

קונטרס סדר הכנה

קט מדברי רבוֹרֵנו
אהבת התורה • מתיקות התורה
שיחורֵנו • הדרכה והכוונָה
מאת מרנן ורבנן גדולי ישראל לעולים
במעלות הקודש לשיבות גדולות

יו"ל על ידי ארגון 'דרשו'
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה
רח' הקבלן 45 ת.ד. 43064 ירושלים
טל. 02-5609000

עיצוב ועימוד:

מלאכת פאר | 0527178472
m.p.0527178472@gmail.com

בפתח

בחור יקר הי"ו
מסיים שיעור ג'
העולה בשנה הבעל"ט לשיבה גדולה

בימים אלו הנך עומד בסיומו של פרק נכבד ונעלה במסכת העליה הרוחנית של נערי ישראל, כשאתה מסיים את לימודיך במסגרת השיבה הקטנה.

במהלך לימודיך בישיבה הקטנה עוצבה אישיותך, הפכת מילד לנער וקיבלת על עצמך את נועם עול התורה. שיעורי עיון ובקיאות, מוסר והלכה, הפכו לסדר יומך - סדר יומו של בן תורה. ערכי הנצח של עמינו הנבחר ננסכו בך בעוז ותעצומות כשהנך לובש צורה של בן עליה, משתלם במידות וביראת שמים טהורה וחותר אל עומק מחשבת עבודת התפילה.

הישיבה היא בית היוצר של העם היהודי לדורותיו!!!

הישיבה מעמידה את הנער על דעתו, מעניקה לו את מבט ההשקפה הנכונה על מהות חייו וקיומו של האדם עלי אדמות ונוסכת בו את הכוחות המיוחדים ואת הכלים שעימם יצעד לאורך שביל עלייתו הרוחנית ובהם יבנה את ביתו - בית ד'.

מה גדולה ונכבדת השעה בה הנך ניצב על מפתן הכניסה להיכל הישיבה הגדולה.

בישיבה הגדולה אתה עומד בפני המעבר מעולמו של נער לעולמו של בן תורה - בוגר, שלב נכבד ונעלה נוסף במסכת חיי העליה הרוחנית. הישיבה הגדולה היא הבנין התורני בעל המימד המקיף ביותר עבור מי שזכה להיקרא בתואר הנכסף "בן תורה".

האתגר הרוחני והתורני העומד בפניך עם כניסתך לשיבה הגדולה הוא עצום ודורש תתייחסות מעמיקה ומקיפה. לא הרי ההתמודדות היומיומית בישיבה הקטנה כגודל החשיבות שחובה עליך לייחס למטרות הנעלות הניצבות בניך בישיבה הגדולה וההתמודדות עימן.

וככל ענייני תורה ומצוות, כגודל ההכנה - משובחת התוצאה. ככל שתעמיק בהכנה הגדולה לקראת כניסתך להיכל הישיבה הגדולה, הן מבחינת הלימוד, ההנהגה, הרצון

והכוונה להשקיע כל שבך על מנת לגדול ולפרוח בכרם בית ד', כך תהיה הצלחתך גדולה וכבירה בבחינת השלימות הנכספת.

על כן, בעצה ובהדרכה של מרנן גדולי ישראל וראשי הישיבות שליט"א, נטל על עצמו ארגון 'דרשו' לערוך עבור בני הישיבות הנכנסים לעולמה של הישיבה הגדולה, את כנס סדר הכנה המתקיים זב כמה שנים אשר בו נשמעו דברי הדרכה והכוונה לבני הישיבות מפי גדולי ישראל, משגיחים ואישי חינוך.

מה נאדר היה מראה למעלה מאלפיים וחמש מאות הבחורים מסיימי הישיבות הקטנות אשר ישבו בכנס האחרון והאזינו בקשב רב לשיחות ההדרכה של מרנן וראשי הישיבות שליט"א. זכות הייתה לנו, להיות לעזר ותועלת לשותים בצמא את הדברים, לחיזוקם ולהכנתם לקראתם עתידם הנעלה.

לתועלת הרבים, ליקטנו בחוברת זו, הדרכה מגדולי ישראל ומדברי ההדרכה שנמסרו בכנסי 'סדר הכנה' של 'דרשו' משנה זו והשנים שעברו, שבוודאי יהיו לתועלת לאלפי בני הישיבות הי"ו.

אב תשפ"ג

חזקו ואמצו לקראת עלייתכם,

הנהלת 'דרשו'

תוכן הענינים

עשרת הכללים להכנה נכונה למעבר לעולמה של 'ישיבה גדולה'.....ח
אחד הרבנים שליט"א

פּוּתַח שֵׁעַר

- זכארי יתנשאג
הרה"ג רבי דוד הופשטטר שליט"א - נשיא 'דרשו' ומח"ס 'דרש דוד' עה"ת
- מהי הדרך להצליח בישיבה.....ח
מכתבו של הגאון הגדול רבי אשר אריאלי שליט"א - מראשי ישיבת מיר
- הפרוזדור הארוך ביותר בעולם.....כ
הרה"ג רבי ישראל ליוש שליט"א - ר"מ ישיבת אהבת אהרון ומרבני דרשו
- ימי עצמאות.....כד
הרה"ג רבי בנימין בירנצוויג שליט"א - ר"מ ישיבת אמרי משה ירושלים ומרבני דרשו

דברי מרנן ורבנן

- סוד קיום עם ישראל היא הבנת התורה הערבה.....לא
רבינו האבי עזרי מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל
- הכניסה לישיבה היא תחילת בניין יסודות החיים.....לו
מרן ראש הישיבה הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל

מב.....אשרי בני התורה בדורינו המרבים ביגיעה תמידית.....

מרן פוסק הדור רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

מד.....שמחת הכניסה לישיבה הגדולה היא כמצוות ביכורים שבזמן הזה.....

ראש הישיבה מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

מה.....דברי הדרכה והכוונה לבאים בשערי הישיבה הגדולה.....

מרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל - ראש ישיבת פוניבז'

נא.....מכתב חיזוק.....

מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

נב.....במעלת הזריזות וגנות העצלות.....

מרן המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

נד.....חשיבות הישיבה בחיי האדם.....

מרן רה"י הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א - ראש ישיבת סלבודקא

הישיבה - בית היוצר ליצירה הנעלה ביותר בבריאה

סב.....מקום מסירת והעתקת השמועה מרב לתלמיד כנתינתה מסיני.....

מרן הגאון רבי דוד כהן שליט"א - ראש ישיבת חברון כנסת ישראל

סו.....הישיבה הגדולה - שאיפה לגדלות.....

הגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א - מנהל רוחני דישבת נחלת הלוויים

מתיקות התורה כיצד? ❁❁

שאלות ותשובות ממרנן גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א..... עט

השיעור חשיבותו ומעלתו בחיי בן השיבה

שיח קודש של גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א צג

עשה לך רב

שו"ת ממשנתו של מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל קה
נערך על ידי הרה"ג ר' הלל מן שליט"א - מרבני ישיבת נתיבות חכמה ירושלים

שו"ת לבני עליה קיח
ממרון ראש ישיבת חברון כנסת ישראל - הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

הישיבה בית חיינו קכד

ישיבה גדולה - תקופת ההתבגרות קכו

עצות כלליים להצלחה בישיבה גדולה קל

כלי עליה בדורינו קלג

אחד הרבנים שליט"א

עשרת הכללים להכנה נכונה למעבר לעולמה של 'ישיבה גדולה'

א לחיות עם מטרה ותכנית

לברר לעצמו חובתו ומטרתו בעולמו, לבנות סולם ערכים אמיתי וברור מה עיקר ומה טפל, התייחסות של פרזודור לכל עניני העולם הזה, לדעת מטרת בואו לישיבה ומה שואף לקנות בה.

ב לחשוב – השיבה עצמית

לא לחיות סתם על פי מלומדת ההרגל, להתבונן להעמיק ולחשוב בכל דבר, מה עושה, למי עושה, ואיך עושה וכו'.

ג הקשר לבודא יתברך

עיקר ויסוד חיי היהודי, הוא הקשר החזק הפנימי והאמיתי לאביו שבשמים, וכל חייו סובבים סביב הקשר הזה, תפילה מתוך הכנה ובמקום קבוע ובכונה הראויה, לימוד המוסר בקביעות, השקעה רבה בכל עניני יראת שמים.

ד הסיפוק וההנאה בלימוד התורה

לדעת את דרך הלימוד הראויה ללימוד העיון וללימוד הבקיאות, חברותות טובות לעמל ברצינות וברציפות, להרבות בחזרות.

ה כבוד עצמי, נכבדות

לדעת ערך עצמו כיהודי וכבן תורה בפרט, בנין האישיות, עבודת ותיקון המידות בגדר נאים דרכיו מתוקנים מעשיו, דוגמא אישית, קידוש ה' בכל מקום וזמן.

ז החברה והשפעתה

הקשר החיובי עם החברה, התמודדות מול החברה, עמידה בנסיונות, להיות משפיע ומושפע רק לטובה.

ז התמודדות עם נפילות

לדעת שהנפילות הם חלק מחיי העליה, לקבל כל דבר מתוך מנוחת הנפש ורוגע פנימי, לפתור כל בעיה בשכל הישר, לא להבהל מזמני ירידה, לנצל זמנים כאלו ללמוד מהם ולהתרומם מהם.

ח להתייעץ לשמוע ולהקשיב

ישנה מסורת רבה ועניפה בכללים ועצות להצלחה בחיי התורה והישיבה, להתייעץ בצורה בוגרת וחכמה עם הוריו ורבותיו.

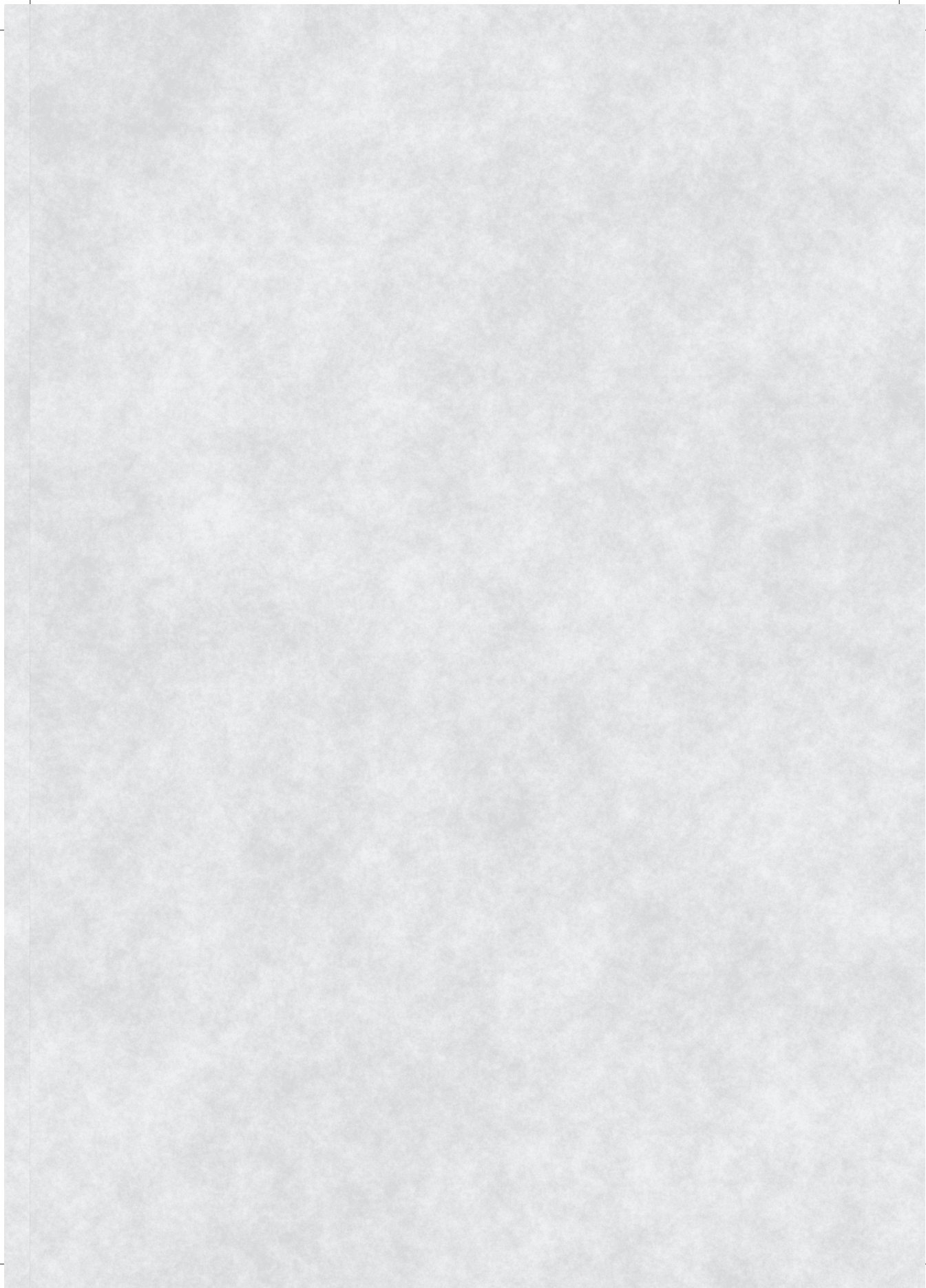
ט סדר זמנים

הערובה הגדולה להצלחה, לחיות עם סדר ומשטר עצמי בשעות שינה וקימה, בשמירת הסדרים וניצול הזמן, בהליכותיו ובחפציו.

י שמירת צרכי הגוף

לאכול ולישון כראוי, לנוח לפי הצורך, לזכור ששמירת הגוף הוא חלק עיקרי בעבודת ה', אולם, לצורך הלימוד - מצוה. שלא לצורך - סכנה.

בהצלחה רבה

בּוֹתֵה שְׁעַר

זכארי יתנשא

הגאון רבי דוד הופשטטד שליט"א
נשיא דרשו ומה"ס דדש דוד ומועד לדוד

מהי הדרך להצליח בישיבה

מכתבו של הגאון הגדול רבי אשר אדיאלי שליט"א
לבן הישיבה

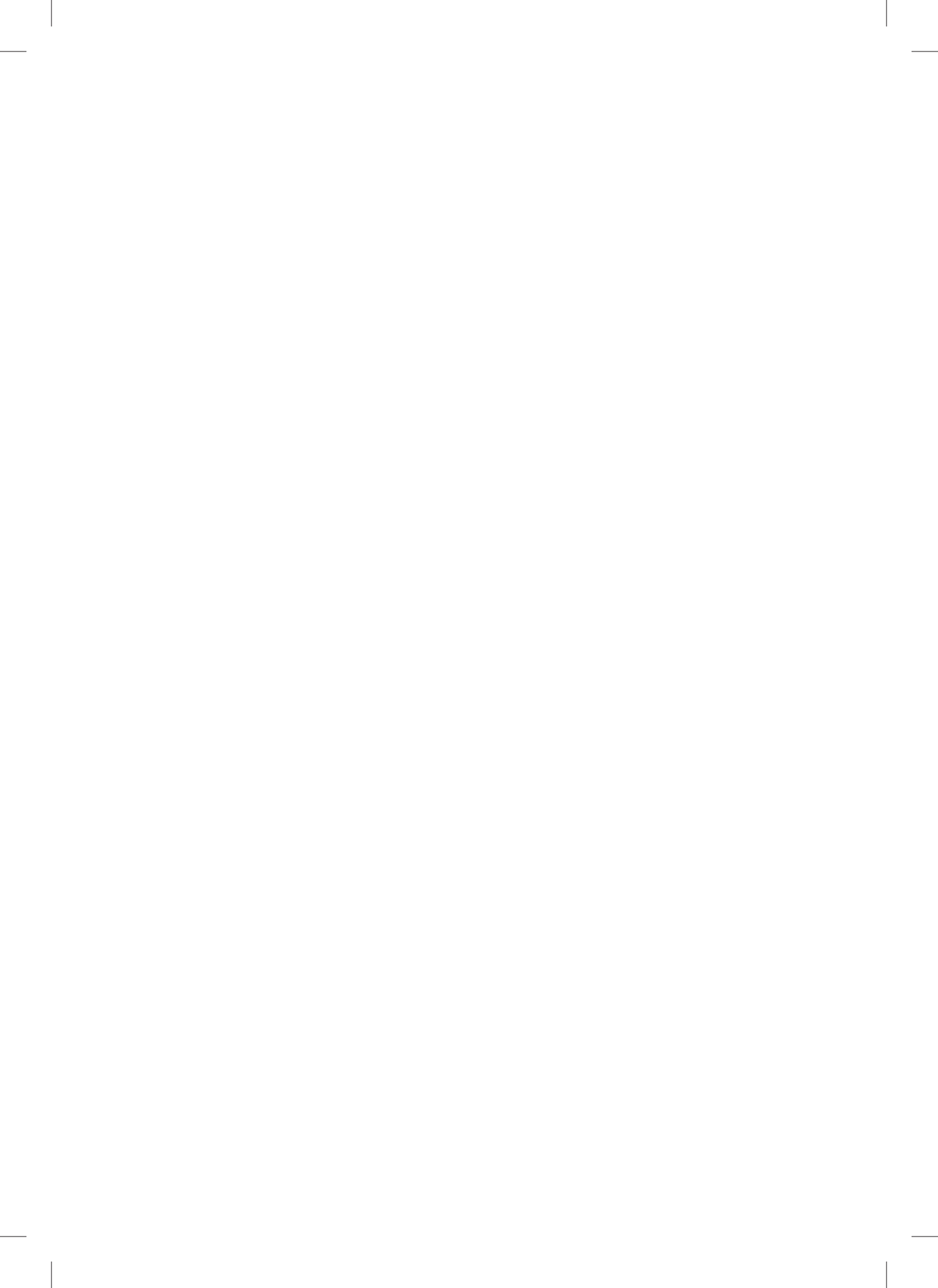
הפרוזודור הארוך ביותר בעולם

הרה"ג רבי ישדאל ליוש שליט"א

ימי עצמאות

הרה"ג רבי בנימין בירנצוויג שליט"א

הרה"ג רבי דוד הופשטר שליט"א

נשיא 'דרשו' ומח"ס 'דרש דוד' עה"ת

זכארי יתנשא

הימים הללו הם ימים של הכנה לקראת אחד התקופות המכריעות בחייו של כל בן תורה – תקופת המעבר משיבה קטנה לשיבה גדולה.

לבד מעצם השינוי בחייו של בן השיבה, המסתגל בתקופה זו למושגים חדשים ולעולמות חדשים, יש חשיבות גדולה מאד לתקופה זו מצד היותה היסוד והקראשית של השנים בהן מבשילה ונגמדת מהותו של האדם ומתגבשת צורתו כבן תורה ושיבה. וכשם שהבנין כולו תלוי ועומד בחוזק יסודותיו, כך גם הצלחתן של כל השנים הללו תלויה ועומדת בראשיתן.

מה הוא התפקיד המוטל על בן השיבה ביחס לכך? כיצד יוכל לקוות באמת שה'ראשית' שלו בשיבה הגדולה תהיה שורש פורה לעלייה בתורה וביראת שמים ויסוד איתן לבנינו הרחוקי?

כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק

את התשובה לכך יש למצוא במהותם של ימי השנה בהם חלה תקופה זו, ימי הרחמים והסליחות, שהם בעצם ימי היסוד והראשית של השנה הבאה עלינו לטובה.

חודש אלול כולו הוא חודש של הכנה ליום הדין. בתשובה - על ידי וידוי וחרטה וקבלה לעתיד של 'סור מרע', בתפילה - על ידי אמירת סליחות ותחינות, ובצדקה - בנתינת צדקה לעניים ובצידוק דרכינו ב'עשה טוב'. ברם, ביום הדין עצמו, בראש השנה, אין בכל התפילות לא וידוי ולא חרטה ולא סליחות [זולת בתפילת אבינו מלכנו], אלא עיקר תפילות היום מיוסד על גילוי כבוד מלכותו יתברך. ויש להבין, הלא לכאורה ביום הדין עצמו היה לנו להרבות בוידויים ובאמירת סליחות

יותר מבכל הימים שלפניו, כדי שתתקבל תשובתנו לרצון, וכפי שאנו עושים ביום הכיפורים.

עוד יש להבין, את מה שפסק בשולחן ערוך (או"ח סי' תרג): "אף מי שאינו נזהר מפת של כותים, בעשרת ימי תשובה צריך לזהר" - מה טעם יש להחמיר בדבר שאין לו כוונה להחמיר במשך כל ימי השנה? אדרבה, הרי הוא נראה בכך כמעמיד פנים!

וראיתי בספר שירת דוד (מהגר"ד הקשר זצ"ל, מאמרים עמ' שסב), שהאריך לבאר שכל הדין והמשפט בראש השנה הם כתוצאה מגילוי מלכותו יתברך, ולכן עיקר התפילות בראש השנה הוא על ענין של גילוי כבוד מלכותו יתברך, ועבודת התשובה ביום זה ובעשרת ימי תשובה היא בקבלת המלכות, ורק על ידי זה זוכים למחילת העוונות.

ולפי זה ביאר את טעם הדבר שמחמירים בימים אלו בדברים שאין מחמירים בהם בשאר ימות השנה, משום שבימים אלו של גילוי מלכותו הרי זה נחשב כאילו שאנחנו נמצאים בשער המלך ובאים לחצר המלך, ואין לבוא אל שער המלך בלבוש שק, כלומר, אין להתנהג בימים אלו כפי שמתנהגים כל השנה, אלא צריך להחמיר יותר, כפי שראוי להתנהג בחצר המלך.

אשרי נשוי פשע

באופן נוסף יש לבאר את הענין, על פי דברי המדרש (בראשית רבה פ' כב אות ו) על הפסוק (תהלים לב, א): "אשרי נְשׁוּי פֶשַׁע" - "אשריו לאדם שהוא גבוה מפשעו ולא פשעו גבוה ממנו". מה הוא המובן של ענין זה - להיות "גבוה מפשעו"?

נראה, שהכוונה היא שיש אדם שחוטא וחוזר בתשובה כראוי, באופן שמתוודה ומתחרט ומקבל על עצמו בכל לב שלא לשוב לכסלה עוד, אבל הוא עצמו, האדם, נשאר באותה הרגשה שפלה כמו קודם התשובה. ואפשר שהשפלות הזו היא מצד תכונת הטוב שבו, שהוא נכלם ובוש במעשיו אפילו בינו לבין עצמו, אבל למעשה אסור להחזיק בשפלות זו לאורך זמן - שכן היא עצמה מהווה פתח ח"ו לחטאים נוספים, ועצת היצר היא שיתמיד בהרגשה זו, כמבואר ביסוד התשובה לרבנו יונה - אלא הדרך הראויה היא, שגם אם חלילה נפל האדם ברשת יצרו ונלכד בה, מכל מקום כאשר נתעורר לבו ושב בתשובה שלימה, יתנשא לבו כארי, לומר איני עוד במדרגה

זו שהייתי בה, אלא אדם אחר נעלה ומרומם שאינו ראוי ואינו כדאי להיכשל עוד בחטא זה.

ואפשר שדבר זה נרמז בלשון הכתוב בבראשית (ד, ז): "הלא אם תיטיב - שאת", שבתרגום וברש"י פירושו "שאת" מלשון מחילה, שאם ייטיב את דרכיו יימחל עווננו. אולם הרמב"ן והספורנו פירושו מלשון התרוממות, דהיינו, אם ייטיב את דרכיו יזכה להתנשא ולהתרומם. ולפי האמור יש להוסיף בכוונת הכתוב בזה, שהמהלך של "תיטיב" צריך להיות דוקא על ידי "שאת", דהיינו, על ידי התרוממות והתנשאות מהמצב של החטא, להיות גבוה מפשעו.

זה הוא גם יסוד הענין של החומרות בהלכה בעשרת ימי תשובה, ומחילת העוונות בראש השנה על ידי קבלת המלכות. כי גם לאחר ה"תיטיב" - מעשה התשובה בימי אלול, על ידי וידוי וסליחות וקבלות טובות וכו', עדיין צריך את ה"שאת" - את התרוממות וההתנשאות למדרגה אחרת, וזו היא קבלת המלכות בראש השנה.

לכן כל תפילותינו ביום הזה מיוסדות על גילוי כבוד מלכותו יתברך, שכן ביום הזה אנו עושים תשובה על ידי התרוממות והתנשאות מהמצב של החטא, מתרוממים ומתנשאים מהמצב של החטא למצב חדש של עבדי ה'. ולכן גם יש מקום לנהוג בחומרות שאינן נהוגות כל ימות השנה, שכן המעמד החדש אליו מתרומם האדם בימים אלו, מחייב עזיבה של הקולות בהן נהג עד עכשיו, ואף שאינו מקבל על עצמו בפירוש לנהוג בהן גם במשך השנה, מכל מקום שמא תביאנו ההתרוממות והתנשאות של הימים הללו לנהוג כן גם בשאר ימות השנה.

התנשאות והתרוממות לישיבה גדולה

זה הוא גם מהלך התקופה העומדת לפני בני הישיבות לצעירים, המתעתדים בעזהשי"ת לעלות לישיבה גדולה. אל התקופה הזאת של ההתחלה, חייבים לגשת עם מבט, עם הרגשה, של "שאת". להתנשא ולהתרומם מהמצב הקודם, להיות גבוהים מימי הילדות והנערות. כמעט לכל בחור בישיבה קטנה יש רגעים ואפילו זמנים של שפל, שבהם הוא מרגיש שעדיין לא נגמרה מלאכתו להיות כלי קיבול לתורה. אבל כעת, כשעולים לישיבה גדולה, צריך להתייחס לכל הבעיות והקשיים שהיו בישיבה קטנה כחלק מהעבר, לראות

בהם חלק מההכנה וההבשלה, ועכשיו זה הוא הזמן להתרומם ולהתנשא למדרגה של בן ישיבה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

ובענין זה יש להוסיף, כי טעות מצויה היא אצל הצעירים, שאומדים את כוחותיהם ואומרים לעצמם: "זה מה שאני יכול לעמוד, זה מה שאני יכול להשיג, ואילו המעלות הרמות שעליהם מדברים ראשי הישיבות המשגיחים, הן למעלה מיכולתי ומהשגתי". ואם כך הוא בישיבה קטנה, הרי שכשמגיעים לישיבה גדולה ורואים שם את הקולות ואת הברקים במלחמתה של תורה, את הבחורים המבוגרים יותר שכבר עמלו בתורה כמה שנים ולבשו צורה של בני תורה אמתיים, אזי מתגברות עוד יותר ההרגשות הללו, ונכנס קצת ייאוש בלב - "היאך אוכל אני הקטן לחדש מערכות של חידושים כאלו, לרכוש כל כך הרבה ידיעות, ולא כל שכן להגיע לשקיעות בלימוד, להתמדה ודביקות בתורה, מי אני ומה אני שאוכל לעמוד בכל זה".

אבל באמת כל האומדנא שאמדו את עצמם אינו מוכח כלל ועיקר, ואין זה אלא דברים שבלב מעצת היצר, שמסתיר מהאדם עצמו את הכוחות הטמונים בו. ולכן צריך להתנשא גם כנגד ההרגשות האלו, לעזוב את ההרגשות של "נער אנכי" ולהתרומם עליהן, להיות גבוה מהן ולהרגיש שהוא יכול ומסוגל, כי באמת כן הוא, ועם הזמן מתגלים היכולות והכשרונות שיש לכל אחד ואחד, אף שלא העלה בדעתו שהם קיימים בקרבו. והעיקר הוא להאמין ולקוות לסייעתא דשמיא המובטחת לכל מי שיגע בתורה, ובלבד שתהיה כל מגמתו לגדול רק בתורה, ולא יבקש לעצמו גדולה בדברים אחרים.

עשה לך רב

מאיך, יש לזכור, שלמרות שיש לכל אחד כוחות וכשרונות שיוכל על ידם לגדול ולצמוח בתורה, ולמרות שמצויים ספרים רבים של שיעורים וחידושים בלימוד שיש בהם תועלת מרובה, מכל מקום, בלי הנחייה נכונה והדרכה מתאימה, גם צמח רב פארות יכול לצמוח עקום או אפילו לנבול חלילה. ולכן, נחוץ מאד לכל בן ישיבה שישתדל להתדבק ברבותיו, ראשי הישיבה, הרמ"ם והמשגיחים, כל אחד לפי מה שלבו חפץ, ולקבל מהם תורה ויראת שמים בדרך בלתי-אמצעית.

ולא זו בלבד, אלא אף זו, כי עצם הקירבה לאדם גדול בתורה וביראה, משפיעה רבות על כוחות הנפש של האדם, וכפי שאמרו בגמרא בעירובין (יג ע"ב): "אמר רבי, האי דמחדדנא

מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה; ואילו חזיתיה מקמיה, הוה מחדדנא טפי [-]זה שאני מחדד מחברי, מפני שראיתי לרבי מאיר מאחוריו, ואילו ראיתיו מלפניו, הייתי מתחדד יותר].". ועיין בתורת חיים שם (ד"ה דחזיתיה) שהביא בשם הירושלמי (ביצה פ"ד ה"ב) שרבי לא ראה את רבי מאיר אלא פעם אחת בעד החלון, וביאר התורת חיים שמה שנתחדד רבי על ידי ראייה זו, הוא משום שהשכינה היתה שורה על רבי מאיר, ולכן מי שזכה לראותו היה נמשך עליו שפע רוח הקודש.

ובעצם זה הוא אותו מהלך של העבודה בראש השנה כפי שהתבאר לעיל, שעל ידי הדביקות בבורא עולם וקבלת מלכותו יתברך, אנו מתרוממים ומתנשאים ממצבנו, וכך גם על ידי הדביקות ברבותיו יכול כל בחור להתרומם ולהתנשא גבוה מעל גבוה, להיות אדם גדול בתורה וביראה ובכל מידה נכונה.

ובכן, העוברים, ברכת ה' אליכם, ברכנו אתכם בשם ה', שתזכו להתנשא ולהתרומם למדרגה של בני ישיבה אמיתיים, ולנצל את השנים הנפלאות הללו לקנות חכמה ודעת ולהתעלות במעלות התורה מתוך ישוב הדעת ובריאות הגוף והנפש, לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, אכ"ר.

מהי הדרך להצליח בישיבה

מכתבו של

הגאון הגדול רבי אשר אריאלי שליט"א

מראשי ישיבת מיר

לבן ישיבה העולה לישיבה גדולה

בס"ד

לש"ב חביבי הבה"ח ר. ני"ו

בדבר שאלתך לקראת כניסתך בעזה"י לישיבה גדולה מהי הדרך להצליח בישיבה.

אכתוב בקצרה, ראשית דבר, מה נחשב להצליח בישיבה, הלא בודאי זהו להשיג את התכלית הנרצה שבעבורה ולמענה אני הולך לישיבה.

ומהי התכלית הזו, להיות תלמיד חכם אמיתי עם כל המעלות שמנו חכמינו ז"ל בתלמיד חכם שזוהי הדרגה הגבוהה ביותר של אנוש עלי אדמות, ואליה שאיפתו ותשוקתו של כל בן תורה אמיתי.

הבית הגדול הזה הקרוי מיומות אבות האומה "ישיבה", הריהו בית שמובדל מהעלמא דשקרא ומהבלי העוה"ז הרבים, ואשר נשמע בו אך ורק קול האמת קול ה' בהדר - דברי ה' בתורה הקדושה, והבית הזה מחזק מגדל ומרומם את בניו להיותם קרובים לה' יתברך ומדובקים בתורתו, ומקנה להם יראה טהורה ומידות טובות, ובבית הזה תואר לנו הדרך העולה לשאיפה הנכספת להיות תלמיד חכם!

ומה יעשה האדם ויחכם, הלא בודאי בלא עמל אי אפשר להשיג מעלה רוחנית וכ"ש להיות תלמיד חכם, אמרו על כל חז"ל בסוף מס' נדה, ירבה בישיבה ויבקש ממי שהחכמה שלו, ובעשותו שתי אלו מ' בגמ' שאכן יצליח להיות לתמיד חכם.

ירבה בישיבה פרושו להתמסר לתורה הקדושה באופן שהיא מרכז חייו, וזה מחייב התנתקות מהבלי העולם הזה ומחדשותיהם וכו', ולהיות שקוע בעסק התורה ובעמלה

בכל כוחותיו, לנצל את הזמן לדבר היקר ביותר שהוא כנגד כולם, ולא להגרר חלילה אחר הנהגות שאינן תואמות לאמת הצרופה של כי הם חיינו.

ובד בבד יבקש ממי שהחכמה שלו, שהרי בלי סיעתא דשמיא אי אפשר להשיג כלום, ולבקש ממעמקי הלב להבין ולהשכיל וכו' ממי שהחכמה שלו, וגדולה תפילה זו שמקובל בשם רבי ישראל סלנטר ז"ל שתפילה זו מובטח שהיא נשמעת.

אהובי קרובי, דע שמקום התפילה הוא בישיבה הקדושה, כך קבלנו מרבותינו גדולי עולם, ולא ראיתי מי שלא קבע את מקום תפילתו בישיבה שהצליח, קבע את מקום תפילתך של כל הג' תפילות בישיבה הקדושה ותהי' על מקומך בזמן - בלא שום חשבונות, ואז תצליח.

עלה והצלח כשאיפתך הטהורה,
אל תתפעל ממה יאמר פלוני, ולא מנסיון וקושי,
אך הדבק בירבה בישיבה ויבקש ממי שהחכמה שלו,
חזק ואמץ, שלך ואתך בכל לב

אשר אריאלי

הרה"ג רבי ישראל ליוש שליט"א

ר"מ ישיבת אהבת אהרון

ומרבני דרשו

הפרוזדור הארוך ביותר בעולם...

פנסים קטנים, מאירי דרך, לאורכו של הפרוזדור...

העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמו בפרוזדור, כדי שתפנס לטרקלין...

עפ"י דברי המשנה כל חיינו בעולם הזה הם חטיבה אחת של הכנה... הכנה לקראת הטרקלין, העולם הבא. אלא שגם ימי ההכנה הללו מחולקים לשלבים, וכל שלב, מלבד שהוא עיקר בפני עצמו, הוא גם הכנה לשלב הבא. הגן והמכונה הם הכנה לתלמוד תורה, התלמוד תורה הוא הכנה לישיבה קטנה, הישיבה קטנה היא הכנה לישיבה גדולה, והישיבה גדולה היא אמנם הכנה לחיי 'אברך' שהם חיים עצמאיים לגמרי, שזכות הבחירה באה יותר לידי ביטוי, בשעות הלימוד, במסגרת הלימוד ובצורת הלימוד, אך אין ספק שימי הישיבה גדולה, הם לא רק ימי הכנה לחיי הנישואין, הם גם עיקר גדול בפני עצמו. אלו הימים הראשונים בהם הבחור לומד, מתפלל ומנהל את סדר יומו כאדם בעל דעה עצמית, ואינו מתנהל רק עפ"י מסגרת הישיבה הנקבעת ע"י רבנים ומחנכים. בישיבה גדולה, יתייצב הבחור פעמים רבות בפני הצורך להחליט לבד כיצד לנהוג, כי מסגרת הישיבה שהיה רגיל בה עד עתה, לא תמיד תקבע לו מה עליו לעשות, ועל כן ההכנה לימים אלו חשובה עד מאוד, ויעידו ע"כ גדולי הדור זצוק"ל ולהבחל"ח שליט"א וגדולי ראשי הישיבות שבכל שנה ושנה מטריחים עצמם לבוא לכינוסי 'סדר הכנה' של 'דרשו' ולהעניק לכם מתנת חינוך מבארם הבלתי נדלה, מחכמת תורתם העצומה ומניסיונם העשיר, כדי שתהיו נכונים ליומכם הגדול, הכניסה לטרקלין שלפני הטרקלין, העולם המפואר, הישיבות הגדולות, בתי המדרש לעיצוב דמותו ואישיותו של האיש הישראלי...

הבדלים רבים, בפרטים רבים, יש בין סדר היום של בחור בישיבה קטנה לבחור בישיבה גדולה, ועל כך דנים רבות בקונטרס שלפניכם.

ברשותכם, לא נרד במאמרינו לפרטים, נעסוק בקצרה, 'ותן לחכם ויחכם עוד', בכמה ענינים כלליים שהם מבחינת 'אבני יסוד' לקראת המעבר הנכסף, ואם נשכיל לעיין בהם, אזי הדרך הארוכה שנצמד בעקבות אבני יסוד אלו, תהיה בעזה"ת דרך צלחה...

'תהיה מוכן להפתעות...'

כל שינוי שאדם עובר בחיים מלווה בהפתעות. גם אם חשבת על כל השינויים, אתה עלול להיות מופתע שהנה לא חשבת על הכל, או שגם על מה שחשבת, הוא לא הופיע בדיוק כמו שחשבת.

ההפתעות הללו עלולות לשבור או למוטט חלילה את מי שלא היה מוכן אליהם, או מי שלא יתייחס אליהם בצורה הראויה. לכן קודם כל תהיה מוכן להכל, ואינך צריך להירתע משום דבר חדש או שונה שעובר עליך, אלא אדרבה אל תדחיק את תחושותיך, תדבר עליהם עם ההורים שלך או עם הרבנים שלך והם יעזרו לך לצלוח את השינוי הזה.

בענין זה שמעתי פעם דבר נפלא מהגאון רבי נחשון שילר שליט"א ראש ישיבת 'אור שמואל': כתוב בגמרא שזורקים את הנסקל מבית הסקילה בגובה שתי קומות. יש ששואלים: למה צריך שתי קומות כדי להרוג את הנסקל, הרי למדנו שבור ממית גם אם הוא עמוק רק עשרה טפחים?

אלא, כאשר אדם נופל בבור מסלי שהתכונן לכך, הוא אכן יכול למות גם בבור עשרה טפחים, כי הוא נופל פנימה בלי הכנה, אבל כשהוא יודע שיזרקו אותו ומתכונן לזה, עשרה טפחים לא מספיק כדי להמית אותו. אם רוצים שהוא ימות, צריך לזרוק אותו מגובה שתי קומות...

אם תהיה מוכן לכל שינוי ולכל קושי העלולים להופיע, הם לא יפגעו בך... אדרבה, הם יחשלו אותך...

'הזדמנות חדשה'

ישנם בחורים שמלבד הסטיגמה שהחברה הדביקה להם, הם טובלים יותר מהסטיגמה שהם הדביקו לעצמם, גם כשכבר החליטו עשרות פעמים להשתנות, הם לא הצליחו

לעשות זאת, בעיקר בגלל שהם כבר לא האמינו מספיק בעצמם. עכשיו כשאתה עובר מסגרת, זו הזדמנות פז לשנות את ההסתכלות, בראש ובראשונה כלפי עצמך, ואין ספק ששינוי זה יביא גם לשינוי בקרב סביבתך.

'אחריות - בגרות'

התפיסה הרווחת והמוטעית, שכיון שהבחור כבר גדול ובוגר, הוא זקוק ל'עצמאות'. וכשמנסים להעיר לו או לכווין את דרכיו, הוא יאמר: 'מה אני בחיידר?!', 'מה אני בישיבה קטנה?!'

זו טעות איומה! כי 'בגרות' פירושה 'אחריות', ו'עצמאות' אין פירושה 'הפקרות'... אדרבה אם אתה בוגר, מדוע הנך כל כך כועס כשמעירים לך? הייתי מצפה מאדם בוגר להביט אל הדברים הנאמרים במבט בוגר, ולבחון האם יש בהם כדי לשנות את אורחותיך.

דבר נוסף! ככל שצוות הישיבה יבחין בבגרותך האמיתית, הוא גם יעניק לך יותר עצמאות, כי הוא יראה שיש על מי לסמוך, וכך בוודאי תוריד מעצמך את מפלס ההערות.

הגאון רבי ישראל מאיר המניק זצ"ל, משגיח ישיבת 'יד אהרן', הביא בספר הוועדים הנפלא 'המגביהי לשבת' בשמו של הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: יהודה רצה להניא את אחיו מלהרוג את יוסף, ואמר להם (בראשית לז, כו): 'מה בצע כי נהרוג את אחינו וכיסינו את דמו'. וקשה, הרי הם פסקו עליו דין רודף שחייב מיתה, מה יש בדבריו של יהודה כדי לשנות את הפסק?

אלא, יהודה טען: אדם צריך לקחת אחריות על מעשיו! 'מה בצע כי נהרוג את אחינו וכיסינו את דמו' - אין זה נכון להרוג אותו, ובד בבד לטשטש את המעשה ולהעלים ראיות. ממה נפשך, אם אנו סבורים שמגיעה לו מיתה, עלינו לקחת אחריות על המעשה ולעשותו בגלוי, ולא לנסות להעלים ולהסתיר אותו. זו אינה התנהגות אחראית. ויהודה נאה דורש ונאה מקיים. כשיהודה אמר ליעקב אבינו: 'אנכי אערבנו מידי תבקשנו' (שם מג, ט), זו נטילת אחריות, יעקב יכול לסמוך עליו...

כלל נקוט בידינו: אם אנחנו צריכים להסתיר דבר בהנהגתנו, משמע אין כאן בגרות ואחריות...

'חברה'

אחד השינויים הגדולים שבחור עובר כשהוא נכנס לשיבה, הוא ה'חברה'. הנה עומדים להיות לך חברים חדשים, ואתה מאוד מסוקרן לדעת: מי הם יהיו? האם תסתדר איתם? מי מהם יהיה החבר הטוב שלך? אכן 'חברה' הוא ענין חשוב מאוד, ולא לחינם אתה מוטרד, או אפי' רק מסוקרן מהנושא הזה.

באופן טבעי, אתה עלול למצוא את עצמך משקיע מאוד ב'חברה' בימים הראשונים, כדי להיות מוברג ונחשב בחברה הטובה והמרכזית. אך דע לך שיש בחורים שדוקא בגלל רצונם להיות ב'חברה' הם עושים הרבה טעויות. הם משקיעים קודם כל ב'חברה' ומזניחים מעט את הלימוד, ובזאת הם גורמים לעצמם להיקלט בחברה הפחות איכותית, כי החברה הטובה לא מעוניינת להתחבר עם בחורים שאינם שקועים בלימוד.

אם הם היו משקיעים בראש ובראשונה בלימוד, אזי כל השיעור כולו ירצה בחברתם. הטובים, כי הם הרי בחורים טובים. ואפי' הפחות טובים והיותר חברמנים ירצו בחברתם, כי כולם רוצים שבחברה שלהם יהיו בחורים טובים.

הכלל הוא! 'חברה' היא לא נושא שצריכה השקעה באופן מיוחד, 'חברה' נוצרת מאליה לפי התנהגותך בין החברים. לכן, אל תנסה להשקיע מאמץ וזמן במציאת חברים, על חשבון הזמן והמחשבה המיועדים ללימוד. כי להיפך ככל שתשקיע ותתמיד בלימודך, יבואו אליך החברים מאליהם, ויישאבו אל אורך המלא תוכן אמיתי. התורה שתלמד בחשק נפלא, תשרה עליך קסם ומאור פנים שהחברה כולה תשאף להיות בסביבה שלך. וההשקעה הגדולה שישקיעו אחרים במציאת חברים תיחסך ממך, ותעשה מאליה בצורה המועילה ביותר.

הנה הדברים 'צידה לדרך', נצרף להם 'ברכת הדרך', ויחד עם 'תפילת הדרך',

בעזה"ת תהיה זו 'דרך צלחה'!

הרה"ג רבי בנימין בירנצוויג שליט"א

ר"מ ישיבת אמרי משה ירושלים

ומרבני דרשו

ימי עצמאות...

להיות עצמאי - ההבנה והדרך הנכונה בעצמאות האישית

סיפור אחד בשתי נוסחאות ושתי תובנות

כל בחור העולה בימים אלו לישיבה גדולה, זוכה לשמוע אין ספור פעמים את המילה 'עצמאות!' על מילה זו מתבססים כל שיחות הכנה שהוא שומע בדרכו להיכל הישיבה הגדולה.

במבט ראשון זה מילה מאד מאיימת, אתה נהיה עצמאי! קח אחריות על עצמך! אם לא תדאג לעצמך אין מי שידאג לך! הוא מתחיל להרגיש כמעט לבד....

האמת שאכן ההתמודדות של בחור בהעלותו לישיבה גדולה זה העצמאות שניתנת לו, וכבר ידועה הגדרתו הבהירה של מרן המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל כשבחור הגיע להבחן אצלו לישיבת חברון, הוא היה שואלו 'האם תוכל לומר לי מה ההבדל בין ישיבה גדולה לישיבה קטנה?!' והבחור מנסה בכך וכו... ואז ענה ר' מאיר זצ"ל על השאלה 'בישיבה קטנה אם המשגיח מדבר אתך המצב שלך לא טוב, ואם המשגיח לא מדבר אתך אז המצב שלך טוב, ובישיבה גדולה אם המשגיח מדבר אתך המצב שלך טוב ואם המשגיח לא מדבר אתך אז המצב של לא טוב', וביאר - שישיבה קטנה הבחור כל היום במסגרת תומכת הוא לא צריך שיחות וחיזוק כי זה מה שיש לו כל היום, ולכן אם המשגיח כבר מדבר אתו אז יש בעיה, ובאמת הבחורים המצוינים בשי"ק יכולים לעבור 3 שנים מבלי שנקראו אף פעם 'לחדר המשגיח'!!! פשוט לא היה צורך. אבל בישיבה גדולה גדלים לבד עצמאי, ובחור שלא יוצר לעצמו הזדמנות לדבר עם המשגיח אז המצב שלו רע, כי אין לו שום מכווין ותומך, אבל אם המשגיח מדבר אתו אז המצב שלו טוב הוא מקושר לצוות הוא 'מבקש'.

זה ההבדל הבסיסי בין ישיבה קטנה לישיבה גדולה, ובנוסף הזה לוקחים את המושג של 'להיות עצמאי' למקום של להיות 'לבד' בלי תומך ומכווין כבישיבה קטנה, ומכך החששות השאלות והתהיות בכל תחומי וסדרי היום.

אבל אני רוצה לספר את הסיפור הזה בנוסף קצת שונה, שמשנה את ההבנה של 'להיות עצמאי' בישיבה גדולה.

הרב שלמה הופמן זצ"ל מגדולי בעלי הנפש בדור האחרון, סיפר את הסיפור הזה שקרה עמו, בנוסף דלהלן: '..... אחר שניסיתי כמה נסיונות לענות על שאלתו של המשגיח ר' מאיר, והוא דחאם, אמר לי ר' מאיר: 'אמור נא, במידה והראש ישיבה או המשגיח מזמינים אותך בכדי לדבר אתך, האם זה סימן שאתה מתנהג כראוי או להיפך? השבתי לו 'ברור שמהו לא בסדר איתי ולכן קראו לי לסדר.....'

השיב ר' מאיר 'זה בדיוק ההבדל, אמת שבישיבה קטנה אם ניגשים אליך או מזמינים אותך לשיחה, כנראה שרצונם להעיר לך על משהו שנהגת שלא כשורה. אבל לא כן בישיבה גדולה, כאן מכונים אותך ללמוד ולהסתדר בכוחות עצמך, ובחוננים ועוקבים אחרך אם עלית על ה'מסלול הנכון', ואם נגשו אליך, אות וסימן הוא שמסייעים בידך להתקדם ו'לא התייאשו ממך'.....'

סיפור אחד! שתי נוסחאות! שתי תובנות!!

מהנוסף הראשון למדנו ש'להיות עצמאי' זה להיות לבד! האחריות עליך בחור יקר, אין מעטפת של הכונה ועידוד! אתה לבדך ובכוחות עצמך עליך לעמול ולהצליח בעזרת ה'.

בנוסף השני למדנו והחכמנו - ש'להיות עצמאי', זה לא להיות לבד, להיפך זה להיות 'עם עצמך' עם הכוחות שלך עם העוצמות שיש בך! עד עכשיו הצלחת רק עם כוחות עזר מכוננים ומעודדים, מעתה אתה עם כוחותיך אשר חננך ה' יתברך, אתה בכלל לא לבד!! הגעת לגיל שאתה מגלה את הכוחות הפנימיים שיש בך ואתה מרגיש 'עצמאי ועוצמתי'!!

זה מה שענה המשגיח ר' מאיר זצ"ל לנער שלמה הופמן 'בישיבה גדולה מכוננים אותך ללמוד ולהסתדר בכוחות עצמך...' **מלמדים אותך להיות עצמאי** - לגלות את העוצמות ואת התעצמות שיש בך!!

בזה מונח סוד ההצלחה של בחור העולה לישיבה גדולה, לדעת שמהיום אתה מתחיל להיות עצמאי בהוצאת כוחותיך וכשרונותיך מהכח אל הפועל! עד היום עזרו לך סייעו לך, מהיום אתה עוזר לעצמך מסייע לעצמך ורק מקבל לצורך זה הכוונה עצה ודרך.

סוד ההצלחה - לשאוב מ'העצמאי' שלך ולא להשאיל מהזולת!

כח עצום אדיר ונוסף יש ב'להיות עצמאי', וכלשונו של מרן המשגיח ר' ירוחם זצ"ל 'על כל אחד להיות עצמאי, להוציא לפועל את המיוחד הטמון בו - ולא לחקות בשום אופן את הזולת, רק לא בגדים שאולים'.

'להיות עצמאי' הכוונה היא לפעול לפי הכוחות שיש בך, לא לחקות את האחרים! בחור שכל הזמן מסתכל על ההצלחות של חבריו וינסה לחקותם לא יצליח, כי יש לו את התכונות והכוחות המיוחדים לו, ובחיכויו הרי לא ישיג כלום לפי תכונותיו ולבסוף ישאר קרח מכל! אדם יכול לצמוח רק עם הכוחות שיש בו, גם אם הוא לא רואה אותם ולא מרגיש בהם, אבל על ידי עמל ויגיעה וכח התפילה, מתגלים לאדם כוחותיו הפנימיים החבויים בו, כוחות וכשרונות מדהימים!!!

"אליין שטייגען", "אליין ארבעטן", 'אליין הארעווען'!

המשגיח של ליקוואד הגאון רבי נתן ואכטפויגל זצ"ל סיפר על הפעם היחידה שזכה לבקר את הכהן הגדול החפץ חיים זיע"א בראדין: 'הייתי אצל החפץ חיים פעם אחת בימי חיי, ורציתי לשמוע ממנו איזה חידוש, הרי החפץ חיים היה יהודי שהרעיש את כל העולם, אבל מה שמעתי ממנו "אליין שטייגען", "אליין ארבעטן", 'אליין הארעווען', וכך במשך שעה החפץ חיים דיבר על ענין אחד, לעשות הכל לבד שיהיה 'עצמי'!! לא לחקות את כולם'.

ידועה האמרה המכוננת של מרנא רבי ישראל סלנטר לתלמידו רבי נפתלי אמסטרדם, כשאמר רבי נפתלי לרבו רבי ישראל 'אילו היה לי את הראש של השאגת אריה, את ליבו של בעל היסוד ושורש העבודה, ואת מידותיו של רבינו [ר' ישראל], כי אז יכלתי לעבוד את ה' כראוי'. ענה לו ר' ישראל 'נפתלי! אתה עם הראש שלך, עם הלב שלך, עם המידות שלך, תהיה ר' נפתלי אמסטרדם! תנצל את הכוחות והכלים שנתנו לך, ובזה תגיע לפסגת רום המעלה שבך!'

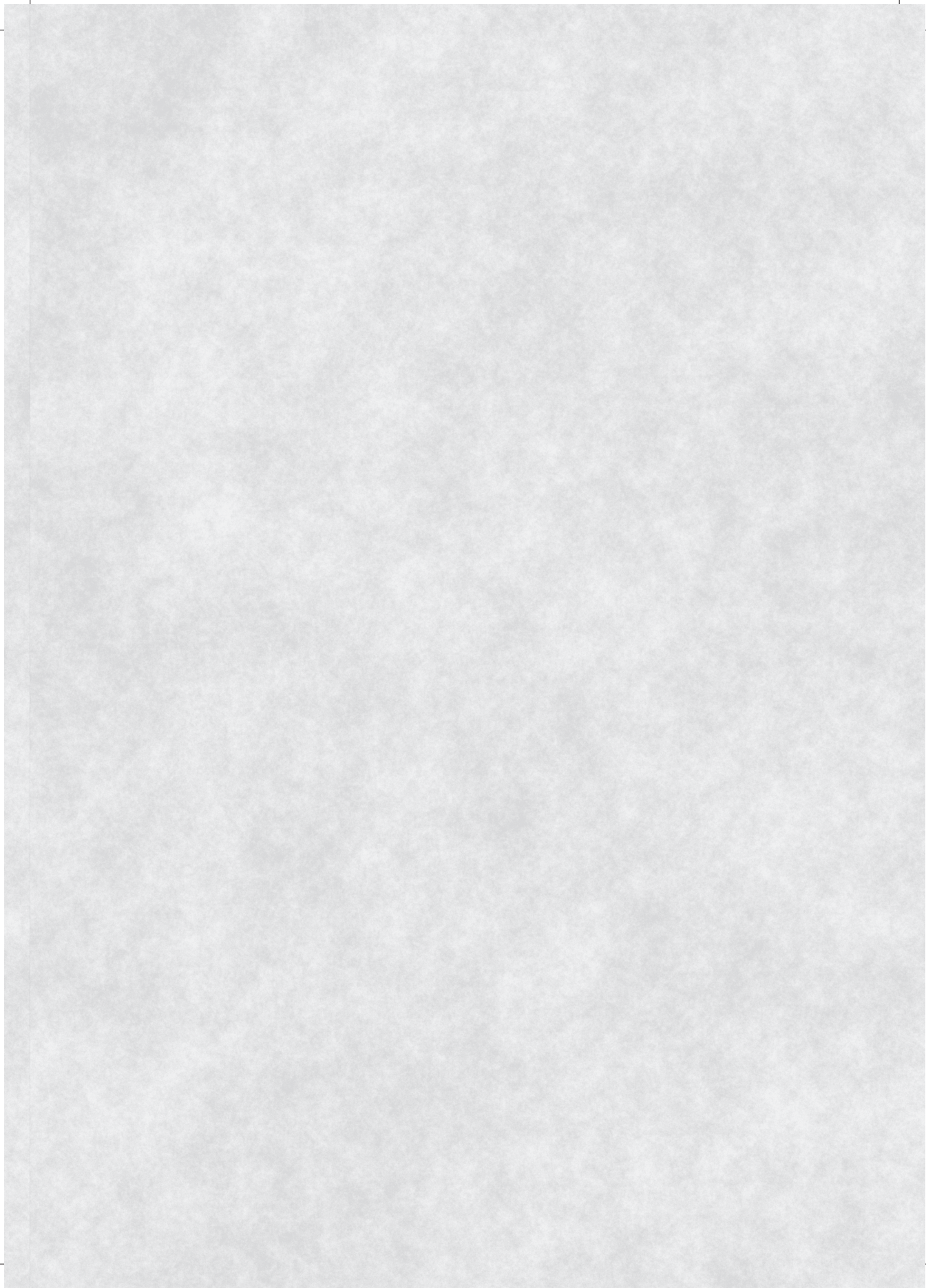
הברווז, האם אכן היא החיה הכי מוצלחת!?

דבר נפלא גם שמעתי בשם מרן הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל שגם מחזק לנו מאד את היסוד הזה. מסופר שפעם הוא ישב עם קבוצת תלמידיו ושאלם: 'איזו חיה היא הכי מוצלחת?' כמובן שמיד אמרו לו 'האריה! ולמה? כי הוא יודע לרוץ מאד מהר'. אמר להם ר' חצקל 'אבל יש לו חסרון כי הוא לא יודע לעוף', אמרו לו 'אז הנשר!' אמר להם 'אבל הוא לא יודע לשחות וזה חסרון גדול', אז אמרו לו 'הליתן!' אמר להם 'אבל הוא לא יכול לעוף'. אמר להם ר' חצקל, 'לכאורה צריך להיות שהחיה המוצלחת ביותר היא הברווז! הוא גם יודע לרוץ וגם יודע לשחות וגם יודע לעוף, כל המעלות בחיה אחת', אבל שאלם ר' חצקל, 'בכ"ז למה אחרי כל המעלות שיש לברווז היא לא החיה הכי מוצלחת?' אמר להם: 'כי הברווז יודע לרוץ רק כמו ברווז ויודע לשחות רק כמו ברווז וידע לעוף רק כמו ברווז, ברווז נשאר ברווז! הוא אף פעם לא יוכל להגיע למעלות של כל אחת מהחיות האחרות'.

אמר להם ר' חצקל זצ"ל: 'יש ללמוד מכאן כלל חשוב לחיים שא"א לנסות לחקות את כולם, מי שעושה כן ישאר בסוף ברווז, אדם צריך לדעת שכל אחד יש בו את הכוחות שחנן אותו השם יתברך ואיתם הוא חייב לעבוד ולהתרומם ורק ככה יגדל ויצליח'.

שאו ברכה מאת ה' בדרכם החדשה העולם בית ה' לגדול לעלות ולהתעלות כל אחד בכוחות שחננו ה' יתברך, לשם ולתפארת.

דברי מרגן ורבנן

לקט מדברי רבותינו ודברי הדרכה שנשמעו
בכנסי סדר הכנה של דדשו לבני הישיבות
העולים להיכלי הישיבות הגדולות

רבינו האבי עזרי

מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל

סוד קיום עם ישראל היא הבנת התורה הערבה

"...מפני שאנו בני ישראל יש לנו דרך אחרת איך להתקיים. אנו לא בחרב ולא בחנית. יש לנו דרך איך להתקיים, ע"פ חז"ל שמימות אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, אאע"ה זקן ויושב בישיבה, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה, זהו מה שירשו לנו אבותינו..."

יש להתבונן שבהרבה ממצוות האדם הסובבים את סדר יומו כתוב בהם זכר ליציאת מצרים, ואילו לגבי חג הפסח, כל המצוות שנאמרו בו זהו ממש הצילום והתרגום של יציאת מצרים גופו, וחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, ועל כל זה המצוות מראות.

וכל אחד צריך להתבונן איך היתה יציאת מצרים, אחרי מאתים ועשר שנים שעבדו בפרך, לא יום ולא לילה, תבן לא נתן להם ולבנים תתנו, יותר ממה שבן אדם יכול בכוחו, להביא ולעשות לבנים אף שאין נותנים לו חומר הגלם לכך, אבל כך היתה הגזירה. וסבלו סבל שאי אפשר לתארו. היה במצרים מקור הטומאה, שנקראת טומאת מצרים, תועבת מצרים. כל פינה, כל איש ואשה היו מלאים טומאה ותועבות, ומתוך כל טומאת מצרים נשאר נקיים וזכים, שלא פגעה בהם הטומאה, לא התבוללו ולא התערבו עם כולם, לא שינו את לשונם ולא שינו את לבושם, הכל כמו שירשו מיעקב אביהם ע"ה.

איך זה יתכן, מהו הכח שנתן להם זאת, איזה כח אנושי יכול לעשות זאת. דמצד אחד היו המצרים חופשים שאין מעצור לפניהם, ומאיך הגזירה של "כל הילוד היאורה תשליכהו", שהמצרים רדפו והרגו ושחטו ועבדו בהם בפרך, ובכל זאת עם ישראל נשאר קיימים ושלמים.

ועוד, גם עם ישראל יצאו ממצרים רק מעט, וכמש"כ בפסוק "חמושים עלו בני מארץ מצרים", ויש דעה בחז"ל שרק אחד מחמישים עלו, דהיינו תשעים ושמונה אחוז לא יצאו, רק שני אחוז ממאה יצאו ממצרים, והם היו הנקיים בעם, איך זה.

אלא דהסוד שלנו זהו דברי חז"ל, שבזמן שיוסף הזמין את אביו לגור במצרים וקבע לו שיגור בארץ גושן, כתוב בפסוק "ואת יהודה שלח לפניו" ופרש"י בשם חז"ל קודם שיגיע לשם שלח את יהודה שיתקן לו בית מדרש שמשם תצא הוראה. קודם שהיו שם אנשים, לפני בואם כלל, הדבר הראשון שהיה זה ישיבה, חדר, בית ספר חרדי, זה היה היסוד של האומה, וזהו סוד קיומם בכל אותן שנות השיעבוד. ומבית ההוראה שהקים יהודה ינקו את כח קיומם.

מפני שאנו בני ישראל יש לנו דרך אחרת איך להתקיים. אנו לא בחרב ולא בחנית. יש לנו דרך איך להתקיים, ע"פ חז"ל שמימות אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, אאע"ה זקן ויושב בישיבה, יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה, יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה, זהו מה שירשו לנו אבותינו. אברהם אבינו היה יחיד בעולמו, נתאר לעצמנו היו מלכים ושירים ומשפחה שכולם היו נגדו, כל העולם היה נגדו, ואברהם אבינו יחיד בעולמו שדרש רק אחדות השם, השליכוהו לכבשן האש ומסר נפשו על קדוש השם, גלה מארצו ונתנסה בעשרה נסיונות ועמד בכולם. זוהי הירושה שלנו, שאנו יכולים להיות יחיד בעולם, וקיומינו ע"י התורה שמחזקת ומעמידה אותנו להיות לעם סגולה. את יהודה שלח לפניו לגושן, שלחו לתקן ישיבה ובלי זה יכולים להיות עם, אבל לא עם ישראל, עם ישראל זה רק עפ"י התורה וזוהי תרבותינו. כי מה היא תרבותינו, אנגלית, צרפתית, גרמנית? התרבות שלנו זה החז"ל, הגמרא הקטנה הזו, היא התרבות שלנו, ואם אנחנו עוזבים אותה אין לנו שום שם, איבדנו את שמנו כעם וממילא אנו מתבוללים. וסוד הקיום הוא ההתחברות ללימוד התורה שנוסכת שמחה עצומה בלב הלומדים ומביאה אותם להעמיק ולהתחזק ביתר שאת בלימודה.

יחיד מתוך מליונים צריך חיזוק, כי אם לא, יטמע ויתבולל, כך אומה בין שבעים זאבים - ישראל בין אומות העולם גם צריכים חיזוק, איך להשאר בתור עם ישראל ומה מקיים אותנו. לא הבניינים, יש בניינים יותר יפים בפאריז, יש בניינים יותר מפוארים באסטנבול ובניו יורק ובכל מקום, יותר גדולים ויותר יפים. אנחנו

לא יכולים להתחרות עם כל האומות בזה, ובמה אנו יכולים להתגאות ולהתחרות באומות העולם, רק בתורה שלנו ובמוסר שלנו. ובלי זה רואים עד היכן אפשר להגיע, לעשות ע"ז מאיזה משחקים, חושבים שזה כבוד וקיום לעם ישראל אם ינצחו בכדור סל באיזה מקום, הזהו קיומנו וזה מחזקנו? הם בטלנים ואנו הבונים. מיהו הבונה של עם ישראל, חז"ל אומרים שכל שרי האומות נתקבצו אצל בלעם וביקשוהו שיקלל את עם ישראל, אמר להם צאו וראו אם יש תינוקות שמצפצפין בביהמ"ד לא תוכלו להם. אם יש עוד בימד"ר, אם יש עוד חידר, עוד חינוך העצמאי אי אפשר לנצח אותנו, וזהו סוד קיומנו.

ובכל מקום שמתקיימת ישיבה זה היסוד של קיומנו, על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, ומהו תורה, לא תורה שמונחת בקרן זווית, שמונחת בארון וקוראים בה רק בשבתות ובשני וחמישי, תורה זה מה שלומדים בה ומקבלים את המוסר שלה. אין לנו במה להתבייש במוסר התורה, היא הייתה הראשונה שכתבה את כל המידות הטובות בזמן שכל אומות העולם היו עובדי עבודה זרה וגילולים. והתורה קבעה למעלה מארבעת אלפים שנה "ה' אלו קינו ה' אחד".

יש בחז"ל שבשלשה דברים נתנה התורה, באש, במים ובמדבר. באש דכתיב "השמע עם קול אלו קים מדבר אליו מתוך האש ויחי", רק האומה הישראלית יכולה להראות דבר כזה שבכל מצב שיש, אנו שומעים את דבר ה'. במים, היינו קודם קריעת ים סוף שמצד אחד היו המצרים ומצד שני הים, וקפצו לים מתוך האמונה בה' ית', וזה הטביע בעם את הכח הזה. ובמדבר, זהו מקום שאין בו כלום, אין אפי' ד' אמות ושום דבר, ואנחנו עברנו דבר ששום אומה ולשון לא עברו ועשו כזאת, שאנחנו יכולים להתקיים בגלות אלפי שנים, עם גזירות ורדיפות והריגות, ואנחנו ב"ה חיים וקיימים, מפני שיש הבטחה של הקב"ה.

ואנחנו צריכים להמשיך בזה ולא ברעיונות אחרים, לא בשיטות אחרות, אלא בשיטה הישנה שלנו שירשנו מאבותינו, תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב, זוהי ירושה לנו ואנו צריכים להחזיק בה, להיטיב הבנתינו בה ולשקוד על תלמודה יומם וליל.

ויש לקוות שהקב"ה יעזור שכל מקום תורה יהיה לו קיום והמשך לעולמי עד, ולא תיפסק ישיבה מישראל.

דרכי הלימוד הנצרכים ללומדם בישיבה

זוהי עליה מובטחת

"טעמו וראו כי טוב ה'", מי ששקוע בלימוד יחד עם מחשבה ותפילה הוא יכול להשיג. הרוצה לדעת, יודע. וכל אחד צריך להתחזק. ברוך ה' שהצליחו ששה עשר בחורים בישיבה לגמור את המסכתא, זוהי באמת הצלחה, כך היה הלימוד מאז ומתמיד, ובאתי לחזק ענין זה, וכאשר יצליחו לגמור בזמן הבא מסכת נוספת ועוד מסכת, זוהי עליה מובטחת. ומתוך זה בא החידוש, בודאי לא לומדים רק את ה"עברי טייטש" [פירוש המילות], אלא לומדים ומתקשים, מעיינים ומדברים זה עם זה, ואם לא מבינים, מדברים עם מי שגדול יותר, שואלים ואם לא מבינים עדיין, ממשיכים הלאה, ובחזרה נוספת מתברר יותר. כך הוא דרך הלימוד, וכך ראיתי מתוך הנסיון. אינני זוכר כמה פעמים למדתי מסכת גיטין, אבל בכל פעם שאני לומד מתיישב לי מה שהיה קשה לי מאז. "כי ה' יתן חכמה - מפיו", כאשר לומדים ברצינות ורוצים ללמוד ולדעת, ה' עוזר.

כל אחד צריך להתחזק. זוהי ההתחלה, שהתחילו לדעת מסכתא, לגמור את המסכתא ולדעת אותה. זוהי ההצלחה הגדולה ביותר שישנה. מי שהוא ריק, באים אצלו כל המחשבות השונות, ומי שממלא כריסו בש"ס ופוסקים, הכל שונה אצלו, וה' יעזור שתהיה הצלחה.

(מתוך שיחה בסוף זמן בישיבת גרודנא, 'מחשבת זקנים' עמ' רמ"א)

כל ימיו בעמוד וחזור קאי

ראשית דבר יש לשים לב להתמדה בלימוד, אני מבוגר מכם, ויודע מתוך הנסיון הרב שכל אחד ואחד יכול לגדול. ואין יוצא מן הכלל, בין בעל כשרון גדול ובין מי שאינו כשרוני, כל אחד יכול לגדול בתורה. הפסוק אומר "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה", ומי שלומד עולה, ומי שאינו מתמיד ואינו לומד, גם אם הוא כשרוני אינו גדל, כך מורה הנסיון, וכך שמעתי גם מדודי רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל שהיוצא גדול בתורה הוא מי שלמד ולא דוקא הכשרוני, אמנם אי אפשר לבחון את העליה בזמן קצר אלא לאחר תקופה, ובמשך כמה זמנים רואים את התועלת.

והדרך הוא ללמוד את הגמ' ולחזור כמה פעמים, ללמוד מהר יותר ולחזור הרבה. לחזור על מה שלמדו בזמן שעבר, ולהתקדם במסכת שלומדים. לדעת לפחות חצי מסכת שזה כידיעת מסכת קטנה, בזמן נוסף מסכת נוספת, וכשיודעים כמה מסכתות נעשים גדול. בצעירותי חזרתי שמונה פעמים, ולא חזרה מיד על הגמרא שלומדים, אלא לחזור לאחר לימוד של כמה דפים, ולאחר שגומרים פרק לחזור שוב, וכן בסוף שבוע ביום שישי חזרה נוספת. צריך לחזור בתמידות, וכמו שאמר הגר"א לרבי חיים וואלוז'ינר שהתפלא ושאל על כך שחזר סדר מועד י"ד פעם ועדיין איננו מחוור אצלו, ואמר לו וכי מי"ד פעמים אתה רוצה שתדע? אלא כל ימיו בעמוד וחזור קאי.

(מתוך שיחה בתמוז תשמ"ו בישיבת נחלת הלויים, 'מחשבת זקנים' עמ' רס"ב)

מזן ראש הישיבה

הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל

משא חיזוק והדרכה בכינוס הגדול סדר הכנה למסיימי הישיבות לצעירים בארץ הקודש
אולמי היכלי מלכות - ז' מנחם אב תשס"ט

הכניסה לישיבה היא תחילת בניין יסודות החיים

ברשות כל הנאספים תלמידים יקרים, שהקב"ה יתן עליכם ועלינו את התועלת מהדברים
שבעזה"י נדבר.

הנה תקופה זו של הכניסה לישיבה גדולה הוא התקופה של בניית היסודות לכל החיים.
ידיעה זו לא מספיק בידיעה לבד אלא צריך לשנן זאת שהישיבה היא המקום להשגת
גדלות בתורה ובהנהגת התורה וכל קניני המעלות שעל ידם יזכו לבחור בחיים לחיי
עוה"ז מאושרים ומכל שכן וכ"ש שזה מקום ההכנה לזכות בחיי נצח חיי עוה"ב ולאחר
שנזכה לגאולה שלימה ותחיית המתים כמבואר בארוכה ברמב"ם הל' תשובה. ולכן נזכיר
כאן את היסודות שמי שישתדל בהם יזכה לגדול ולהצלחה.

עשה לך רב

הנקודה הראשונה . הוא מה שהתנא באבות [פ"א מ"ו] כתב עשה לך רב ולכאורה יש
להבין הרי הרב הוא גדול בתורה והאם התלמיד הצעיר הוא יעשהו לרב הרי הוא רב
בזכות עצמו?! אמנם כשנדייק לשונו של התנא הרי הדברים פשוטים שאין הכוונה
כלפי הרב שהוא מקבל את גדלותו בתואר רב ע"י התלמיד, אלא עשה "לך" רב, היינו
שהתלמיד צריך לעשות את עצמו להיות כלי מקבל מהרב בהכנעה בתור תלמיד,
ובלי שיעשה התלמיד את הרב על עצמו לרבו לא יוכל לקבל מהרב תורה על אף
גדלותו הגדולה של הרב, דבר זה צריך התלמיד להבין! שבכדי להתלמד איך להבין
דף גמרא על בוריו, ואיך נכנסים לעומק הסוגיא צריך לקבל מרב ללמוד ממנו דרכי
הלימוד וההבנה.

בצעירותי כשלמדתי בוילנא אמר לי המשגיח הקדוש רבי שמחה פלוטקין זצוק"ל דע לך! שהנך לומד אצל הרב'ה דף גמרא, אינו מלמד אותך רק את הדף של המסכת הנלמדת, אלא אתה לומד ממנו כל התורה כולה, כיון שעל ידו אתה בנוי להבין בכל התורה כולה. וכך רואים מכל גדולי ישראל שקיבלו מפי רב. ולכן יש גם לדייק כל ביטוי וביטוי של הרב, זכיתי לקבל תורת ממורי ורבי רבינו רבי שלמה היימן זצ"ל והיה צריך לדייק כל ביטוי בדבריו, כי כשלא דייקו בדבריו הרי הדברים כבר קיבלו משמעות והבנה אחרת.

"כי נער ישראל ואוהבהו". זוהי המידה להישאר בבחינת נער שמרגיש שעדיין אינו שלם ואינו מתגאה בעצמו אלא מבקש לקבל מרבותיו.

וכשמחפשים את ביקוש האמת זוכים ללמוד בדרך הנכונה, ע"י שמדייקים את לשון הגמרא כפי שסידר רב אשי להבין כל המו"מ בין האמוראים, ורואים שבלי רש"י א"א להבין ולפרש את לשון הגמרא, וגם כשמדייקים את קיצור לשונו של רש"י [כפי שמקובל שלא יצאה מתחת קולמוסו טיפת דיו יתירה] צריכים עדיין להגיע גם לפירושם של רבותינו הראשונים, שהקב"ה נתן לכל אחד מהם סגנון שונה מחבירו, שכל סגנון מביא את הלומד לדרגא אחרת של יגיעה ועמל בתורה. [כגון הרמב"ן בחידושי מוכרח יגיעה ועמל רב, הרשב"א ג"כ צריך יגיעה אבל הרבה יותר קל מהרמב"ן והריטב"א קל יותר מהרשב"א].

קנה לך חבר

הנקודה השניה. הוא החלק השני בדברי התנא שם באבות, "וקנה לך חבר". חבר צריך לקנות היינו כמו שנכנסים לחנות לקנות בד לתפור חליפה, הרי בודקים את טיב הבד ואת הדוגמא, ואח"כ נותנים לחייט לתפור ומדקדקים שהחליפה תהיה לפי המידה ותעמוד על הגוף בצורה נאותה, יותר מכל זה צריך להקפיד בקניית חבר, מכיון שהשפעה של חבר היא השפעה גדולה מאוד כמו שאמרו חז"ל [תענית ז'] הרבה למדתי מרבותי ומחבירי יותר מרבותי. ומכ"ש בזמנינו שההתדרדרות של הרחוב גדולה מאוד, מצב הרחוב הוא נורא ואיום, רח"ל איבדו צורת אדם, לא רק שנאבד צורת גדול בתורה וצורת ת"ח אלא נאבד צורת אדם, ולכן צריך זהירות גדולה ובדיקות וחקירות על החבר והחברה שהם לא נדבקו ח"ו ברעל של ההפקרות השורר בעולם, זהירות זו צריכה להיות הן בקביעת

חברותא ללימוד והן כשקובעים את חברי החדר בפנימיה, שיהיה הנהגתם ישרה וראויה ולא מאלו ההופכים את הימים ללילות הלילות לימים.

דעו! שהזהירות ברכישת חברים הוא יסוד החיים!

האדם תמיד נתון בעליות וירידות

נקודה שלישית. כתב רבינו חיים מואלוז'ין זיע"א בספר רוח חיים על אבות וז"ל: והנה האדם הוא תמיד עולה ויורד ובעת ירידתו נדמה לו כי כל מה שעושה עכשיו מן התורה ומן העבודה, אינו כלל בלב שלם ואין מצליח לו, והיה רוצה לנוח ולהתגרות בשינה עד שיעבור אותו הזמן וישוב לזריזותו, וזה ידוע הרבה להולך בדרך התורה. אבל באמת אינו כן כי האדם בנקל יוכל לעלות למדריגתו אם הוא עוסק אפילו על ידי התרשלות משלא יעסוק כלל, כי יתרחק מן התורה ויותר יקשה לו להזדרז עוד.

דברי קדשו אלו של רבינו בעל הנפש החיים זיע"א מאירים את כל מהלך החיים של האדם, שהעמידה בנסיונות הוא תכלית כל חיי העוה"ז, כמו שכתב המסילת ישרים בפ"א שכל תכלית האדם בעוה"ז הוא עבור ג' דברים, שהם לקיים מצוות, לעבוד [איזוהי עבודה שבלב זוהי תפילה], ולעמוד בנסיון. ובמחשבה שיטחית מבינים שלעמוד בנסיון הוא כשמגיע לאדם איזה מאורע מיוחד שעומד במצב של נסיון האם יקיים רצון השי"ת, צריך הוא להתגבר ולעמוד בנסיון, אולם כשמתבוננים הבנה זו היא בטעות יסודה, כי הנסיונות אצל האדם אינם באים רק באיזה מאורעות מיוחדים אלא כל רגע ורגע עומד האדם תחת נסיון האם יבחר בטוב או ח"ו להיפך. ולדוגמא בעת שלומד עם חברותא ונזכר באמצע לימודו בסיפור שרוצה לספר לחבירו, הרי עומד הוא תחת נסיון האם יפסיק מלימודו או לא, וכן בכל רגע ורגע במהלך החיים אם בדבר שקשור לראיית העיניים ואם בדבר שקשור בדיבור וכהנה רבות.

[**הנה** בענין זה של הפסק בשעת הלימוד, הנני נזכר כעת מה שמסופר על הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן צוק"ל שבעת שלמד בחברותא הגיע טלגרמא מהבית והכניס לכיס ולא פתח לראות מה כתוב בו. ורק בגמר הלימוד פתח וראה ששלחו להודיעו שנולד לו בן, ונכנס לרבו מרן החפץ חיים זיע"א לשאול האם לנסוע לברית, וענה לו הח"ח בשאלה

האם אין מוהל שימול את בנך? אם יש מוהל הרי הברית יתקיים בלעדיך, וכמובן שהגאון ר' אלחנן נשאר בראדין ללמוד ולא נסע לברית].

כל סיבת המשברים שקורים לבני הישיבות, ולדאבונינו אוי! אוי! כמה רבים הם המשברים שיש לבני הישיבות, א"א לפרט. אבל הרבה מהם נובעים מהסיבה כי חושבים "הנה לא הולך לי", וזה טעות כפי שכתב רבינו חיים זי"ע כי כל אחד נתון בעליות וירידות וגם התלמיד שהוא רציני ומתעלה בתורה ויר"ש, הוא נתון במצב של עליות וירידות וזה תכלית האדם בימי חייו לעמוד בנסיונות ולהתגבר ולעלות.

וכן יש הרבה שסיבת השברון אצלם מחמת מידת הקנאה, שרואים שחבירו מצליח יותר, ואע"פ שאמרו קנאת סופרים תרבה חכמה זה רק בקנאה שאינה נגועה במידות רעות אלא בקנאה לש"ש, ומי זה שיכול להיות בדרגה זו.

תורה עם יראת שמים היא עץ החיים

אחז"ל ילקוט משלי ט"ו אורח חיים למעלה למשכיל, אין אורח חיים אלא דברי תורה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה.

ורבינו חיים מולאזין רוח חיים פ"ו המשיל זאת למי שטובע בנהר ומתחזק לאחוז בעץ למען ינצל, ואם ח"ו לרגע אחד יעזוב את האחיזה בעץ הרי גלי הים הסוערים זועפים יהמו עליו ויטביעוהו, - הם גלי היצה"ר של ים התאוות פועלים להטביע את האדם ואם לא יחזיק בעץ החיים היא התורה הק' הרי ח"ו הוא נתון בסכנה להיכחד מן החיים. - אם רוח המושל יעלה עליך מקומך אל תנח.

כמה גלי הים נמצאים כעת בזמנינו, ואם לא יחזיק בעץ החיים של התורה הרי ח"ו יטבע, אמנם כדי שהתורה תהיה עץ חיים להצילו מגלי הים הוא ע"י לימוד המוסר, ולימוד מוסר צריך ללמוד מוסר מתוך התפעלות ולא מוסר של ידיעת המוסר.

קטע של לימוד במסילת ישרים מתוך התפעלות ובעיון כמה זה מעורר את הלב! כמה זה מעורר את המחשבה! כמה עצות בכל דרכי החיים מוצאים בכל ביטוי וביטוי של המסילת ישרים. ולימוד זה לא מספיק לימוד של פעם אחת אלא צריך ממש להיות

בגדר של עמוד וחזור תמיד. וכן דברי ההקדמה של המסילת ישרים הם דברים חוצבים להבות אש באר מיים חיים לרוות את הצימאון לחיים אמיתיים.

[המשגיח בעל אור יחזקאל אמר לי לחלק את ימי הלימוד מוסר בשבוע, כמה ימים ללמוד מסילת ישרים וכמה ימים שערי תשובה שער ג' ששם מברר רבינו יונה את כל מצוות התורה ודברי סופרים וקניני המעלות].

תורה ותפילה קשורים זה בזה

בגמ' נדה [דף ע']. אמרו מה יעשה אדם ויחכם, אמר להם ירבה בישיבה, אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אלא יבקשו חכמה ממי שהחכמה שלו, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. תני ר' חייא משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, ופירש"י כך חכמה שהיא לאוהביו של מקום ניתנה להם מפיו ולא מאוצר מאחר.

ומסיק בגמ' דהא בלא הא לא סגיא. שצריך גם להרבות בישיבה - התמדה, וגם בקשת רחמים ע"י תפילה.

למדנו בדברי הגמרא על הקשר בין תפילה להצלחת הלימוד, וכן על גודל מעלת הלומד שהנה הוא לומד ממש מפיו של הקב"ה.

[ומצינו בגמרא בהוריות דף י"ב שכשלומדים מפי רב צריך להסתכל על פיו של הרב דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך והוא כעין מה שכתוב כאן שהלומד תורה הרי הוא לומד מהשי"ת ממש "מפיו דעת וחכמה", ולכן שמיעת שיעורים ושיחות ע"י מכשיר הקלטה חסר בזה כל המעלה של "חזו לפומיה"].

ומובא בספר יערות דבש להגאון בעל התומים דברים חוצבים להבות אש בענין זה וז"ל: ובדוק ומנוסה, אם יתפלל אדם שחרית וקריאת שמע בכוונה, שבו ביום יזכה לדבר מצוה ויצליח בעסקיו ואף שלשעה יחשוב שאינו, בסופו ימצא שכן הוא, ואצ"ל שיצליח בו ביום בתורה, ומצוה גוררת מצוה, וכן להיפך, אוי לי על שבירי, בעת שאיני מתפלל בכוונה כראוי, כל היום אין שמועתי בתורה מכוונת וקרעים אלביש, ולהיפך אם אזעק

ואשוע לד' מקירות לבבי בתפילה לחונני דעה כי דלותי עד מאוד בעו"ה, אף הוא ירחם עלי להאיר עיני בתורתו.

ולכן עם נבון וחכם, אל תאמרו הא דעדיף זה מחבירו לרוב שכלו ועוצם חכמתו ובינתו, לא כן הוא, שקר נחלתם, רק מתת ד' הוא כאשר נוחיל טובו וחסדו ברב תפילה ותחנונים, ואין לך דבר שמזכה לאדם להשיג ישרות התורה ולפענח מצפונים בדרכי יושר ואמת, אלא להתפלל אל ד' בדמע שישוב וירחמהו כי א-ל שומע תפלה הוא וקרוב לכל קוראיו באמת. עכ"ל.

ובחזון איש זצ"ל בקובץ איגרות איגרת ב' כתב וז"ל. התפילה היא מטה עוז ביד כל אדם, וכל שישים האדם מבטחו בו ית' כן יעלה וכן יצליח, וישמר מכל דבר המפסיד את הלימוד האמיתי, הלימוד והתפילה קשורים זה בזה. עמל הלימוד עוזר לאור התפלה והתפלה עוזרת את הלימוד. תפלה בבחינת "קבע" מרחיקה את הלימוד, והלימוד בעצלתיים מונע תפלה, עכ"ל.

מובא בשם רבינו בעל הנפש החיים זי"ע, שא"א לקנות תורה בלי מ"ח קניני התורה. קנין התורה זה מעלה את האדם בכל המעלות, ידיעת התורה אינה משנה את מציאות האדם. מידיעת התורה בלבד אינו נקרא עדיין מהות של איש תורה, אלא רק ע"י קנין התורה. וקניני התורה הם מלמדים לנו את הצורה של לימוד התורה ביגיעה ועמל ובהתמדה ולפרוש מתענוגות העוה"ז, וענין תיקון המידות - נושא בעול עם חבירו שהענין זה יש לעמול ולעבוד ביגיעה ומחשבה להרגיש את מצבו של השני.

אם יקבלו את הדברים ששמעו ויחזרו על זה, שינון וחזרה פעם אחר פעם הרי בס"ד יקבלו את התועלת הרצויה ויזכו לגדול ולהתעלות בגדלות התורה יר"ש ומידות טובות לפארת ישראל.

מרת פוסק הדור

רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

אשרי בני התורה בדורינו

המרבים ביגיעה תמידית

שבח גדול יש לבני התורה המשקיעים בעמל ויגיעה כוחם בתורה ויושבים באהלה של תורה ביגיעה גדולה ובהתמדה נפלאה, ומקדישים שעות היום והלילה ללימוד התורה בנעימות ובלא הפסק.

והנה יש להבין אם באמת היום ג"כ לומדים כ"כ הרבה כמו בזמנים שעברו, א"כ היכן הם אותם "גדולים" שהיו צריכים לצמוח, ואינם. אלא שהן אמת שגם כיום לומדים את אותם שתיים עשרה שעות ביממה, אבל ההבדל מזמנים שעברו, שאז היו לומדים שתיים עשרה שעות, אבל היום "שתיים עשרה שעות לומדים, ושתיים עשרה שעות 'לא' לומדים!!" וזהו ההבדל שלכן היום לא צומחים כמו שצריך.

ודרך הלימוד הנכון הוא שצריך לחזור ולחזור על הלימוד ולהיות שקוע בו כדי שיוכל לזכור הלימוד ולא ישתכח הימנו ואמנם כי צריך לחזור ולחזור בלי סוף, אבל העיקר הוא "שלא יהיה היסח הדעת", וכדכתיב במשלי (כג, ה) "התעייף עיניך בו ואיננו", דקאי על תורה כדאיתא כמה פעמים בגמ' (ברכות ה. מגילה יח: סוטה לה.).

וכן איתא בספרי (דברים פ"קא מ"ח) "דבר אחר כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת, מנין אתה אומר שאם שמע אדם דבר מדברי תורה ראשון ראשון ומקיימו כשם שראשונים מתקיימים בידו כך האחרונים מתקיימים בידו שנאמר כי אם שמור תשמרון, ומנין שאם שומע ראשון ראשון ומשכחו כשם שאין הראשונים מתקיימים בידו כך אין האחרונים מתקיימים בידו תלמוד לומר (דברים ה, יט) והיה אם שכח תשכח אי אתה מעלים עיניך ממנו עד שילך לו שנאמר (משלי כג, ה) התעייף עיניך בו ואיננו.

והיינו כי גדול עניין הרציפות שצריך אדם בלימודו, ו"היסח הדעת" הוא מכשול גדול בהתעלות האדם בלימוד התורה ובזכיה שיכול לזכות להיות "גדול" בה. ובכל מה שלומד

תגדל מעלתה בעיניו ויקפיד ביותר להיות כולו שקוע בתורה "ובה יהגה" ועל ידי כך יקבל ויקנה לעצמו את כוח סגולתה.

והנה איתא בחגיגה (ה' ע"ב) "תנו רבנן, שלשה הקב"ה בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק, ועל פרנס המתגאה על הצבור וכו'..."

והביאור בזה ע"פ מש"כ הט"ז (או"ח סי' מ"ז) לפרש את הנוסח שאנו אומרים בכל יום בברכת התורה "לעסוק בדברי תורה". וביאר הט"ז ד'עסק' - היינו "דרך עמל ויגיעה, שעוסק בפלפול ומו"מ של תורה".

ועל זה הדרך ג"כ יש לבאר מה שבוכה הקב"ה על מי שאפשר לו "לעסוק" בתורה ואינו "עוסק", והיינו שהקב"ה בוכה על מי שיכול להתייגע ולעמול בהבנת התורה, ואינו עוסק בה בעמל אלא לומד במהירות ושטחיות, וזהו ביטול תורה אצלו.

ומה שאמרו עוד שבוכה "על שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק", היינו שעדיין אין לו את יסודות הלימוד, ואינו יודע את דרכי הבנת התורה ופלפולה, וא"כ לכאורה אי אפשר לו לעסוק בתורה, כלומר א"א לו לעסוק בפלפול ומו"מ, שאינו ראוי לכך, כיון שאינו יודע כל את יסודות הלימוד - ובכל זאת - "ועוסק" - היינו שמפלפל בלי שראוי לכך, ובלי שיש לו הידע הראשוני והבסיסי של הלימוד וזהו ג"כ בטול תורה, דכיון שאין לו את יסודות הלימוד, הרי הפלפול שלו הוא הבל וזהו גם כן בטול תורה.

ומה שאמרו עוד שבוכה הקב"ה "על פרנס המתגאה על הצבור", זהו ג"כ ענין של בטול תורה, כדאיתא בר"ה (י"ז ע"א) "כל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים, אינו רואה בן ת"ח", שעל ידי שהוא מטיל אימה יתירה על הצבור, סופו שגרום לביטול תורה, בזה שאין לו בן ת"ח.

(חיזוק העשור)

מִדְּרָשׁ רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה

הַגְּרָא"ל שְׁטֵינְמָן זְצוּק"ל

כנס 'סדר הכנה' למסיימי הישיבות קטנות כולל ברסלב מנחם אב תש"ע

שמחת הכניסה לישיבה הגדולה היא כמצוות ביכורים שבזמן הזה

את דבריו פתח מִדְּרָשׁ רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה שליט"א אודות מצות ביכורים בימינו, שאם אמנם את המצוה עצמה כפשוטה אי אפשר לקיימה, אולם את ענינה אפשר לקיים גם עתה. הנה, בזמן המקדש, החקלאים כאשר היו מביאים עמם את ראשית הפירות שהבשילו, היה זה שמחה גדולה מאד, עד כולם היו קמים בפניהם. שזה דבר שלא נהגו אפילו בתלמידי חכמים, כאשר האומנים עסוקים במלאכתם לא היו קמים בפני תלמיד חכם, אבל בפני הכורמים והיוגבים היו קמים, אפילו שלא היו תלמידי חכמים, וכל כך למה? אלא מפני שהשקיעו כוחות עצומים בהוצאת הפירות, ועתה כשבאו לזמן זה, היתה זו שמחה מיוחדת.

זמן זה - הוסיף מִדְּרָשׁ רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה שליט"א - שבחורי ישיבה קטנה מסיימים את חק לימודם, והם הגיעו לגדלות, בעלותם לישיבה גדולה, הוא זמן שמחה מיוחדת, לברך ולהודות להקב"ה על הגעינו למצב זה, כמה עמל ויגיעה השקיעו הרמים והמחנכים עד שהביאו את התלמידים לשעה הזו, שבו הם עולים לישיבות הגדולות, וזה ממש כמצות ביכורים. את דבריו סיים מִדְּרָשׁ רֵאשׁ הַיְשִׁיבָה שליט"א בברכה, שהש"י יעזור שיתרבו לומדי תורה אוהבי השם, והבחורים יצליחו בלימודם והתעלותם בישיבות הגדולות, ואז יהיה זה שכר לפעולה ולעבודה שהשקיעו בהם בישיבות הקטנות.

מרן ראש הישיבה
רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל
ראש ישיבת פוניבז'

דברי הדרכה והכוונה לבאים בשערי הישיבה הגדולה

נזכיר כמה דברים שנוגעים מאד למעשה.

ראשית צריכים לדעת כי סדרי הישיבה הם דבר הכרחי להצלחה בתורה, בחור שמקפיד על סדרי הישיבה, ונמצא בכל הסדרים של תורה תפילה ומוסר, זה בדוק ומנוסה שיש הצלחה בזה, וכל אלו שמתנהלים על פי סדרי הישיבה הכל הולך אצלם בהצלחה, והם מאושרים ושמחים ויש להם הרגשה טובה ונעימה, ושמעתי כך מכמה תלמידים שלא היו שומרים על סדרי הישיבה, ומאז שהתחילו לשמור על סדרי הישיבה חל אצלם מהפך ושינוי גדול, והם מאושרים ומצליחים הרבה יותר ממה שהיה לפני ששמרו על סדרי הישיבה.

ועוד חשוב מאד לדעת בנוגע לימי שישי ושבת שהם שני ימים בשבוע הצריכים חיזוק גדול, מפני שבדרך כלל בימים האלה שהם סוף השבוע הרבה מורים היתר לעצמם בלא חשבון, אך יש לדעת כי צריכים לשמור בשלמות על סדרי הישיבה גם בימים אלו, וראוי לקבוע חברותא עם לימוד מיוחד לימי שישי ושבת, חזרה או מסכת אחרת, כל אחד מה שיחליט לעצמו כפי משיכת לבו, ואם לא קובעים חברותא מתבזבז הזמן, שיש הרבה שעות ביום שישי עד הדלקת הנרות, ואפשר ללמוד גם אחרי תפילת מנחה, כי הכנת צרכי שבת אינה לוקחת זמן רב כל כך, וכן ליל שבת ויום שבת ומוצאי שבת הם זמנים ארוכים, וחשוב לקבוע בהם חברותא.

ויש מבני הישיבות שעושים משמר ללמוד כל הלילה בליל שישי או ליל שבת, וצריכים לדעת שאין שום רווח בדברים כאלה, וידוע שיש בזה רק הפסד משינוי הסדרים, חוץ ממה שמשנים בכך מסדרי הישיבה הקבועים, גם עצם שינוי הסדר מכל ימות השבוע זהו דבר מאד לא טוב, ולא מצינו לגדולי ישראל שעשו משמורים, כל הגדולים היו מסודרים

עם סדר יום קבוע, לא היו ישנים פעם בלילה ופעם ביום, ולא היו מהפכים את הלילה ליום, כי זהו דבר שאין בו הצלחה.

והנוגע לעצם הלימוד, כשנמצאים בשיעור חשוב מאד להכין את השיעור, ודי בהכנת הסוגיא עם פירש"י ותוספות, גמרא עם פירש"י ותוספות זה כבר הכנה טובה מאד בשביל השיעור, ואמנם אם יש עודף זמן כל אחד יכול לראות עוד דברים כפי מה שמתחשק לו, אבל להכנת השיעור צריכים בעיקר לדעת את פשטות הגמרא עם פירש"י ותוספות, אנחנו רגילים ללמוד בשיעור חצי עמוד גמרא בכל יום, זה מאד קל ואינו קשה, וכולם נהנים ושמחים בזה.

וכן חשוב מאד לחזור על השיעור בו ביום עם חברותא, כי שמיעת שיעור היא כמו שלומדים גמרא, וכפי שבלימוד הגמרא מתברר בחזרה יותר ממה שהבינו בפעם הראשונה, ומה שלא מבינים בפעם הראשונה מבינים בפעם השנייה, כך גם בחזרת השיעור, הבנת השיעור משתנה על ידי החזרה, וכשחוזרים על השיעור עם חברותא מבינים את הדברים יותר ממה שהיה מובן בשעת השיעור.

ודא עקא שיש מזלזלים בזה, כפי שהיה מעשה לפני שנים רבות, ששני בחורים ישבו וחזרו על השיעורים, האחד כתב את השיעורים ששמע, והשני אמר לו מדוע אתה כותב את מה שאתה שומע, ראה אותי שאני כותב ומחדש שיעורים בעצמי שיהיה לי מה לומר כשאהיה ראש ישיבה, והסוף היה שהתלמיד שחזר על השיעורים נעשה ראש ישיבה והוא מצליח מאד בתפקידו, והשני שהכין שיעורים בבחירתו, נשאר עם השיעורים שהכין, זו התוצאה.

ועוד צריכים לדעת מה שאמרו חז"ל (מגילה ו, ב) יגעתי ומצאתי תאמין, והיינו שעל ידי יגיעה והתמדה בתורה לפי כוחו, לא מדברים על התאמצות יותר מהכוחות אלא ניצול כל הכוחות בשלמות, כל אחד לפי כוחו, על ידי זה זוכים ל"ומצאתי", והיינו כמו מציאה שהיא בהיסח הדעת, מפני שהצלחה בתורה אינה טבעית וזוכים לזה רק בסייעתא דשמיא בשכר היגיעה.

ובעיקר צריכים לשים לב על ההנהגה שבין אדם לחברו, להתנהג במידות טובות בין אדם לחברו, לא לגרום שום צער וחלישות הדעת, ולהיזהר בכל מילה ודיבור שמוציאים

מהפה, שלא לגרום אונאת דברים וחלישות הדעת למישהו, ואני מכיר אנשים שנזהרים מאד בביתם שלא לגרום חלישות הדעת לאחד מבני הבית, וצריכים כך להיזהר גם בכבודו של כל אחד ואחד בישיבה.

(מתוך דברי הדרכה שנאמרו לתלמידי שיעור א' בפתיחת זמן אלול תשס"ז)

יש תלמידים שאינם מוכשרים כל צרכם להבין מה שנאמר בשיעור, לפעמים ראש הישיבה הוא למדן גדול ואינם מבינים את סברותיו העמוקות, ויש כאלה שכוח הריכוז שלהם חלש ואינם יכולים להתרכז ולקלוט את כל השיעור, וצריכים לדעת שאם לא מבינים את כל השיעור די בזה שהבינו חלק מן הדברים, והאסון הוא שיש כאלה שמתייאשים ונשברים ממה שאינם מבינים את הכל, ועלינו ללמוד את ההנהגה הראויה מדברי חז"ל.

הנה בגמרא (עירובין יג, א) מובא על רבי מאיר שלמד תורה אצל רבי עקיבא, ורבי מאיר לא הצליח להבין את דבריו העמוקים, ומה עשה? לא נשבר ולא התייאש ולא התאמץ יותר מכוחו, כשראה רבי מאיר שאינו מבין את רבי עקיבא עזב אותו והלך ללמוד תורה מרבי ישמעאל, ושם למד את הידיעות הפשוטות והמקובלות שאפשר להבינם בנקל, ואחרי שגמר ללמוד את הידיעות הפשוטות אצל רבי ישמעאל, חזר לרבי עקיבא ואז כבר הבין את דבריו, ונעשה חריף כל כך שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, וכן אמרו חז"ל (סנהדרין כד, א) שהיה טוחן הרי הרים וטוחן זה בזה בסברא, עד כדי כך!

ולמדנו מכאן שאין מקום להתייאש ממה שלא מבינים את השיעור, וכמו שרבי מאיר שלא הבין את דברי רבי עקיבא לא התייאש, ומן הסתם שכן הבין חלק מדבריו אלא שהעדיף ללכת לרבי ישמעאל שהיו כל דבריו ברורים לו, וכל זמן שאין אפשרות לשמוע שיעור במקום אחר אסור להתייאש ממה שלא מבינים את כל השיעור, אלא צריכים להשתדל במידת האפשר להבין כמה שיכולים, ואם נשאר חלק מן השיעור שאינו מובן לא אירע כלום, ולא דורשים מן התלמיד יותר מכוחותיו אלא כפי מה שהוא יכול.

אמרו חז"ל (מכות י, א) הרבה תורה למדתי מרבתי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם, וצריכים לדעת כי מה שאמרו מתלמידי יותר מכולם, אין זה אמור רק כלפי ראשי הישיבה והרבנים, אלא כל אחד ואחד מבני הישיבה כשמסביר בלימוד לחברו, נקרא בזה רב, וחברו נחשב בזה לתלמידו, ויש בזה המעלה של "מתלמידי יותר מכולם", ויכול

להיות כי אותו בחור שלומד בישיבה יהיה 'תלמיד' של רבותיו, ויחד עם זה יהיה 'רב' או 'חבר' של אחרים. והדברים הללו הם עניינים כלליים הנוגעים בכל מקום, כשבחור יושב ולומד, ורבים באים לשאול אותו, אין לראות בזה בזבוז זמן, ואפילו שהוא מצטיין ויכול ללמוד לבד, כדאי לו להשקיע מזמנו ולענות בסבלנות לשואלים אותו, כי בדרך הטבע יש הצלחה כשמסבירים לאחרים, שעל ידי ההסברה מקבלים הבנה יותר בהירה, ויש בזה גם זכות לסייעתא דשמיא, כיון שמזכה את הרבים מתוך סבלנות ומידות טובות.

הוראות והדרכות בקביעת חברותות

א יש דבר שנוגע למעשה ורבים טועים בזה, שסבורים שצריכים ללמוד כל הזמן עם חברותא, ויש לדעת כי אף על פי שחברותא היא דבר מצוין, וכפי שכבר אמרו חז"ל (מכות י, א) מחברי יותר מרבותי, הרי זה מן הדברים שאין להם שיעור, וכל אחד יכול להרגיש בעצמו שלפעמים יש זמנים שיותר טוב ללמוד בהם בלי חברותא, וצריכים לדעת שאין גזירת הכתוב ללמוד רק עם חברותא כל היום וכל הלילה, וכך הטבע שיש זמנים שיש תועלת גם מלימוד בלא חברותא.

ב בנוגע להחלפת חברותות יש מנהג מהשנים האחרונות להחליף חברותות גם בחנוכה, וכשהתחילו לעשות כן הקפיד מרן הגרא"מ שך זצ"ל ואמר כי אין שום תוקף למה שקבעו, ואדרבה אם הלימוד הולך בטוב כדאי להמשיך הלאה ומי יודע כיצד יהיה עם החברותא החדש, וכמו שאמר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל בדרך מליצה "שב ואל תעשה עדיף" - שב ואל תעשה את מה שנראה כעדיף, כי שמא אין זה עדיף. ורק כשיש קשיים מיוחדים שאי אפשר להמשיך ביחד, אזי מוכרחים להחליף אפילו באמצע הזמן, אבל יש חברותות שממשיכים ביחד הרבה שנים ואינם מחליפים, כי ככל שעובר הזמן הם מתקשרים יותר בדיבוק חברים יותר חזק!

ג יש טעות גדולה מאד שמחפשים ללמוד דווקא עם חברותא מצוין, אבל באמת לפעמים עדיף ללמוד עם בחור יותר חלש ממנו שהוא יהיה התלמיד ואני אהיה הרב, ויש הרבה בחורים כאלה שמוכרחים ללמוד עם חברותא כזה שהם יסבירו לו, ואם ילמדו עם אחד שיבקש להסביר בעצמו, הם עלולים להתבלבל ולא יהיו מרוכזים כראוי, וכשהם מסבירים אזי הראש משוחרר ומתרכזים היטב, ולא קשה למצוא בחורים כאלה שמוכנים ללמוד באופן כזה שהם יקשיבו לדברי החברותא, ופעמים רבות שזה

עדיף מאשר לקחת בחור בעל כישרון יותר ממנו, וכל אחד יראה לעשות את מה שנכון ומתאים לו לפי טבעו.

ד) צריכים לדעת כי דיבוק החברים הראוי בלימוד החברותא הוא, כשכל אחד עוזר לחברו להבין את מה שלומדים, לא על ידי ויכוח ותחרות מי הצודק שזה פירוד ולא דיבוק חברים, וידוע שהגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל למד פעם בחברותא עם הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, ופעם אחת כשאמר רבי אלחנן סברא נחלק עליו רבי דוד ואמר סברא אחרת, ואמר לו רבי אלחנן אם כן אנו יכולים להמשיך ללמוד, שכן אנו יודעים כל אחד את סברתו ואת סברת חברו ולא צריכים להתווכח בזה, ואמנם יכולים לבקש מן החברותא שיסביר יותר את דבריו כדי לנסות ולהבין אותו ולעמוד על האמת, אבל לא להתווכח לשם ניצוח.

ה) יש בחורים שאין להם חברותות ומתביישים ללמוד באולם הישיבה בלי חברותא, ומפני הבושה הם מתחבאים והולכים למקום אחר כדי שלא ירגישו בהם שאין להם חברותא, והנה בעצם זהו חסד גדול של זיכוי הרבים שיהיו מתנדבים לזה לסדר חברותות, יש בחורים שמוכשרים לזה, וזה לא ביטול תורה אלא זיכוי הרבים בתורה שיש בזה זכות גדולה להצלחה, וכדאי מאד שיתנדבו לזה.

אבל גם צריכים לדעת דבר ידוע מתוך הניסיון, כי בחור שיושב ולומד כמו שצריך, אפילו שאין לו חברותא, בדרך כלל בתוך ימים ספורים הוא מוצא חברותא, ולא צריך לדאוג ממה שאין חברותא, והיו כמה בחורים שאמרו לי שאין להם חברותא, וישבו ולמדו כמה ימים בהתמדה בלי חברותא, ותוך ימים ספורים חזרו ואמרו לי שכבר יש להם חברותא, ולפעמים החברותא החדש יותר טוב ממה שהיה קודם.

(מתוך שיחות הדרכה לתלמידים הנכנסים בישיבות גדולות)

יש טעות גדולה הנפוצה בציבור, שרבים מחפשים ללמוד בישיבה בעלת שם שיש בה ציבור גדול ככל האפשר, ומבקשים להתקבל דווקא לישיבה שיש בה תלמידים למאות, ושורש הדבר נובע מחמת יצר הרע של בקשת הכבוד, כי האמת היא שאין זה משנה מהו מספר התלמידים הלומדים בישיבה, וכל אחד צריך ללכת ללמוד במקום שמתאים לו ביותר להצליח בתורה, ואלו שמחפשים ללמוד דווקא בישיבות מרובות תלמידים בדרך כלל זה מפני שהכבוד מושך אותם, והם אינם מרגישים בזה והרבה פעמים אינם

מצליחים בישיבה כזאת, וכבר אמרתי לאחד שסיפר לי שהוא לומד בישיבה בעלת מספר מועט של תלמידים, והתאונן שאינו מרגיש בטוב כי אינו מרגיש חשיבות במקום שיש ציבור קטן, והסברתי לו שאין זה שיקול נכון והיצר הרע מטעה אותו.

הן זוכר אני את ישיבת פוניבז' בתחילתה עם שישה תלמידים, בקיץ כבר היו שמונה עשר בחורים, אחר כך באלול גדל מספר התלמידים לעשרים וחמישה, וכאשר בחורף שלאחריו גדל מספר התלמידים לארבעים בחורים, הייתה השמחה גדולה בישיבה, וכך עם הזמן הלך מספר התלמידים והתרבה, אך עיקר ההצלחה תלויה באהבת התורה מתוך הבנה ללא חשבונות שמעקמים את השכל והלב, אני יודע שיש ישיבות עם מספר קטן של תלמידים שמצליחים שם מאד, מי שבא לשם רואים עליו שהוא מתעלה בהבנה ובבקיאות ובכל אישיותו, ונעשה רגוע בשלווה כזאת עם אהבת התורה, וכל מעשיו ותפילתו בישוב הדעת, בחורים שמסיימים ישיבה קטנה לא רוצים ללכת לשם רק מפני שיקולים של כבוד שמשחד אותם.

(נאמר למייסדי ישיבה גדולה בדרום הארץ - תמוז תש"ע)

מכתב חיזוק ממרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

מכתב חיזוק

הנני לצרף בזאת ברכתי ליקרים ונכבדים מאד, בני הישיבות הקדושות, בני ציון המסולאים בפז, המתעתדים לעלות בעזה"י במעלות התורה ולהסתופף באהלי הישיבות הגדולות, שיתנו לבם לכל הדברים הנאמרים מפי ספרים ומפי סופרים בסדר ההכנה שע"י ארגון 'דרשו', ולכל מוסרי רבותיהם ראשי הישיבות והמשגיחים שליט"א, אשר המה חיי נפש לכל לומדי תורה עמליה ושוקדיה, ואשרי כל המכוון דרכיו על פיהם לשמור ולעשות ולקיים בכל מילואם, אשר בזה יזכה להגות בתורת ה' בלב טהור ורוח נכון ונפש שוקקה, לעלות ולהתעלות בכל קניני תורה לימודה שקידתה ועמלה ובשלימות תהלוכותיו בין בן אדם למקום בין בן אדם לחבירו, ובכל אשר יפנה יאיר עליו אור האמת וממנו יאירו כל סביבותיו הקרובות והרחוקות.

ביקרא דאורייתא ובברכה מרובה

ז' אב תש"ס
ג' אב תש"ס

מרח המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

דברים שנמסרו משמו לרגל כינוס החיזוק

לבחורים העולים לישיבה גדולה, שע"י ארגון 'דרשו'

במעלת הזריזות וגנות העצלות

מהמעמידים החשובים להצלחה בתורה, ביראת שמים, בעבודת השם ובמעלות המדות, היא מדת הזריזות.

כתוב בפסוק (שיר השירים ז, ו): 'מלך אסור ברהטים', ופירש"י: 'ד"א הקדוש ברוך הוא נקשר באהבה במצוות ובריצות שאתם רצים לפניו'. והיינו, שלא רק על עצם קיום המצוות זוכים להיות נקשרים באהבה לקב"ה, אלא על ה'רצים לפניו'. ומהי המעלה של 'רצים לפניו'? זריזות!

המסילת ישרים אומר (פרק ז) על מדת הזריזות: 'ומי שמתגבר ותופש בה כל מה שיוכל, הנה לעתיד לבוא יזכה לה באמת, אשר הבורא יתברך יתנה לו שכרו חלף מה שהשתדל אחריה בזמן עבודתו'. ולכאורה צריך להבין, לשם מה נצרכת מדת הזריזות לעתיד לבוא, והרי בפשטות מבינים שזריזות היא רק היכי תימצוי לקיום המצוות. ומבואר בדברי המסילת ישרים ש'זריזות' היא מעלה בעצם, ולכן אף לעתיד לבוא יש מעלה של זריזות, ומי שמתגבר כל מה שיוכל במדת הזריזות בעולם הזה, יזכה לעתיד לבוא למדת הזריזות באמת - בצורה המוחלטת.

והביאור בזה, שעצלות היא כח של 'גוף', וכלשון המסילת ישרים (פרק ו) 'כי עפריות החמריות גס', ואילו זריזות היא כח של 'נשמה', ולכן יש מעלה עצומה לכל מעשה שנעשה בזריזות, כי הוא מעשה שבא מכח הנשמה. ולכן אומר המסילת ישרים (שם) 'כל קולא צריכה בדיקה', כי 'קולא' זה שב ואל תעשה, וזה יכול להיות נובע מעצלות, ואפילו אם יש לאדם כל מיני חשבונות והסברים מדוע צריך כעת לא לעשות, מכל מקום זה צריך בדיקה האם אליבא דאמת אין זה אלא 'עצלות'.

היום בדור האחרון עובד היצר הרע מאוד חזק על הענין של 'עצלות', על ידי כל המכשירים וההמצאות שכל תכליתם היא לפעול את הכל - בלי לעשות כלום. יש עוד אנשים שזוכרים

כיצד היו מכבסים את הבגדים בעבר, ברוב עמל ויגיעה, ואילו היום עושים את הכל בלחיצת כפתור. ואמנם יש בזה גם תועלת אמיתית לכלל ישראל כדי שיוכלו לעסוק בתורה, שהרי אילו היו צריכים לעשות היום כביסה כמו שהיו עושים בעבר, וכי היו הנשים הצדקניות יכולות לצאת לעבודה ולפרנס את ביתם ולהחזיק את התורה הקדושה?! ולכן עשה הקב"ה שמכניסים הכל למכונה והולכים לעבודה, והכל נעשה מאליו. אבל לכל דבר יש שני צדדים, ומהי כוונתו של היצר בכל ההמצאות והמכשירים? להגביר את כח העצלות! ולהכניס את ההרגל של 'שב ואל תעשה עדיף', ועל ידי זה להגביר את כח ה'גוף', ולהחליש את כח ה'נשמה', היפך האמת של 'אדם לעמל יולד', 'אשר ברא אלוקים - לעשות', ועל ידי העצלות הזו מאבדים את כל הכח שיש לנו במלחמת היצר, כי כדי להילחם ברע מוכרחים 'זריזות', וזהו מהנסיגנות של הדור האחרון.

ולכן צריך להתחזק בכל פעולה שעושים, בתורה בתפילה ובקיום המצוות, שיהיה באופן של 'זריזות', הן שלא לדחות אלא לעשות מיד את מה שצריך, והן באופן הקיום, שיהיה ב'חיות' ולא בעצלתיים, כי ה'עצלות' משפילה ומורידה את הערך של המעשה עד עפר. וכמו שאומר השל"ה הק' (שער האותיות אות ז, זהירות וזריזות): 'ויש לפרש מה שאמר הכתוב, אשר יעשה אתם האדם וחי בהם, פירוש כענין 'לנפש חיה', שרצה לומר שיעשה בחיות ובזריזות ולא בעצלתיים'.

אדם שקם בבוקר מתוך 'זריזות', יש לזה השפעה גדולה על כל היום, כי בבוקר זה זמן כניסת הנשמה לגוף, ואם זה נעשה בזריזות יש לזה מעלה עצומה. וכמו כן בלימוד התורה צריך להיות כמו שאמר אדוננו דוד המלך ע"ה (תהלים קיט, ס): 'חשתי ולא התמהמהתי', וכמו שמבארים שלא נאמר 'לא התמהמהתי אלא חשתי', כי באמת מדברים כאן על שני דברים שונים, וגם אחרי ש'חשתי' להגיע אל הבית מדרש, יש כאלו שעדיין מתמהמהים רבות עד שהם פותחים את הגמרא ומתחילים ללמוד, ועל זה כתוב 'חשתי' - להגיע אל בית המדרש, 'ולא התמהמהתי' - ומיד כשהגעתי התחלתי ללמוד.

וצריך לדעת ש'הרגל נעשה טבע', ואם אדם מרגיל את עצמו במדת הזריזות הוא נעשה זריז באמת, והוא מגביר בקרבו את כח הנשמה, והוא יזכה על ידי זה לסייעתא דשמיא ולהצלחה מרובה.

מרח"ר הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש ישיבת סלבודקא

חשיבות הישיבה בחיי האדם

כנס סדר הכנה - אב תשע"א כולל ברסלב בני ברק

בעוד פחות מחודש אתם עומדים לעשות צעד חשוב מאד בחיים שלכם, אתם נכנסים לישיבה גדולה. יש כמה נקודות כלליות שברצוני להעיר, הנוגעים לענין זה של ישיבה גדולה.

הנקודה הראשונה שצריכים לדעת, היא החשיבות הגדולה של הישיבה גדולה בחיי האדם. ייתכן שלכמה וכמה מכם התקופה הכי חשובה בחיים היא התקופה של הישיבה גדולה. אצל רוב האנשים, הדרגה שהבחור מגיע בישיבה גדולה לתורה ויראת שמים ומידות היא הבסיס שממנו הוא ממשיך לכל החיים.

נתאר לעצמינו בנין עם הרבה קומות ובכל קומה אפשר להתקדם הרבה, אבל יש בבנין כמה קומות. כך גם בחיים. אדם יכול להיות בקומה התחתונה, וכל החיים הוא מתקדם ומתקדם, אבל בקומה התחתונה. אבל אפשר לעלות למעלה למעלה, גבוה יותר ויותר. תמיד אפשר להתקדם עוד ועוד, אבל באיזה קומה נמצאים זה תלוי עכשיו, מפני שאחרי הישיבה גדולה, אחרי החתונה, רוב האנשים אינם משנים את הקומה אלא מתקדמים באותה הקומה, לפי המדרגה של הלימוד שקיבל. מעט מאד יכולים לשנות אחר כך את הקומה. ולכן, עבורכם הנכנסים כעת לישיבה גדולה, זה הזמן כשאתם עוד צעירים לעלות קומה אחרי קומה, בתורה, ביראת שמים ובמידות.

צריכים לדעת שדבר זה חשוב ביותר, וממילא אם יודעים את החשיבות הגדולה, מוכנים לעשות את המאמץ הגדול, כדי להשיג כל מה שאפשר להשיג. ח"ו לא לפספס את הזמן של ישיבה גדולה ולנצל כל רגע ורגע כדי להשיג את המדרגה שצריכים להשיג.

הניסיונות

הנקודה השניה. לכל אחד ואחד יש ניסיונות. לכל בחור ובחור יש בד"כ ניסיונות בחיים הרוחניים, ביראת שמים בתורה ובמידות והוא משתדל לעבוד על זה, לנצח את היצר ולעמוד בנסיון, לפעמים יותר ולפעמים פחות, אבל לכל הפחות יודעים פחות או יותר מה הנסיון, ומנסים לעבוד על זה.

אבל לפעמים יש נסיון חדש. כשאדם נמצא במצב חדש, יש ניסיונות חדשים והוא לא מכיר בכלל שהוא בנסיון, וממילא הוא עושה דברים מפני שהוא לא מכיר שיש נסיון בזה, שיש כאן איזו בעיה - והוא נופל.

בישיבה גדולה יש נסיון חדש. יש גמרא מאד מעניינת, היה ויכוח בין רבי ואנטונינוס. אנטונינוס שאל את רבי ממתי נברא היצר הרע אצל האדם, משעת יצירתו כשהוא עדיין עובר במעי אמו או בשעת יציאתו. ענה לו רבי הקדוש, בשעת ברייתו - כשהוא עובר. אמר לו אנטונינוס, אם הדבר כן הרי שהיה העובר מבעט באמו ויוצא מן הרחם, ורבי הסכים והביא גם ראייה על זה מפסוק, עד שאמר דבר זה למדתי מאנטונינוס.

רבי אברהם גרודזינסקי זצ"ל, המשגיח בסלבודקה, שאל, איזה יצר הרע יש לעובר שרוצה לצאת מרחם אמו, הרי יש לו הכל שם, אוכל ושתיה ומקום להיות, הרי הוא לא יודע בכלל מה שבחוץ, א"כ למה הוא רוצה לצאת. והשיב, שהיצר הרע הכי גדול שיש באדם הוא היצר הרע של חירות, להיות עצמאי. חירות לעשות מה שהוא רוצה, זה יצר הרע. ויצר הרע זה יש גם לעובר. זהו מה שאמר אנטונינוס לרבי, שאם היה לעובר יצר הרע, הרי היה היצר הרע של חירות מחייב אותו לצאת.

עד שבחור מגיע לישיבה גדולה, במידה מסוימת אין לו חירות, הוא תחת ההשפעה והמרות של ההורים, תחת המרות של הרבנים של הישיבה קטנה בצורה חזקה מאד, אין לו הרבה חירות. בד"כ אין לו פנימיה והוא ישן בבית ואוכל בבית הרבה פעמים וממילא אין לו אפשרות לחירות.

כשהוא בא לישיבה גדולה, זה כבר משהו חדש. יש לו אפשרות לחירות, יש לו אפשרות לעצמאות. אפשרות כזו שלא היתה לו בחיים, והוא לא יודע שזה יצר הרע. יש הרבה בחורים שאומרים, אני לא יכול לקבל מרות. או שבחור אומר, אני מבין יותר טוב מה

טוב בשבילי, למה שאני אקבל את הדעה של הראש ישיבה או המשגיח, אני מכיר מה שטוב בשבילי.

אבל צריך לדעת שכל הרצון הזה להיות עצמאי, לא לקבל מרות, הבחור חושב שזה מבוסס על מחשבות טובות. אין זה אלא יצר הרע בעלמא, יצר הרע שרוצה להיות חפשי, לעשות מה שאני רוצה ולא לקבל מרות.

ובחור צריך לחשוב ולהבין שזה המצב. זה יצר הרע. לא כל הבחורים, אבל יש מיעוט דמינכרא של בחורים שלא יכולים לקבל מרות, קשה להם. אבל הם צריכים לדעת שזה יצר הרע, יצר הרע גדול מאד.

עוד דבר שצריכים לדעת ביחס לנקודה הזאת. ייתכן כמה פעמים בחיי הישיבה שאם הוא מסתכל על הטוב לו, יכול להיות שיותר טוב בשבילו להתנהג כך וכך. אבל אם כל אחד ואחד היה מתנהג כמו שטוב לו, הרי שלא היה ישיבה בכלל. צריכים להיות חוקים בישיבה ואם לא, הרי שאין ישיבה בכלל ולאף אחד אין שום דבר. ישיבה זו שותפות ובשותפות כל אחד צריך לתת, לא רק לקחת אלא גם לתת. בחור צריך לדעת שכשנכנס לישיבה זה לא רק לקחת, לקחת אבל גם לתת. לצורך הכלל לפעמים צריכים לתת. וסוף כל סוף, גם בשביל עצמו זה יחזור לטובתו.

זאת הנקודה השניה, לדעת שיש נסיון חדש של אפשרות של חירות. ההרגשה שכל אחד רוצה להרגיש שאני יכול לעשות מה שאני רוצה, מה שאני חושב שהקב"ה רוצה מאיתי, לא מה שמישהו אחר חושב, אלא מה שאני חושב. אבל הוא צריך להבין שזה יצר הרע, וצריך להיכנע לדעת ראשי הישיבה וזה יביא את ההצלחה של הבחור.

פנים חדשות באו לכאן

הנקודה השלישית. יש בחורים שבישיבה קטנה היתה להם איזו חולשות, איזה דרכים לא כ"כ חיוביים שהתנהגו, עד שנקבע אצלם אני בחור כך וכך. אני בחור עם חולשה כך וכך. אני בחור עם הרגל כך וכך. זה אני.

זאת טעות. כשבחור בא לישיבה גדולה, המחשבה הראשונה צריכה להיות, אני בן אדם אחר, אני לא אותו בן אדם כמו מקודם, אני עכשיו בן תורה של ישיבה גדולה. בחור של

ישיבה גדולה זו בריאה חדשה, זה פנים חדשות באו לכאן. בדומה למה שאומר רבינו יונה ביסוד התשובה, אדם שפשע וחטא וכו' ובא לחסות תחת כנפי השכינה ולהיכנס בדרכי התשובה, אשכילך ואורך בדרך זו תלך. ביום ההוא ישליך מעליו כל פשעיו אשר עשה, ויעשה עצמו כאילו אותו היום נולד ואין בידו לא זכות ולא חובה, וזה היום תחילת מעשיו, ואז ישוב דרכיו ויפלט אורחותיו שלא יטו מעגלותיו מדרך הטוב, וזה הדרך לשוב בתשובה שלימה וכו'.

זו הדרך עבור כל אחד שנכנס לישיבה גדולה. יש בחורים שבישיבה קטנה לא התנהגו כ"כ כמו שצריך, אבל אסור לחשוב, זה אני. גמרנו עם העבר, אתה בחור חדש, בחור שמבין יותר טוב מקודם. עצם הדבר שאתה נכנס לישיבה גדולה ואתה מסתכל על עצמך שהנך בחור בישיבה גדולה זה משהו אחר, זה עצמו יכול לתת לבחור את הכח להתחיל מחדש, זו התחלה חדשה. צריך להכניס לראש את הרעיון שזו התחלה חדשה, ולשכוח מהעבר, אתה בחור עם "פנים חדשות באו לכאן", זה משהו אחר, חיובים אחרים, חשיבות אחר, ואתה מתנהג בצורה אחרת וממילא גם החולשות וההרגלים הלא טובים גם כאילו לא היו, ומתחילים מחדש. זאת הנקודה השלישית, להתחיל מחדש. אין כאן עבר.

השאיפות

הנקודה הרביעית היא, לא רק לזרוק את הדברים השליליים, אלא אתם נכנסים לישיבה גדולה וצריכים קעת להיכנס עם שאיפות גדולות מאד. בחור שנכנס לישיבה גדולה צריך לומר לעצמו שעכשיו הוא מתחיל את דרך החיים לדעת כל התורה כולה, כמה שאפשר בעיון ומה שאפשר שישלים אפילו שלא בעיון, אבל לדעת את כל התורה כולה, להחליט להיות שקוע כולו בלימוד. החלטה להיות ירא שמים מושלם. החלטה ביחס למידות טובות - להיות עניו ולוותר, שענוה היא היסוד לכל המידות טובות. החלטות על גדלות,, לא להסתפק במועט ולא לפחד לקבל מדרגות גדולות, אלא לקבל עול תורה במדרגה גדולה, בין ביחס לידיעת התורה ובין ביחס לשקיעות בתורה, כמובן כל אחד לפי כוחותיו ותכונותיו. אבל שכל אחד יקבל עליו לפי כוחותיו ולפי תכונותיו עול תורה.

ויש בחורים, ואפילו כאלו שאינם עוד בחורים, שמפחדים לקבל על עצמם עול תורה - היינו עול תורה אמיתי, ללמוד כל הזמן, גדלות של עול תורה, גדלות של יראת שמים,

הם מפחדים, איך אני יכול לקבל עול תורה. ישנם שתי סיבות למה נרתעים מזה. נקריא לכם את דברי החפץ חיים, ואת מה שמורי ראש הישיבה ר' אהרן אמר על זה.

החפץ חיים אומר מעט בדומה למה שהזכרנו מקודם בשם הרבינו יונה. הוא אומר שלפעמים האדם חושב לעשות איזה דבר גדול ולמשל כשהוא נכנס לישיבה גדולה הוא אומר אני אהיה עכשיו מתמיד עצום, ירא שמים, שקוע בלימוד כל הזמן. אמנם היצר הרע, כשמתבונן בבחור הזה שרוצה להתחזק לכבוד ה' יתברך, הוא מפיל עצבות בלב הבחור, והבחור חושב שדבר זה בעצם לא שייך אליו, זה שייך לגדולים, לבחורים מסוימים, אבל לא אליו, 'זה לא בשבילי, לא לקטנים כמותי'. ואז היצר הרע מעלה בזכרוננו את כל הפעולות המגונות שעשה מימי קדם, אע"פ שכבר הפסיק את זה. ואינו מזכיר לו כל זה, אלא כדי להוריד את מצב רוחו לומר שזה לא בשבילי, מי אני, האם אני יכול להיות האדם גדול הזה. אומר הח"ח שזה מעשה היצר. יש לאדם לדעת שהוא יכול להיות אדם גדול, הוא צריך לחשוב לעצמו "אני יכול להיות גדול", אין דבר שאני לא יכול.

מו"ר ר' אהרן זכרוננו לברכה, דיבר מבחינה אחרת. מטבע האדם שהאדם ירא להכביד על עצמו בקבלת עול תורה, הוא מפחד, זה מדאי קשה לי, איך אני יכול להכביד על עצמי בקבלת עול תורה ויראת שמים. אמר ר' אהרן שאין זה אלא טעות בהשקפה, משום שאם יקבל עליו את העול, הרי שייכנס לאושר גדול ותענוג אמיתי, וכמו שאמרו אם אתה עושה כן אשריך בעוה"ז וטוב לך בעוה"ב, אך צריך להסכים החלטה גמורה לעשות את זה. ואם הוא חושב בקבלת עול תורה שיהיה עי"ז בצער, אדרבה כאשר יקבל על עצמו, ירגיש בפועל כי תורת ה' תמימה.

אלא שברצוני להוסיף על דבריו מעט. יש להדגיש שלא כל פעם מרגישים מיד את מתיקות התורה. אם בחור חושב שמיד יגיע אליו הגישמאק ומתיקות התורה וירגיש שזה הולך לי, ידע שהרבה פעמים זה לא כך, אין מיד מתיקות התורה.

אבל דבר אחר יש. אם בחור מחדיר לעצמו את חשיבות התורה, שאין דבר המביא את האדם יותר קרוב להקב"ה כמו התורה, כמו שמסביר הרמח"ל בדרך ה', והתורה היא הדבר הכי חשוב שיכול להביא את האדם למדרגות גבוהות, אם הוא מחדיר את זה, הרי שעצם הדבר שהוא מצליח בזה יתן לו סיפוק. אולי לא יהיה לו הנאה מעצם חכמת התורה, אבל יהיה לו סיפוק, שב"ה עשה את הדבר החשוב הזה. ובמשך הזמן יהיה לו

ג"כ התענוג שר' אהרן דיבר עליו, אבל לא צריכים לחכות עד שירגיש את התענוג ואז יתחיל ללמוד, אלא הדרך היא להיפך, תחילה לומדים אפילו שזה קשה, בלי תענוג, אבל עם ידיעה שאין שום דבר חשוב כמו התורה. וכשמתחילים ללמוד בצורה זאת, אז יגיע לתענוג האמיתי.

יש הרבה בחורים שמחכים לגישמאק בלימוד ואז מתחילים ללמוד. זו טעות גדולה מאד. צריכים להתחיל בלי הגישמאק בעצם הלימוד, רק עם הידיעה בחשיבות התורה, עם סיפוק שעשיתי דבר כל כך חשוב. זאת היא הנקודה הרביעית, לחשוב בגדלות, אני יהיה גדול, גדול בתורה, לידע את כל התורה כולה לפי כוחותי.

להסתכל על כוחותיו שלו

והנקודה החמישית היא המשך של הנקודה הרביעית. יש לדעת כי נמצאת כאן סכנה גדולה. בשעה שהאדם מחליט שגם הוא רוצה להיות אדם גדול וללמוד את כל התורה כולה ויש לו חבר בעל כשרון גדול מאד, היכול ללמוד כמה דפים או כמה ראשונים וכמה אחרונים בזמן קצר, ויודע את כל הסוגיא עם כל הרעייד בזמן קצר, הרי שהבחור השני שאינו בעל כשרון כל כך גדול מקבל חלישות הדעת, איך זה שאני לא כך. או במקרה שלחבר יש יותר כח ומספיק לו פחות שינה מבחור רגיל והמשגיח מסכים שבשבילו זה בסדר והוא יכול ללמוד מספר שעות אלו, אבל הבחור שלנו צריך עוד שעותיים שינה, והוא תמה איך אוכל לגדול בתורה.

אבל האמת, שהקב"ה רוצה מכל אחד ואחד לפי מה שהוא, זה רצון הקב"ה. גרוע ביותר להסתכל על מישהו אחר ולחקות אותו, מכיון שהוא ער בשעות האלו גם אני ער. אתה תיפול! אתה צריך לעשות מה שאתה יכול לעשות, לפי הכוחות הפיזיים שלך, ולפי כוחות השכל שלך, ולא לנסות להשתוות לאחרים.

מסופר בגמרא על אמורא אחד שעלה לשמים וראה שם איך שהגדולים למטה והקטנים למעלה. ביאר ר' משה פיינשטיין לפי שבעולם האמת יודעים כמה השתמש האדם בכוחות שלו. אם הקטן השתמש בכל הכוחות, הרי שהוא למעלה, ולעומת זאת אם הגדול השתמש רק ברוב הכוחות שלו, אמנם בעולם הזה הוא למעלה, אבל בשמים הוא למטה. משום שכל אחד נמדד לפי מה שהוא.

ויש עוד דבר באותו הענין. בדרך הלימוד, מצוי שיש בחור בעל כשרון לקחת איזה סברא ולנתח אותה מכאן ומכאן, בעומק לפנים מעומק. ויש לו חבר טוב שרואה את זה ואומר לעצמו שגם הוא צריך לעשות ככה, בגלל שלבחור הבעל כשרון כולם באים לשמוע הסברא שלו והחקירה שלו. כל זאת בשעה שהבחור הזה אינו מסוגל להבין יותר מחקירה אחת, ואח"כ הוא כבר מעורפל.

צריכים לדעת שבלי בהירות בלימוד אין זה שווה כלום. תשעים וחמש אחוז בהירות זה שווה אפס. צריכים ללמוד ולהבין פשט במאה אחוז בהירות. בחור צריך ללמוד לא לחקות אחרים גם בדרך הלימוד.

ר' ברוך בער אמר פעם שהוא אומר חקירה בשני צדדים, אז זה הולך. אבל על אחד מהחתנים שלו אמר שעל כל צד הוא אומר עוד חקירה, הרי זה ארבע רגלים, אז זה זוחל...

עכ"פ יש בחורים שיכולים לעשות ארבע צדדים בחקירה, וזה באמת טוב, אבל הבחור השני יכול למצוא רק שני צדדים. הרי שעליו לעשות רק את השניים, אבל אם ינסה את הארבע הרי הוא לא יצליח בכלל. וראיתי כמה וכמה פעמים על בחורים שלא היו מוכנים להודות בחולשה שלהם בלימוד, והיו מנסים לחקות בחור אחר ולמעשה עברו ככה את כל הישיבה גדולה בלי לעלות כהוא זה, בגלל שאף פעם לא היה ברור להם מה שלומדים, מפני שלמעשה הם אינם לומדים לפי כוחותיהם. אבל בחור אחר שמודע ליכולת שלו ולומד כפי כוחותיו ולפי מה שהוא, הוא זוכה לעלות מעלה מעלה.

זו היא הנקודה החמישית, להיות גדול אבל לפי הכוחות של כל אחד, ולא לחקות אף אחד אלא להתנהג לפי מה שהוא, בין בכמות הלימוד בין באיכות הלימוד, וכמו כן בצורת הלימוד לעשות כך.

אני חוזר על מה שאמרתי בהתחלה. הישיבה גדולה היא הזמן לקבוע את הקומה של כל אחד ואחד, וזה הזמן לעלות ולעלות, כי זה החיוב על כל בן אדם. כל אחד צריך לדעת שיש חיוב על כל בן אדם, לא רק בישיבה קטנה ובישיבה גדולה, אלא בכל החיים, לנסות לעלות ולעלות ולעלות, אבל המקום שהכי קל לעשות את זה בתורה ויראת

שמים ובמידות טובות, הוא בזמן שאתם צעירים ויכולים לעלות ולעלות ולעלות. זה הזמן לעשות את זה.

הקב"ה יזכה את כולכם שיהיה לכם סייעתא דשמיא באמת לעלות בתורה ויראת שמים ובמידות טובות, וכל אחד ואחד מכם יהיה גדול בישראל לדעת כל התורה כולה.
[מתוך תמלול השיחה - לא מוגה].

מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

ראש ישיבת חברון כנסת ישראל

הישיבה -

בית היוצר ליצירה הנעלה ביותר בבריאה

מקום מסידת והעתקת השמועה מרב לתלמיד כנתינתה מסיני

שתי יסודות לימדונו רבותינו, שעליהם מושתת השורש והיסוד של מהות הישיבה, ושהם הבסיס לבנינו הרוחני של כל הבא בשערי הישיבה, ורצונו ושאיפתו לגדול ולהתעלות כבן תורה אמיתי, ואם יכירם וידעם וישכיל ללכת בהם, הרי יזכה לצמוח ולגדול כבן תורה בן ישיבה בכל דרכיו והנהגותיו.

הישיבה - בית היוצר לבנינו הרוחני של בן התורה בכל דרכיו והליכותיו

בראשית הדברים ברצוני להקדים את דבריו הנפלאים של מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל שהובאו בספרו (פחד יצחק אגרות וכתבים), ושם הוא מגדיר את מהותה של הישיבה כבית היוצר ליצירה הנעלה ביותר שיש בבריאה, שהיא הבנין של בן התורה המשקיע כוחותיו בעמלה של תורה, עם יראת שמים טהורה ומידות טובות, ומתעתד להיות גדול בישראל.

ובעקבות דבריו אלו, הייתי רגיל לומר, כי ההבדל בין ישיבה קטנה לישיבה גדולה הוא, שישיבה קטנה זה המקום של הנחת היסוד לבנין הגדול של בן התורה, וישיבה גדולה זה המקום לבנות את הבנין עצמו, והמעבר בין הישיבה קטנה לישיבה גדולה, הוא המעבר מהנחת היסודות של הבנין להעמדתו על תלו וחוסנו, על יסודותיו שנבנו בישיבה קטנה.

משמעות הגדרתה של הישיבה גדולה כבית היוצר מתבטאת בכמה ענינים ששורשם אחד - והוא בית היוצר לבנינו של בן התורה בכל דרכיו והליכותיו.

וביאור הדבר, שיסוד הענין הוא, שאין הגדרתה של הישיבה רק כמקום תורה שבו לומדים ומתעלים בלימוד הגמרא בכל שעות היום, אף שזה עיקר עבודתו של בן הישיבה, אלא הגדרת ישיבה הוא הגדרה למקום של בנינו הרוחני של בן התורה בכל דרכיו והליכותיו.

ולכן ישיבה כוללת בסדרי ותכני בנינה, מלבד את עיקר התכלית, שהוא בנינו של בן הישיבה בדרכי לימוד הגמרא בהעמקה ובהבנה, גם את לימוד המוסר שהוא הבנין של הבן תורה ביראת שמים ובעבודת המידות. ולכן ישיבה גם כוללת את הג' תפילות שביום, כי יש צורה מיוחדת לתפילה של ישיבה, לתפילה של בן ישיבה, והישיבה בונה אצל בן התורה את צורת 'העבודה שבלב זו תפילה', כי אין דומה למעלת רוממות התפילה של העמל והיגע בתורה ביני עמודי דגרסי.

מלבד זאת לימדונו רבותינו עוד יסוד היוצא מהגדרה נפלאה זו שישביה היא בית היוצר לבן התורה, והם דברים שאני מזכירם תדיר, מה ששמעתי ממרן ראש ישיבת חברון הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל בעת חנוכת חדר האוכל של הישיבה הקדושה, בעת שהכריז כי "חונכים אנו עתה את הבית מדרש של דרך ארץ קדמה לתורה". כי גם החדר אוכל של הישיבה, הוא בית מדרש בבנינו של הבן ישיבה, הוא בית היוצר לצביונו ולהנהגותיו של בן הישיבה בדרך ארץ שקדמה לתורה.

וכבר כתב כן מרן הגאון רבי איצלה מוואלאז'ין זצוק"ל בנו וממשיך דרכו של אבי הישיבות מרנא הגר"ח מוואלאז'ין זצוק"ל בהקדמתו לנפש החיים, בתארו את גודל מפעלותיו של אביו "הוא הגבר שהקים עולה של תורה, ובנה לו בית תלמוד גדול, עומד על שלשה עמודים, תורה, עבודה וגמילות חסדים". והיינו שמלבד תפקידו של בית היוצר הישיבה הקדושה, ללמוד ולהעמיק בדרכי הלימוד וההבנה, הוא גם מקום להתחנך בו בדרכי העבודה של 'עבודה שבלב זו היא תפילה', ובהנהגת המידות שבין אדם לחברו.

הישיבה - מקום מסירת והעתקת השמועה מרב לתלמיד כנתינתה מסיני

יסוד נוסף שעליו מושתת בנין הישיבה, מבואר אף הוא בדברי מרן הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל: "אין סוף הגדרתה של ישיבה, מקום שמתרכזים בו לומדי תורה, זהו עניינו של כל בית מדרש, וישיבה מתייחדת בזה שהיא מקום מסירת התורה והוספת טבעת בשלשלת המסורה מסיני מרב לתלמיד. במהות בנין הישיבה, מתקיים החיאה מחדש

בזעיר אנפין של מעמד הר סיני, ויחס של רב לתלמיד בישיבה הוא זעיר אנפין של משה רבנו ושישים ריבוא ישראל המקבלים את התורה".

כדברים האלו הובא (בקובץ ישורון) בשם מרן הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל, ש"תלמיד בישיבה הוא בבחינת קבלת התורה ומעמד הר סיני".

ועיקר יסוד זה שהישיבה היא בבחינת קבלת התורה מהר סיני, מיוסד על ענין אחד, שהישיבה היא המשך השרשרת של מסירת התורה סיני מרב לתלמיד, שזו היא צורת לימוד התורה בישיבה, בהעברת השמועה מרב לתלמיד.

וכבר כתב המהרש"א (בכורות נז, ב): "ועל כן לא יבא שום תלמיד לעומק ושורש ענין, בלי רב המלמדו, כמו משה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'". כי רק באופן זה נמשך המתן תורה של מעמד הר סיני לדורות עולם, וזה עיקר צורת הישיבה בהעתקת השמועה מרב לתלמיד.

כשבאים לדבר על הזמן הגדול והחשוב של הכניסה לישיבה גדולה, ראוי לשנן שני יסודות אלו שהם עיקר השורש והיסוד להצלחה בחיי הישיבה, ליצירת האישיות ובנינו הרוחני של בן התורה:

א. להבין ולהשכיל, שישיבה אינה רק מקום ללימוד בו תורה, אלא היא מקום לבנינו הרוחני של בן התורה בכל דרכיו והליכותיו, ואין דרך להצליח בהקמת ויסוד בנין זה, אלא באופן שמתחבר לכל סדרי הישיבה, שמלבד סדרי זמן הלימוד שזה הבריח התיכון בכל בנינה של הישיבה, יש להקפיד גם על התפילות בישיבה, להתחבר לאוירה המרוממת שיש בכל תפילה בהיכל הישיבה, להקפיד על סדר מוסר ככל סדרי הישיבה, כי בלעדי כל אלו, אין שלימות בבנינו של בן התורה.

ב. להבין ולידע, שיסוד ההצלחה בדרכי הלימוד היא קבלת התורה מרב לתלמיד. להכיר ולחזק את הידיעה, שאי אפשר להגיע לדרכי הלימוד בעיון ובהבנה אלא בהעברת השמועה מרב לתלמיד. ובעיני ראיתי במשך שנותי בישיבות הקדושות, שכל אלו שהלכו בדרך של עצמאות בלימוד, וחשבו כי בכח עצמם יכלו לסלול להם את דרכי הלימוד, ולא נזקקו לשמיעת שיעורים וקבלת דרכי הלימוד מרבותיהם, לא הגיעו לכלום, אף שהיו

מביניהם שהיו מיוחדים בכשרונותיהם, ונתעקמו לגמרי. ומי שהצליחו ונעשו תלמידי חכמים מופלגים ומרביצי תורה, הם רק אותם שהיו מקבלים מרבותיהם, ובזה נעשו הם עצמם לטבעת נוספת בשרשרת מסירת התורה, ממעמד הר סיני עד דורנו, ולהמשיך את מסירת התורה לדורות הבאים.

הגה"צ רבי אורי וייסבלום שליט"א

מנהל רוחני דשיבת נחלת הלוויים

הישיבה הגדולה - שאיפה לגדלות

כנס סדר הכנה אב תשס"ט - אולמי היכלי מלכות בני ברק

ערב טוב לכל בוגרי הישיבות לצעירים, שהתאספו ובאו לכאן לשמוע דברי חיזוק. אני בטוח שכל אחד ואחד מכם הולך לקראת כניסתו לישיבה הגדולה בציפיות גדולות, להיות ת"ח בעל שיעור קומה, למדן יר"ש, עובד ד'. להיבנות ולצאת אחרי כמה וכמה שנות לימוד בישיבה הגדולה, בן תורה מופלג ויה"ר שהצפיות אמנם תתקיימנה.

אבל התעוררנו, שהיה דבר חשוב לדעת לקראת מי אתם הולכים, צריך לדעת שהמסגרת בישיבות הקטנות שונה מהמסגרת בישיבות הגדולות שינוי מהותי. שבישיבות גדולות המסגרת כרוכה בהרבה ניסיונות וכדי לעמוד בניסיונות הללו חשוב מאוד לדעת לקראת מה אנו הולכים.

אינני מתכוון לפרט בפניכם את כל הדברים ולנסות לתת עיצות על כל דבר ודבר, זה משהו רחב ביותר. רק פשוט בקווים כלליים לעורר אתכם לקראת מה אתם הולכים. וממילא, כשאדם יודע לקראת מה הוא הולך, אז ההכנה שלו היא אחרת לגמרי.

אני רוצה לומר בכמה מילים דברים שידועים לכם, לתאר את המסגרת בישיבה קטנה. לדוגמא, ברוב הישיבות הקטנות שיעור בעיון הוא בבוקר במשך כשעתיים ואח"כ חזרה ואותו ר"מ איתכם, כך מתנהל החלק הזה ברוב הישיבות הקטנות, וההכנה בסדר ג', אומרים לתלמידים בדיוק מה צריך להכין כמה זמן ובזה נגמרת ההכנה, ועל כל זה נערכים מבחנים אם בכתב אם בע"פ, מבחן שבועי מבחן חודשי, ובהרבה מקומות המבחן הוא על מה שלמדו באותו זמן. וממילא הבחור רוכש ידיעה יסודית באותם מסכתות שלמדו אותם בעיון והוא מרגיש אחרי ג' שנים בישיבה קטנה שהוא יוצא בסיפוק עצום.

גם על אותו חלק של בקיאות נמסר שיעור וחוזרים על זה, גם נערכים מבחנים, וכן לגבי לימוד הלכות שבד"כ לומדים משנ"ב גם ע"ז נמסר שיעור או שזה לימוד עצמי ואח"כ

גם על זה נערכים מבחנים. חלק נוסף, ימי שישי ושבת הם ממש ימים מקודשים. ישנם מקומות בימי שישי שגם נמסר שיעור וישנם מקומות שזה יום של חזרה. אבל יום שישי הוא יום מקודש ונמצא בתוך המסגרת, וכן שבתות יש להם את המסגרת שלהם אם זה הכנה לעיון או חזרה לבקיאות, כל ישיבה כמתכונתה.

דבר נוסף, זמני שינה. אותם ישיבות שאין בהם פנימיות, הבחורים ישנים בביתם ולהורים יש פחות או יותר פיקוח על זמן השינה שלהם ואותם ישיבות שיש בהם פנימיות, אז יש מדריך או אב בית שדואג שילכו לישון בזמן וממילא אח"כ היום של מחרת מתנהל בצורה הנכונה. ודבר אחרון - נסיעות. אותם ישיבות שבחורים לומדים מחוץ לעיר גם ישנם זמנים קבועים כל שלוש שבתות או כל ישיבה לפי המתכונת שלה הזמנים קבועים.

בחור שמסיים שלוש שנות לימוד בישיבה קטנה, יוצא באמת עם רכוש, הן בעיון, בבקיאות, הן בהלכה, וכתוצאה מהדברים שהוא צריך בישיבה הוא נבנה במידות והוא נבנה במבט נכון לחיים על מצוות, על תפילה, הוא יוצא עם סיפוק עצום, עכשיו הוא עובר לישיבה גדולה.

מסגרת הישיבה הגדולה שונה לגמרי

אחרי ג' שנים שלמד בישיבה הקטנה הבחור מבוגר יותר, הוא מסוגל לקבל אחריות על עצמו, כיון שהוא עבר כבר שלוש שנים בישיבה קטנה ששם הוא היה במסגרת יותר נוקשה יותר חזקה וממש הובילו אותו יד ביד לכל אורך הדרך בכל חלקי הרוחניות, ממילא הוא יוצא מחוזק.

בישיבה גדולה, כיון שהבחור בא כבר יותר מבוגר ויש לו את השכל הבגרותי יותר, ממילא המסגרת שונה לחלוטין. הבחור מקבל אחריות על עצמו. כל המסגרת בישיבה גדולה היא רק מהווה סימני דרך, כמו אחד שצריך להגיע למקום מסוים עושים לו סימני דרך איך יגיע, כך המסגרת בישיבה גדולה הקניית החכמת חיים שהרמז"ם והצוות שנמצאים בישיבה גדולה מנסים להתוות דרך חיים לאלה שהם הולכים בדרך של אותה ישיבה, אבל בעצם - שוחים לבד.

זה לא כמו אותו אחד שלימדו אותו שחיה, שאותו אחד שלימד אותו שחיה עומד צמוד לידו כדי שלא יטבע. הוא כבר למד לשחות, ועכשיו עומדים מרחוק ונותנים לו את סימני

הדרך שהוא ישחה לבד. כמובן, גם בישיבה גדולה יש פיקוח, אבל סוף כל סוף, כיון שהבחור הוא כבר מבוגר אז סומכים עליו יותר. כאן יש מקום לניסיון גדול. נוחתים על הניסיון הזה בלי הכנה מראש ועלולים להיות מכשולים גדולים, בפרט בשנה הראשונה שזהו המפגש עם הישיבה גדולה.

אני רק אזכיר כמה פרטים, א"א להזכיר את הכל וגן אין לי אפשרות במסגרת הזו לומר עצות על זה, בכל ישיבה אפשר להתייעץ עם הרמ"ם, עם הצוות הרוחני והחינוכי בישיבה. אני רק רוצה לציין איך ראית המסגרת פחות או יותר.

סדר ראשון בישיבה הגדולה

ברוב הישיבות הגדולות השיעור בעיון נמסר בשעה 12:00 בבוקר והסדר מתחיל בערך בשעה 9:00. יש לבחור א"כ ג' שעות של הכנה והוא לא מורגל לזה מהישיבה הקטנה. בתקופה הראשונה, הוא לא יודע מה לעשות, הוא מכין את הקטע גמ' עם רש"י ותוס' שעליו יימסר השיעור במשך לא יותר משעה ורבע ואח"כ הוא לא יודע מה לעשות בשעה וחצי הנותרות, אז הוא מתחיל לפתוח קובץ ולהסתכל בראשון הזה ובראשון הזה, ובעצם הוא מגשש באפילה וכשאין הכוונה נכונה הוא עלול להתרגל פשוט לבזבז את הזמן, לשחוק את הזמן ולהעביר את זה לבטלה. זו נקודה של ניסיון, של מצב שהוא לא היה מוכן אליו ועכשיו הוא צריך להתמודד איתו.

אינני רוצה לפרט עצות, אולי לתת מראי מקומות מה להכין, יש לכל ישיבה את ההכוונה שלה. אבל אתם צריכים לדעת שהחלק הזה הוא מבחינתכם חלק בעייתי וצריך לדעת להתמודד איתו, כי אם יש שלוש שעות להכנה ואתם בעצם מסוגלים למלא רק שעה וחצי, לא יודעים מה לעשות בהמשך הזמן, כאן מוכרחים להתייעץ ולקבל הכוונה.

דבר נוסף, ברוב הישיבות הגדולות על הלימוד בעיון אין מבחנים וכשאין מבחן אין כח דחף שידחף את הבחור באמת לחזור ולדעת את הדברים שלמד, לא קיים הדחף הזה. בישיבה קטנה, זמנים שהם חזרה למבחן הם זמנים נפלאים יושבים ועמלים לדעת באמת כדי להמליח במבחן, כשלא קיים העניין הזה בישיבה גדולה אז מה באמת ידרבן אותו לדעת אחרי שלמד את הסוגיה? האם אותם הראשונים

והאחרונים שאמרו לו בשיעור? מה ידחף אותו באמת לדעת את הדברים האלה, להיות מודע להן ולכבוש את הדברים האלה. גם על זה חייבים לחפש עצה. אולי לעשות סיכומים של הסוגיה, ועל זה צריך כל אחד ואחד ללכת להתייעץ במקומו מה אתם צריכים לעשות.

השעות הארוכות

דבר נוסף, בישיבה קטנה, רוב שעות היום הם במסגרת מסוימת, אם זה שיעור עיון או הלכה אם זה שיעור בקיאות וחזרה. אך בישיבה גדולה, רוב שעות היום יושבים לבד, מתמודדים לבד, השיעור אורך שעה ורבע שעה וחצי ואח"כ בקיאות לומדים לבד. הסדר הוא כשלוש וחצי שעות והבחור צריך לשבת שלש וחצי שעות מתחילת הסדר ועד סופו וללמוד דבר שהוא עדין לא מורגל אליו. א"כ גם על זה צריך לקבל איזו הכוונה מאלה שממונים על הבקיאות, באיזה צורה להעביר את השעות האלה, שהן תהיינה שעות יפות שעות מעוררות, ולא חלילה שעות שצריך כל הזמן לשבת ולהתמודד איתם.

דבר שלישי בישיבה גדולה, במקומות רבים, חוזרים על השיעור של הבוקר ויש מקומות שלומדים פרק נוסף. בתקופה הראשונה, שבחור צעיר בא לישיבה גדולה, הוא לא רגיל ללמוד עד השעות של הלילה וכשמגיע 11:00 בלילה הוא מרגיש שעניו נעצמות מרוב עייפות. אבל מתבייש לצאת מהביהמ"ד מדוע? כי הביהמ"ד עדין מלא ובחורים מבוגרים עדין יושבים ולומדים בעיון או פרקים אחרים והוא לא יכול לצאת כי לא נעים לו. אח"כ הוא מושך ככה עוד חצי שעה והולך לחדרו.

הפנימיה

רוב הבחורים לא חיים בישיבות קטנות שיש בהם פנימיה, חלק גדול לא מסוגלים לחיי פנימיה, הם חיים לא קלים. קודם כל, בתקופה הראשונה, באים בחורים מכל מיני ישיבות ויתכן שלפעמים באים לשיעור א' אחד מעשרים ישיבות קטנות וכל אחד קיבל את הדרך שלו מהישיבה הקטנה שלו והוא נפגש בחדר אחד עם בחורים מישיבות אחרות קצת מתחילים ויכוחים על דרכים מסוימות וזה מביא לויכוח שרק ולפעמים לפטפט סרק וזה יכול להימשך עד השעות הקטנות של הלילה.

צלצל אלי לפני כמה זמן משגיח בישיבה חשובה מפורסמת בירושלים מישיבה גדולה ושאל אותי שאתן לו עצה מה עושים עם ההליכה לישון המאוחרת שהולכים לישון בשעות כ"כ מאוחרות. זה ממש חורף את גורל היום הבא, כשבחור צעיר הולך לישון בשעה מאוד מאוחרת, אח"כ קשה לו לקום לתפילה. ואם הוא בכוח קם, אז הוא עייף. ואם הוא עייף, הוא הולך לישון אחר התפילה. ואם ישן אחרי התפילה, אז הוא מאחר לסדר ואם מאחר לסדר אז לא מוכן לשיעור ואח"כ לא מבין את השיעור. זה פשוט גורל היום הבא!! וכשמודעים לדבר הזה מראש, צריך לדעת שכשבאים למסגרת בישיבה גדולה, צריך לעמוד על המשמר. איזהו חכם הרואה את הנולד, ולא לתת לעצמו להגרר לשעות הקטנות של הלילה מפני שזה ממש חורף את כל גורל היום הבא.

בפרט כשבאים מכל מיני ישיבות, הרבה פעמים קשה להסתדר בפנימיה וחייבים להתיעץ עם מישהו מהצוות שיעזור להתגבר על אותם בעיות שנוצרות כתוצאה מחיי הפנימיה. החדרים בפנימיה הם צריכים בעצם לשמש המשך לימוד לביהמ"ד, אם אפשר לדבר בלימוד בחדרים מה טוב ומה נעים, אבל יש אפשרות ללמוד עשיית חסד, כניסה למצבו של השני, להיות נושא בעול עם חברו.

תלמידים של ר' אליהו לופיאן ז"ל סיפרו שלעת זקנותו ישן איתו בחור והבחור היה הולך לישון ור' אליהו היה מגיע לפעמים מאוחר הוא והיה חולץ את הנעליים לפני שנכנס לחדר כדי לא להעיר את הבחור משנתו. כ"כ הקפדה על הרגשתו של הזולת אפי' שהוא זקן והבחור כ"כ צעיר. עוד דבר, לפני הרבה שנים היה בית הבראה ברמת גן של וועד הישיבות ופעם אחר ר' אליהו לופיאן התארח שם והעובדות שהיו מנקות את החדרים אמרו עוד לא ראינו חדר כ"כ מסודר וכ"כ מטופח כמו החדר של היהודי הזה הוא ממש גרם לקידוש ד' שאין כדוגמתו, לפני שבאו לנקות היה מרים את הדברים על המיטה שלא תהיה להם טירחה. זהירות בבן אדם לחבירו נפלאה. ואת זה אם בחור זוכה יכול ללמוד בשעה שנמצא בפנימיה.

קנה לך חבר

ראיתי פעם דבר של החי"א הוא כותב שנסע ללמוד בישיבה שהיה נער צעיר ואז לא היה קשר עם הבית טלפונים וכדומה. וכשבחור נסע לישיבה, נסע לשנה שנתיים ולא

ראה את ההורים שלו. אמר לו אביו, אני רוצה לתת לך עצה שהעצה הזו תועיל לך לכל ההתפתחות הרוחנית שלך. קנה לך חבר, אם יהיה לך חבר ראוי וטוב, דע לך שאתה תעלה מעלה במעלות התורה והיראה.

וכאן צריך את החכמה הנכונה והשכל הנכון את מי לבחור לחבר. מגיעים בחורים על כל מיני תכונות וכל מיני סוגים אז יש אחד שהוא חברה'מן גדול והוא תופס איזה מקום מרכזי בחברה ורוצים להיצמד אליו, בשעה, שיכול להיות שכל העליה הרוחנית נפסדת כתוצאה מהחברות עם הבחור הזה.

קנה לך חבר, צריך להשקיע מחשבה נכונה את מי לבחור לחבר, חבר רציני שיש לו שאיפות גדולות לעלות בתורה וביראת שמים, אותו לבחור לחבר. אחת הנקודות הרגישות בפרט אצל הבחורים, היא תדמית חברתית. כל אחד רוצה שיהיה לו תדמית חברתית טובה וצריך לחשוב היטב מה באמת יוצר את הערך של האדם, כמו אמר אביו של החי"א לבנו, קנה לך חבר. כך צריך לדעת חלילה וחס אם יש איזה חבר שרואים שהחברות איתו לא מוליכה אותו לדרך הנכונה, צריך להתרחק ממנו.

לץ אינו זוכה לראות פני שכינה

יש אחד שנקרא לץ, אנחנו חושבים שלץ זה אחד שיש לו בדיחות ור"י כותב מה זה לץ? כתוב שכת ליצנים אינם זוכה לראות פני שכינה ומה זה לץ? מרחיק הדברים שאין להרחיקם! הוא מרחיק תועלת הדברים שיש לו ערך בתועלתם, לץ זה לא אחד שעושה בדיחה, הוא מזלזל יש דברים שיש להם ערך עצום והוא מזלזל עד כדי כך שחז"ל אומרים אין לך דבר שאין לו מקום ואין לך אדם שאין לו שעה. בשום דבר לא מזלזלים! יש לזה דוגמא, קיסם לחצוץ את שיניו. אדם הולך לקנות איזה קופסא שיש בא קיסמים אינני יודע כמה זה עולה שני שקלים שלשה שקלים ויש בזה מאה קיסמים קיסם אחד אין לו ערך זה הרבה פחות מפרוטה אבל שלאדם נתקע עצם בין השיניים, אז הדבר היחיד שיכול לעצור לו את זה אותו קיסם. אז באים חז"ל ואומרים אין לך דבר שאין לו שעה לכל דבר יש את ערכו.

לץ, מרחיק את הדברים שאין להרחיקם. הוא יכול להגיד אני כבר גדול אני בישיבה גדולה, אני כבר מבוגר, יש לי מחשבה עצמית, לא כ"כ נורא לא לשמור, העיקר שיצא

לך שם של למדן, זה הדבר העיקרי. לא כ"כ נורא לא להיכנס לשיחות, ממילא העיקר שתהיה למדן תחילה.

חז"ל אומרים שתפילה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובנ"א שמזלזלים בהם מה פירוש תפילה עומדת ברומו של עולם? התפילה נמצאת גבוה בעולם ואדם יכול להיות שחי במרתף אם הוא זוכה להתפלל כמו שצריך אז התפילה מוציאה אותו מהמרתף ומעלה אותו עד רומו של עולם. לא הפירוש אני מתפלל כאן והתפילה נשמעת שם בגבהי מרומים, שאדם זוכה להתפלל כמו שצריך אז התפילה לוקחת אותו ומעלה אותו אל רומו של עולם.

דבר ברור! בחור שמרגיל את עצמו במשך כל השנים שלומד בישיבה, להתפלל אך ורק בישיבה. הוא צומח, הוא גדל, הוא מקבל במשך הזמן טעם בתפילה, הוא עולה מתפילה. וזה לא נהיה מצוות אנשים מלומדה, זה תפילה.

אח"כ אותו אדם לץ מזלזל בשמירת סדרים, שמירת הסדרים זה לא כ"כ חשוב, העיקר שיצא שם של למדן. מסופר שר' שמואל רזובסקי ז"ל אמרו לו על איזה בחור שהשקיע באמת בלימוד, אבל כל מערכת הסדרים היתה אצלו מבולגנת. אמר ר' שמואל, תגידו לו, אחד שמהפך את הסדרים - לא יגדל!!! לא ככה גדלים. כשאחד רוצה לגדול, אז דוקא אותה מערכת מסודרת שהולך איתה היא באמת מה שמגדלת אותו. זה לגבי שמירת הסדרים.

דבר שלישי, שיחות שנאמרות בכל ישיבה. יש מי שחושב, מה זה יכול לעשות לי. ר' ירוחם ז"ל אמר פעם אני לא צריך שתזכרו את השיחות שלי, אני מצפה שהשיחות שלי תביאנה פירות, שיצמחו פירות מהשיחות. כן או לא זוכרים, זה לא נפק"מ. אבל שמרגיל את עצמו לשמוע מקבל ונהיה רחב אופקים הוא שומע שיחות על כל מיני נושאים ונהיה אדם בעל מחשבה וזה מפתח אותו ולא נשאר אותו דבר, אפי' אם לא זוכר את הדברים שנאמרו.

המשנה במסכת הוריות אומרת, מעשיך יקרבוך מעשיך ירחקוך. אני אומר לכם את זה מנסיון, בחור רציני שלומד היטב ומשקיע, לא תהיה לו בעיה במציאת חברותא, והחברותות יעמדו אצלו בתור כדי שיסכים ללמוד איתם. כשהוא רציני, לא תהיה לו

בעיה והוא לא צריך להגרר לאותו חברמ'ן, כדי להיות בתוך החברה, כשבסופו של דבר הוא מפסיד הפסדים גדולים.

המסגרות להתעלות

ימי שישי ושבת בישיבה גדולה, אם חוזרים על בקיאות או יש לימוד על פרק נוסף, המסגרת אינה מסגרת כ"כ חזקה וקשוחה כמו ב"ק. ממילא, דבר זה גורם לרפיון מאוד גדול. זה המקום שהבחור הגיע לבגרות, כאן יכול להוכיח את עצמו עד כמה הוא באמת הגיע לבגרות. זהו אתגר גדול! ובאמת, רואים בחורים רציניים שדווקא במסגרת שישי ושבת שאין מסגרת יום יומית של שיעורים בעיון ובבקיאות, דווקא במסגרת הזו מתעלים התעלות נפלאה. הם בוחרים לעצמם את אותה מסגרת שהישיבה נתנה בתור סימני דרך ומנצלים את הזמן ועולים דווקא בזמנים האלה בעליה נפלאה.

עוד נקודה אחת על ענין בקיאות, אמנם בהרבה ישיבות יש מבחנים על העמוד שלומדים במשך השבוע אבל סוף סוף הם לא מחייבים כמו בישיבות קטנות אבל התועלת עצומה. מבחן, זה לא בשביל לקבל את הנקודות, זה דבר בדוק ומנוסה שכשעומד אדם במבחן יודע שקנה את אותו חומר שלמד. ויש בחורים שעושים זאת במשך שנים את אותם מבחנים ואח"כ מרגישים שקנו רכוש בל יתואר ולא יסולא בפז.

ולמסקנה, חשבת מה זה ישיבה גדולה, חז"ל אומרים דברי תורה קשים לקנותם ככלי זהב ונוחים לאבדם ככלי זכוכית. אתם, במשך ג' שנים בישיבה קטנה קניתם כלי זהב רכוש בל יסולא מפז בחור שזכה במשך כל הג' שנים לבוא לתפילות בישיבה, הוא קנה כלי זהב וכן אם שמר סדרים בצורה נפלאה קנה רכוש. בחור שזכה ללמוד במשך ג שנים חלקים גדולים מהמשנה ברורה קנה רכוש בל יסולא מפז. וכן ההתייחסות הרצינית לימי שישי ושבת. וגם, עלול ח"ו לקנותם ככלי זהב ולאבדם ככלי זכוכית.

מה זה ישיבה גדולה? חשבת דוגמא לדבר, יש משנה בתחילת מסכת מגילה מתי קוראין את המגילה כפרים ועיירות גדולות. אז כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו. אומרת הגמרא, מאי עיר גדולה, אם היו שואלים אותנו מה זה עיר גדולה או מה זה ארץ גדולה, היינו אומרים סין, שם יש יותר ממיליארד בנ"א, כמעט שליש עולם נמצא בסין, אז היינו אומרים זו ארץ גדולה. אומרים חז"ל, עיר גדולה זו עיר שיש בה 10 אנשים

שבטלים ממלאכתם שכשצריך מנין או לימוד, אז הם נמצאים במקום. זו עיר גדולה. הח"ח פעם התבטא, שאם מסתכלים במפת העולם, מנסים לראות את מוסקבה ורוסיה ורואים שזה תופס מקום נכבד במפה. אבל כשמחפשים את ראדין, זו עיר קטנה שבכלל לא נמצאת על המפה. אבל, אומר הח"ח, כשנבוא לבי"ד של מעלה, המפה שם נראית אחרת לגמרי. ארץ כמו סין שיש מליארדים אבל אין כולל ואין ישיבה, אין שם אנשים שמקדישים את חייהם לתורה ותפילה, זו עיר קטנה. אבל ראדין, כיוון שיש כאן ישיבה וכולל, אז במפה של בי"ד של מעלה זה תופס מקום גדול.

רואים, שגדלות כמו שאומרים על מישהו שגדול, אין הכוונה שהוא גבוה, אלא אדם גדול. פירוש, אדם שיש בו גדלות. ישיבה גדולה, פירוש הדבר הוא, ישיבה שמגדלת את הבחורים להגיע לגדלות וכשבחור מבין את הדבר הזה בעצם מצפים ממנו להגיע לגדלות, מתייחס אל הכל בצורה אחרת לגמרי, הוא לא מנסה לנצל את המרחב והעצמאות שנתנו לו לדברים גרועים, הוא מנסה לנצלם לדברים נפלאים שיכול על ידם להתעלות.

מקבלים עליהם עול

עוד דבר ראיתי בגמרא במסכת ברכות דף לג', כתוב שם כמה פעמים כורעים בתפילת שמונה עשרה, אדם פשוט כורע פעמיים באבות והודאה. כהן גדול כורע בסוף כל ברכה ובתחילת כל ברכה, המלך כורע בתחילת שמונה עשרה ונשאר כפוף עד סוף שמונה עשרה, כמו שמביאים ראיה משלמה המלך שכרע על ברכיו שהתפלל ונשאר כך עד שגמר את תפילתו.

מה כתוב כאן בעצם בגמרא, כמה שאדם עולה יותר, הוא צריך יותר לקבל על עצמו עול מלכות שמים. אדם פשוט, מספיק פעמיים. וכשנהייה כהן גדול, צריך לכרוע בסוף ובתחילת כל ברכה. אבל מלך, שהוא האדם המרומם והחשוב ביותר בעם ישראל, הוא כורע כל התפילה. זה מראה לנו, שככל שאדם יותר גדול יותר מקבל על עצמו עול.

עוד נקודה, כתוב בפסוק ששלמה המלך היה חכם מכל אדם וכתוב שחכמתו היתה כחול אשר על שפת הים. מה שייך לומר שחכמה היא כחול? אומר המדרש, מה חול הוא גדר

על הים, אף חכמתו של שלמה גדרה אותו. הקב"ה עשה את החול גדר לים, שהגלים לא יעברו את החול. אומרים חז"ל, שלמה המלך היה חכם מכל האדם, מה חכמה זו עשתה לו, אף חכמתו גדרה לשלמה, הוא עשה לעצמו כל מיני גדרים.

אדם רגיל לא היה זקוק לזה, אבל שלמה, כיון שהיה חכם מכל האדם, אז מכל חכמה גדר את עצמו וקיבל על עצמו עוד קבלה ועוד קבלה.

מאן דהוא ביקש מהרב דסלר ז"ל עצה לרוחניות, איזה עצה יכול לתת לו אמר לו הרב דסלר, קנה לך מידת העקביות ובזה תצליח!!! לכל מה שאתה חפץ, צריך האדם להיות קבוע כי הדבר יציב, עקבי. יום אחר יום, שבוע אחר שבוע, חודש אחרי חודש, להיות יציב ועקבי, ללכת בעקבות ההכרה שלו. הוא יודע למה מצפה מעצמו ולא להיות נתון לתנודות ולמצבי רוח, אלא להיות יציב, ללכת צעד אחר צעד כפי מה שההכרה שלו אומרת.

גדלות לא נמדדת בפריקת עול, עלולה לפעמים להכנס איזה מחשבה לראש, עכשיו אני עובר לישיבה גדולה, אז ממילא אני בחור מבוגר ואני יכול לעשות מה שאני רוצה, אני יכול לעשן ואני יכול לקנות לי מה שאני רוצה ואף אחד לא יגיד לי מה לעשות. גדלות איננה פריקת עול, גדלות זה קבלת עול מה שבחור נהיה יותר מבוגר, אם רציני ויש לו שאיפה לעלות ולגדול אד הוא יודע שככול שנהיה מבוגר יותר מקבל על עצמו עוד עול, ככל שנהיה מבוגר וגדול יותר מקבל על עצמו ומעצמו עוד עול. ומלכותו ברצון קיבלו עליהם ולא שכפו עליהם.

בחור שמגיע לישיבה גדולה צריך לדעת שבעצם עכשיו נותנים לו רבותיו סימני דרך ואני צריך ללכת בעקבות הסימני דרך. אבל בעצם אני אחראי על עצמי, אני מסוגל להיות אחראי על עצמי ולגדל את עצמי עד הסוף.

עוד נקודה, ת"ח נקראים בנאים, הגמ' במסכת שבת שבגד שיש לו כתם של שומן, אז אם בעה"ב של הבגד הוא אדם פשוט, אז ודאי זו חציצה לגבי טבילה, אם הכתם משני הצדדים. אבל בגד של בנאים, אם הכתם מצד אחד כבר חוצץ הטבילה. כך ת"ח, שכשיש להם כתם בצד אחד כבר חוצץ ומקפידים על זה. ואומרים חז"ל, מאי בנאים, אלו ת"ח שעוסקים בבנינו של עולם כל ימיהם, איזה עולם הם בונים?

את עצמם! הם עוסקים בבנין כל החיים שלהם, ובונים את עצמם עד שמגיעים לדרגה גבוהה.

בחורים יקרים, אנו עכשיו מתכוננים לעבור כל אחד לישיבה גדולה שההשגחה העליונה הולכת איתו לשם על מנת באמת לגדול ויש לכם ציפיות גדולות. והציפיות יכולות להתקיים, אם אתם תדעו שאתם הולכים לקראת מטרה נשגבה. והמטרה הזו, בכדי לקיימה, כרוכה בניסיונות מסוימים וצריך לעמוד בניסיונות האלה כדי שבאמת אפשר יהיה לצמוח ולגדול ולהגיע למה שבנ"א מסוגל להגיע. אם תיגשו בגישה כזו אז הקב"ה יתן ויעזור שכל אחד ואחד מהבחורים היקרים שנמצאים כאן יעלה ויצמח ויהיה לאלנא רברבא ולפאר ות"ח מופלג ויר"ש ועובד ד' במדרגה גבוהה ושכלל ישראל יהנה מכם עד 120 שנה.

מתיקות התורה ביצד?

שאלות ותשובות ממדגן ורבנן
גדולי ודועי ישראל ומרביצי התורה שליט"א

מתיקות התורה כיצד?

שאלות ותשובות ממרנן גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א

מדוע הצלחת הלימוד תלויה בערבות ומתיקות התורה?

מה הם הדרכים לזכות במתיקות התורה?

מדוע לא כל אחד זוכה למתיקות התורה?

למה לא טועמים את המתיקות והערבות מיד בתחילת הלימוד?

לימוד התורה ועמלה, הוא עיקר חיות והווי הישיבה, והוא טובב את כל היום, ובו תלוי בנייתו הרוחנית והאישית של בן הישיבה בימי בחרותו, בו גם תלויה הצלחתו ומעמדו בעיניו ובעיני הסובבים אותו, וזאת כמובן מלבד חובת התפילה לבקש מהקב"ה הצלחה וסיעתא דשמיא בלימוד ובכל הענינים.

משכך, עלינו להתבונן מהו סוד ההצלחה בלימוד התורה? יש בעלי כשרונות שמצליחים ויש שאינם מצליחים, ויש כאלו שאינם בעלי כשרונות ובעמלם מצליחים, ויש מהם שגם בעמלם לא מצליחים כחבריהם. יש כאלו הנמשכים מטבעם לעמל התורה ויש שהדבר עולה להם בקושי.

במה תלוי הדבר?

מתיקות התורה!

זהו סוד ההצלחה של לימוד ועמל התורה! העמל בתורה ומרגיש מתיקותה, הרי הוא נמשך אחריה, ושאר עניני העולם פחותים בעיניו, לימודו נעלה יותר ומועיל יותר לרומוותו ודבקונו בעמל התורה וכפי שכתב מרנא בעל הנפש החיים זיע"א (רוח חיים פ"ו מ"ה):

'כי הלומד בשמחה בשעה אחת, ילמוד יותר הרבה ממה שילמוד בכמה שעות בעצבות.'

ואף מרנא בעל החזו"א זיע"א באגרותיו האריך במעלת מתיקות התורה וז"ל (ח"א אות ט):
'אין הנאה שבכוחה להתחדות עם העונג האציל של עמלות החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל המית העולם עד שמי שמים, ונהנים מזיו החכמה העליונה, וזו הטובה הגדולה והיתרה שנתנה להאדם תחת השמש.'

ידועים הם דבריו המלהיבים כל נפש, של מרן בעל האבני נזר מסוכטשוב זצוק"ל, אודות המעלה הנשגבה של לימוד התורה מתוך הרגשת ערבותה ומתיקותה (הקדמה לאגלי טל):

'כי זה עיקר מצות תלמוד תורה להיות שש ושמחה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו ומאחד שנהגה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה וכו'.

ואף מרן הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, חרץ דבריו בענין חיוניות מתיקות התורה בלב לומדיה, ואלו דבריו:

'אדם אשר לא ירגיש טעם מתיקות התורה, בסופו אינו נשאר נאמן לה, ואין תלמודו מתקיים בידו'

מתיקות התורה היא המחברת ומדבקת את נפש האדם לעמלה ויגיעתה!

מתיקות התורה הוא גם התנאי להצלחה בלימוד התורה, כך למדנו מדברי רבותינו גדולי הדורות, ומן הראוי לצטט מדבריו הקדושים של היעב"ץ זיע"א בספרו על אבות (פ"ו מ"ה):

"שמתוך שמחת הלב מתרחב לבו ומתפקח ומתחדד השכל והזכרון, והיינו על ידי ששמחה בלימודו, כמו שנאמר (תהלים יט, ט) 'פקודי ה' ישירים משמחי לב'".

ומקור לדברים כבר מצאנו בדברי ראשונים כמלאכים, הלא הוא רבנו יונה בפרושו למשלי (ב, ד), שדבריו הם כטל תחיה במעלת הערבות בלימוד התורה:

'ולפי הערבות בטרחתה וחיפושה, תיפקחנה בה עיני השכל... והנה תלוי הצלחת הלימוד בחפיץ'.

דברים מאירים כקילורין מצאנו באגרות מרנא החזו"א זיע"א (קובץ אגרות ח"ג ס"א, א), אשר הגדיר הענין בלשונו הציורית:

'דברי תורה חביבין, כח החיבה פותח את המוח ואת הלב לבלוע חכמה בינה ודעת..... היצי אוד פלפולי דאודייתא ימתיקו את רוחותיה, ויפתחו שערי אודה בנפשך היקרה'

ואכן ידוע שכך הוא טבע האדם, שבהיותו שרוי בשמחה החושים פועלים במלוא מרצם, הדברים מתבררים בקלות ובזריזות, והריכוז שבמחשבתו מביא פירות, וכמו

שאמרו בגמרא (שבת ל ע"ב) שאחד האמוראים היה נוהג לומר מילתא דבדיחותא טרם תחילת הלימוד, ופירש רש"י (שם ד"ה ובדחי), שעל ידי השמחה נפתח לב התלמידים.

באחת משיחותיו תמה מרנא החפץ חיים, מדוע משלו חז"ל את התורה דוקא למים, בדרשם את הכתוב (ישעיהו נה, א): "הוי כל צמא לכו למים" - "ואין מים אלא תורה" (ע"ז ה ע"ב), והלא יש משקים טעימים יותר מן המים? תירץ החפץ חיים, על פי המובא בשולחן ערוך (או"ח סי' רד ס"ז) שדווקא השותה מים לצמאו חייב לברך, אך מי שאינו צמא פטור מברכה. על כן המשילו חז"ל את התורה למים, ללמדנו יסוד חשוב עד מאוד לבא בשערי קנין התורה, שעליו לדעת נכונה כי רק הצמא לתורה וחושק בה זוכה בה, אך מי שלומד ואין לו צמאון וחשק לתורה, אין זו תורת אמת ואינו זוכה לתורה...

מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, היה נוהג לומר שמלשון ברכת התורה 'והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו', למדים אנו שזהו עיקר מדרגת התורה - שיהיו דבריה ערבים בפי לומדיה. ובדומה לכך אמר גם מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א, שממה שהקדימו חז"ל בברכת התורה בקשה על מתיקותיה: "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפינו" - דבר שלא מצינו כמותו בשום מצוה אחרת - למדנו שלא ניתן להצליח בתורה ללא המתיקות והערבות בלימודה.

ומן הראוי לסיים במעשה נפלא על מרן הגרא"מ שך זצוק"ל המובא בספר אורחות הישיבה (עמוד קא): פעם ניגשו למרן הרב שך מספר תלמידים, ובקשו כי ישא בפניהם דברי חיזוק אודות לימוד התורה, נענה מרן הרב שך ואמר: חיזוק בלימוד בקשתם? למה הנכם צריכים חיזוק בלימוד? אני היום למדתי גמרא עם רש"י, והרי זה היה כל כך מתוק, כל כך גישמאק, ממש סוכר!! כלום יש מי שצריך דברי חיזוק בכדי לאכול דבר ערב טעים ומתוק?! סיים בפליאה.

מתיקות התורה - זה התנאי להצלחה בלימוד, ולהרבות חשק התורה ועמלה!

מעתי הגענו לשאלה המציקה לרבים מצעירי הצורבים והעמלים: מה הם הדרכים לזכות במתיקות התורה? מדוע לא כל אחד זוכה למתיקות התורה? למה לא טועמים את המתיקות והערבות מיד בתחילת הלימוד? ומדוע לפעמים אף אחר עמל ויגיעה רבים עדיין לא זוכים ל'מתוקים מדבש ונופת צופים'?

כיון שענין זה הוא אבן יסוד להצלחת בן הישיבה בלימודו בישיבה בשנות בחרותו, כפי שהתבאר מכל ההקדמה שהקדמנו, לכך עלינו ובאנו אל הקודש פנימה אל כמה מגדולי מרביצי התורה בדורנו לשמוע מהם, כבעלי החכמה והנסיון, בדור יתום זה בו רבו המפריעים לשקידת התורה, מה היא הדרך הראויה ללכת בה, ולזכות לעמל התורה מתוך ערבות וחשקת התורה, ונביא את עיקר דבריהם המאירים כלשונם:

נכנסנו בחיל ורעדה לביתו תל תלפיות של מרא דכולא תלמודא רב רבנן מרן שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצוק"ל, אשר הסכים לפנות דקות יקרות ערך מסדר יומו הנתון כולו למערכות התורה, ולהשיב לשאלותינו.

שאלנו: מה הם הדברים המפסידים את הטעם והערבות בלימוד התורה? ענה לנו מרן שליט"א כדרכו בקצירת האומר: חוסר ביראת שמים.

וכשהוספנו ושאלנו: מדוע א"כ גם מי שזכה למתיקות התורה, עדיין קיים אצלו הקושי של ההתמדה בלימוד? וענה לנו בקצירת לשון: כי חסר לו ביראת שמים.

מעתי הרהבנו עוז להמשיך ולשאול: האם מתיקות התורה זו מתנת שמים או שכולם צריכים לעמול בשביל להגיע לזה? וענה לנו: לא נכון שזה במתנת שמים, זה בא רק על ידי עמל ויגיעה.

והוספנו לשאול: האם יש אופנים לרכוש ולקנות מתיקות בתורה, מלבד העמל בה? וענה לנו: יש אופן לקנות מתיקות התורה על ידי תפילה על כך.

**בביתו של ראש ישיבת פוניבז' מרן ראש הישיבה רבי גרשון אדלשטיין
זצוק"ל, זכינו לשמוע דעת תורה משנה סדורה ובהירה כנתינתה מסורה
ביסודות סוגיא זו:**

מדוע דווקא למצוה של לימוד התורה צריך מתיקות מיוחדת יותר מכל המצוות?

בצרכי הגוף אנו רואים, שהקב"ה ברא את העולם באופן המועיל ביותר לחיי האדם, ולמשל הרי אדם זקוק למזון כדי להתקיים ולחיות, ומטעם זה ברא הקב"ה את האדם עם טבע של חשק ותיאבון לאכול, כי בלא זה אדם לא היה מרגיש שצריך לאכול, והיה עלול למות ברעב מבלי שירגיש כלל, ולכן הטביע הקב"ה בטבע הבריאה שאפילו ילד קטן שאינו בר דעת מרגיש רעב, ויש לו טעם באכילה, ועל ידי זה מרגיש שמוכרח לאכול, וממילא גופו מתקיים.

וכך היא המידה בענייני רוחניות, שברא הקב"ה את האדם בטבע כזה שיוכל לקיים ולהחיות את נפשו הרוחניות, ומאחר שלימוד התורה הוא הנצרך ביותר לשלמות נפש האדם, לכן נברא העולם עם טבע שיש טעם ומתיקות בדברי תורה, שעל ידי זה אדם יימשך ללימוד התורה, ויקיים בזה את נפשו, ויזכה לחיי נצח.

ומה הסיבה שיש כאלה שאינם מרגישים את הטעם בלימוד?

מתיקות התורה מועילה רק לאדם שנפשו בריאה, שיכול להרגיש כראוי את טעם ומתיקות התורה, אבל מי שחולה בנפשו, אינו יכול להרגיש את הטעם בתורה, כי כשם שאדם חולה מאבד את הטעם בכל דבר מאכל, כך מי שיש לו חולי הנפש, לא יוכל להרגיש את מתיקות התורה, ומסופר על אחד מגדולי הדור שהגיע אליו אדם ואמר כי אין לו טעם ומתיקות בלימוד, ואמר לו אותו גדול כי דבש הוא מתוק, אבל אם יש פצעים בפה אי אפשר לאכול את הדבש, כך גם התורה יש בה מתיקות, אבל אם יש בלב או בראש דברים אסורים אי אפשר להרגיש את מתיקות התורה.

האם המתיקות היא מחמת ההנאה שבהבנת דברי התורה, או שיש גם מתיקות מצד קדושת התורה?

בברכות התורה אנו מזכירים והערב נא את דברי תורתך בפינו. יש ערבות להוציא דברי תורה "בפה", וכמו שכתוב (יחזקאל ג, ג) "ותהי בפי כדבש למתוק", היינו שמתיקות שייך

בפה, ומלבד מה שיש תענוג שכלי בסברות התורה, יש גם תענוג ומתיקות בעצם הדיבור בדברי תורה, וכמאמרם (עירובין נד, א) חיים הם למוציאייהם בפה.

ונזדמן לי לאחרונה לעבור ליד בית כנסת, ושמעתי קול של ילד צעיר שלמד לעצמו גמרא עם ניגון ומתיקות נפלאה, והסביר לעצמו את פשטות הגמרא עם מתיקות מיוחדת, וכן רואים גם אנשים מבוגרים שאף על פי שאינם בעלי הבנה כל כך, לומדים כפי דרגתם גמרא עם רש"י, ויש להם בזה מתיקות גדולה עד שקשה להפסיק באמצע.

ובעני ראיתי אדם שלמד בצעירותו בוואלוז'ין, ולאחר נישואיו התגורר בביאליסטוק ועסק במסחר לפרנסתו, ולעת זקנתו עזב את כל המסחר, ועלה לארץ הקודש, והיה יושב ולומד כל היום גמרא עם רש"י כפי דרגתו, ונהנה מזה מאד, אף על פי שלמד בלי חברותא. זהו כוח קדושת התורה שיש בה ערבות ומתיקות גדולה.

בביתו של ראש ישיבת מיר במודיעין עילית מרן הגאון הגדול רבי אריה פינקל זצוק"ל, זכינו לדלות דעת ותבונה מבאר חפרוה שרים בדרך המסורה במתיקות ובבהירות כדרכו בקודש:

מדוע לא כל אחד זוכה לדרגה זו של מתיקות בתורה? אולי זה מתנת שמים ומי שלא זוכה אין לו בה?

אני חושב שמתיקות בתורה יכול לקנות רק אחד שאין להם דברים מתוקים אחרים, מי שיש לו מתיקות בעולם הזה, הוא שקוע בעולם הזה, כל המחשבות שלו זה מחשבות רחוביות, אז הוא לא יכול לראות מתיקות בתורה, כי כל הזמן הוא קשור למתיקות של העולם הזה, אז הלימוד פשוט מפריע לו ומציק לו.

אז קודם כל לדעת שכל העולם הזה זה הבל הבלים, זה כמו שקר שאין לו רגלים, הכל הולך לאבדון. אם אחד מחדיר לעצמו, ג"כ ע"י התודעה ועמל התורה, הוא מחדיר לעצמו שהעולם הזה הוא חולף כמו הגה... ימי שנותינו בהם שבעים שנה

ואם בגבורות שמונים שנה, ורהבם עמל ואון, כי גז חיש ונעופה, מה אדם חושב שהוא יחיה לעולם? היית בן עשרים, היה לך משהו? לא, זה אבד. אבל יש לי עוד שנים לחיות... אחר כך עוד עשרים, ומה קרה? לא היה לי כלום.... אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. אם הוא יודע שזה הרי סופו, אז הוא לא מרגיש מתיקות בעולם הזה, לא מרגיש כאן שמחה, לא מרגיש כאן אושר. מה זה מתיקות? סתם ללקק קצת גלידה זה מתיקות??? אם הוא חדור במחשבות האלו, אז כשהוא לומד תורה הוא יודע שהוא נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, נטועה בתוכנו הנצחיות. זה הדבר היחיד שנותן לאדם את התקוה של החיים, כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, האור זה החיים, החושך זה לא חיים, כל העולם הזה זה לילה וחושך, לא רואים כלום, לא יודעים כלום.

המסילת ישרים אומר בשורה הראשונה, אתה צריך לעבוד את ה', אבל המבט והמגמה צריך להיות העולם הנצחי, העולם הבא, שבו יהנה האדם, יתענג על ה' ויהנה מזיו שכינתו לעד ולנצח נצחים. אם הוא יודע שכאן הכל חולף ואין כאן שום תקוה להיות, החיים עוברים כמו הגה, וחולפים מהר מאוד. הולכים ונעשים בשנות העמידה, ואח"כ בימי הירידה, ולאט לאט עוד ירידה ועוד ירידה, . אז הענין הזה שחיי עולם נטוע בתוכנו, נותן לו את העוז, את האושר, את התקוה לחיים האמיתיים הקיימים לעד. וזה נקרא מתיקות שאין כמוה. ההרגשה שאני חי וכל העולם הם מתים. והם מתים כל יום וכל שבוע וכל חודש את החיים שלהם. אני מנציח כל רגע של החיים שלי לקנות את העולם הנצחי. אני כבר חי חיים אחרים, אחרים לגמרי.

אין לי שום הסבר אחר להגיד. מתי התורה מתוקה בפיו של האדם, כשהוא מרגיש בזה את האושר הפנימי, זה העיקר. אני לא יודע מישהו שיכול להרגיש מתיקות בתורה עם כל החריונות שלו, כשכל התשוקה שלו ללכת אחרי התענוגות של העולם הזה, זה מפריע לו, זה עמל בשבילו. צריך להיות עמלים בתורה, אבל עמלים במתיקות עם המחשבות הנעלות האלו, מי שעמל עם מרירות לב, שחבל על כל יום שאני לומד, אני מפסיד את הכל, את כל ההבל המתהבל בעולם, הרי תלמודו מר ולא מתוק. זה היצר הרע אומר לו, תחטוף, תחטוף, תאכל תשתה, תהנה. היצר הטוב גם אומר תחטוף. הזמן מועט והפועלים עצלים, תחטוף, תקנה נצחיות בכל תיבה שאתה לומד, בכל תפילה, בכל

חסד. התורה היא מתוקה מדבש ונופת צופים, ויקרה מזהב ומפז רב, כל המיליארדרים לא כלום לעומת הנצחיות, זה הכל.

יש איזה דרך להקנות להם איזה מתיקות עד שיגיעו להכרה העמוקה הזאת שהראש ישיבה אומר?

צריך להתחיל ללמוד, וצריך ג"כ לדעת חכמה ומוסר, צריך להחזיר להם שהתורה היא מתוקה והעולם הזה הוא לא טוב, הוא מר המות והרע. צריך אחד שידריך אותם, שיגיד להם מה זה לימוד, מה זה תורת אמת וחיי עולם, מה זה התורה הקדושה, מה זה נעשה ונשמע, מה זה יציאת מצרים, מה זה ארץ ישראל. לחזות בנועם ה', זה המתיקות, המתיקות היא האושר שבידיעה זו, אם הוא לא ילך בחוץ, הוא באמת יזכה לזה מהר.

בביתו של ראש ישיבת קמניץ מרן הגאון הגדול רבי יצחק שיינר זצוק"ל, זכינו לטעום טעם זקנים מבאר הרועים ולשמוע דברים תמציתיים בהירים ומאירים:

מה הם הדברים המפסידים את הטעם והערבות בלימוד התורה?

כמובן ההפסקות בלימוד וחוסר הרציפות, אבל יש עוד סיבות כמו תאוות עולם הזה יותר מידי [וכמו שאמרו במדרש (מובא בתוס' כתובות קד ע"א ד"ה לא): "עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו"]. וכמובן גם מדות רעות שהורסות את הנפש כגון גאוה וכעס.

האם יש אופנים לקנות מתיקות בתורה, או שזה ענין שבא עם הלימוד?

ללמוד לאט, להבין, לא לרוץ, לחזור יסודי, ללמוד כמו שאוכלים משהו טעים. לא בולעים אותו מהר ולא לוקחים חתיכות שלימות, אלא אוכלים אותו לאט לאט כדי לתת לטעם ליכנס, הכא נמי צריך ללמוד לאט לאט ובמתנות כדי לתת לטעם ליכנס לנפש, וכשעושים זאת מגיעה המתיקות בתורה.

בביתו של ראש ישיבת חברון כנסת ישראל מרן הגאון הגדול הגדול רבי דוד כהן שליט"א, זכינו לחופן אבני יסוד מיוסדים על דברי אדוננו הגר"א ודברי עצה והשכל נסוכים בניחווחות רוממות הנפש הסלבודקאית:

האם ערבות ומתיקות התורה זה דבר שבא עם הלימוד, או שצריך אופנים ומעשים כדי להגיע לכך? וא"כ מה הדברים שמביאים לידי זה?

צריכים לדעת שמתיקות התורה זה דבר שקיים בעצם הנפש הישראלית, הרצון והתשוקה ללימוד התורה קיים ומובנה בנפש של כל יהודי, וכמו שמביא בשיח יצחק בשם אדוננו הגר"א זיע"א, וכדאי לצטט את דבריו: "כי הנפש הישראלית יש לה בעצם רצון ותשוקה ללימוד התורה, רק החסרון הוא מה שמרגיל בעצמו לדברים הפכיים וכו', כי כאשר מרגיל אדם את עצמו בדברים בטלים וליצנות, בא לו תשוקה עזה לזה, אשר לא יוכל למוש ממנה, ולהיפך הוא מי שרגיל בלימוד התורה, משיג לזה תשוקה עצומה וחשק נפלא, וע"כ אנו מבקשים ותרגילנו בתורתך".

מבואר בדברי הגר"א זיע"א שהתשוקה והחשק ללימוד התורה, שזה הערבות ומתיקות התורה, קיימת בעצם בנפש כל איש ישראלי, אלא שהוסיף הגר"א שכדי להגיע לזה צריך שירגיל האדם את עצמו בלימוד התורה, וכשהוא מרגיל את עצמו לדברים בטלים, הוא מאבד את אותה תשוקה ואת מתיקות התורה.

מתיקות התורה קיימת בעצם בכל יהודי, וכשהוא לומד ועמל בתורה, מאליו מגיעה תשוקה ומתיקות זו, ואין צריך מעשים מיוחדים לעורר בעצמו את מתיקות התורה.

חוסר בסיפוק בלימוד שיש לבחורים צעירים רבים, הוא הגורם הכמעט עיקרי היום לרפיון למשברים ויאוש, האם יש דרכים להביאם למתיקות התורה שתביא להם סיפוק בלימוד? ובפרט בחורים שאינם בעלי כשרון, שחוסר הסיפוק שלהם נובע ממה שלא רואים ברכה בלימודם, כיצד הם יכלים להגיע למתיקות התורה?

כפי שאמרנו, ערבות ומתיקות התורה זה קיים בעצם בכל אחד, ורק שצריך להתמיד בלימוד ולהיות מונח בלימוד וזה מגיע מעצמו.

אלו שיש להם חוסר סיפוק בלימוד, זה ענין אחר לגמרי שלא קשור למתיקות התורה, וצריך לבדוק את הסיבה לחוסר הסיפוק, יש כאלו שזה נובע סתם מחוסר רצון או חוסר התמדה, ויש לעודדם שימשיכו ויעמלו וסוף הערבות המתיקות והסיפוק בלימוד לבא.

יש כאלו שהם אינם בעלי כשרון, וגם אחר עמל לא רואים ברכה, זה נובע מכך שכיון שהם לא מצליחים להגיע לרמה וההישגים של חבריהם לספסל הלימודים, ולא מצליחים גם אחרי השקעה לשלוט בסוגיא כיתר חבריהם, זה גורם להם חוסר מוטיבציה להמשיך להשקיע, כי הוא מרגיש שלא מעריכים אותו מספיק, וממילא הוא מאבד את מתיקות התורה. ובאמת שאם ניקח בחור כזה ונשיב אותו עם חברותא טובה בבין הזמנים באיזה בית מדרש שאין לו את הלחץ של החברה, ואין לו את הבחינה הקבועה של ההישגים שלו לעומת חבריו, וילמדו דף גמרא מצויין, הבחור הזה יצא עם הרבה סיפוק ויהיה לו מתיקות גדולה בלימוד הזה, כי ברגע שלומדים טוב המתיקות באה ממילא.

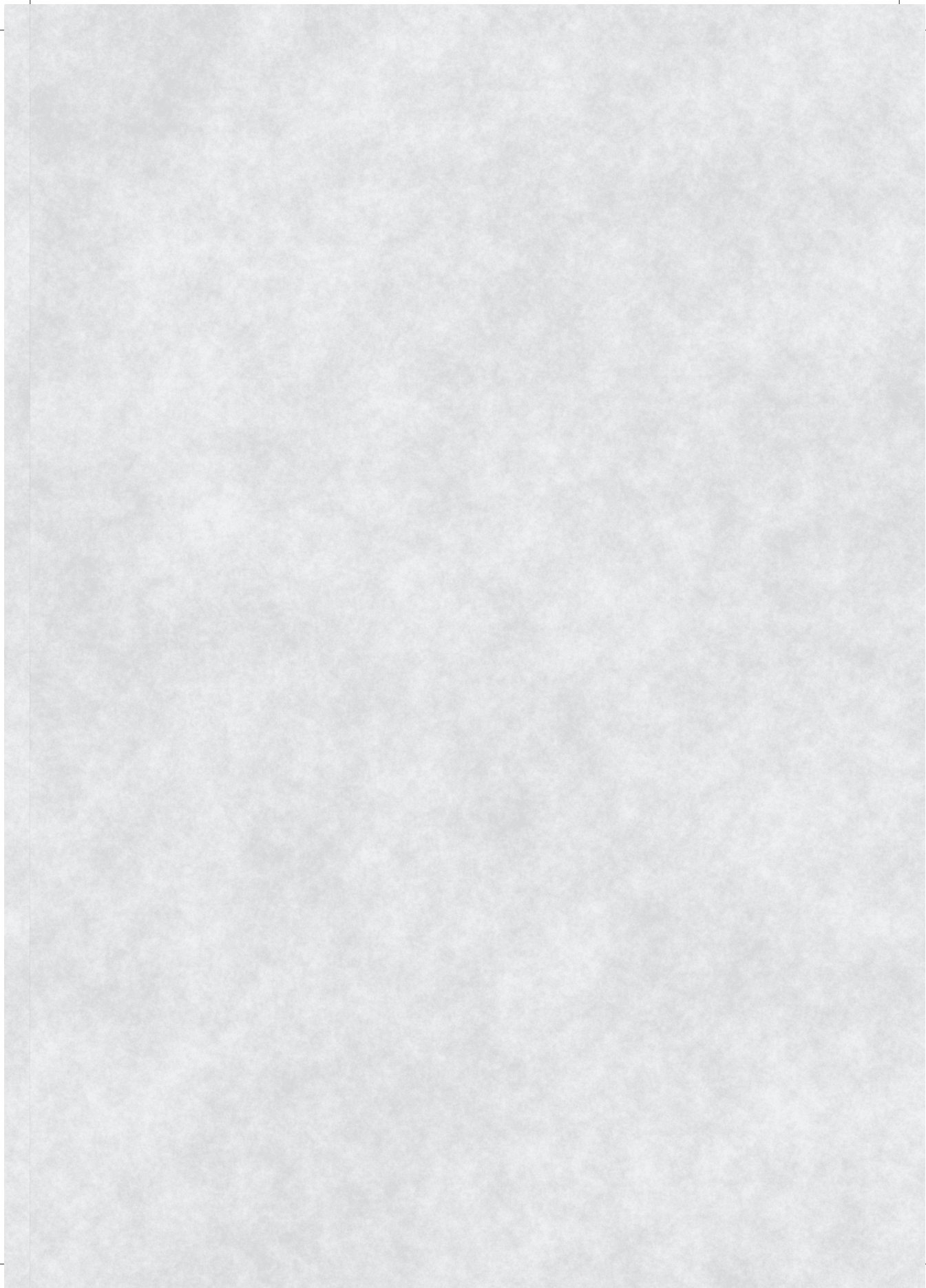
מה באמת אם כך, הדרך לעודד בחור שאינו בעל כשרון שנמצא במסגרת של ישיבה טובה ומצויינת, ובגלל חוסר הצלחתו כשאר חבריו, יש לו חוסר סיפוק ומוטיבציה ולא מצליח להגיע לערבות בלימוד?

הדרך היא לעודדו, ולומר לו, שאדם לא חי בשביל מה שאחרים יאמרו, שצריך להמשיך להשקיע מבלי להסתכל על ההישגים שלו, כי כגודל ההשקעה תבא לו ההצלחה והסיעתא דשמיא, וזה העיקר בלימוד התורה העמל וההשקעה, ובסוף רואים סיעתא דשמיא הצלחה גדולה, וגם יתפלל לה' שיצליח בלימוד, וכך ע"י שירגיל בלימוד תבא לו המתיקות והערבות שהן מנוף גדול להמשיך ולהצליח.

וצריך לדעת שמי שמשקיע בכל כוחו בלימוד אף שקשה לו יותר מאחרים, תהיה לו סיעתא דשמיא מיוחדת להגיע למתיקות התורה, וכיון שיש בדברים אלו לחזק רבים שלא ירפו ידיהם ממלחמתה של תורה, ראוי מאד לציין שדברים אלו כותב אדוננו הגר"א זיע"א במשלי על הפסוק (א, כג) "תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם", שזה נאמר כנגד כת הכסילים אשר ישנאו את התורה מפני חסרון הבנה, להם אומר "אודיע דברי אתכם" ותראו מתיקותה ותאהבו אותה וכו',

וכך פירוש הפסוק: "תשובו לתוכחתי" - על ידי שיקח אדם לעצמו מוסר ויחזק עצמו בלימוד התורה [גם כשקשה לו הבנתה], "הנה אביעה לכם רוחי" - אתן לו סיעתא דשמיא, בכך ש"דברי אודיע אתכם" - שיזכה להבין את התורה ולראות מתיקותה ולאהוב אותה.

דבר זה רואים במציאות שגם בחורים בעלי כשרון בינוני שהשקיעו, הגיעו להצלחות גדולות, גם בישיבות טובות, וגם את זה צריך לומר לבחור, שהרבה שהשקיעו הצליחו בסופו של דבר והגיעו לדרגות נפלאות, וכמובן שחשוב להתאים לבחור ישיבה לפי מעלתו וכשרונותיו שאז נמנעים הרבה בעיות מאין אלו.

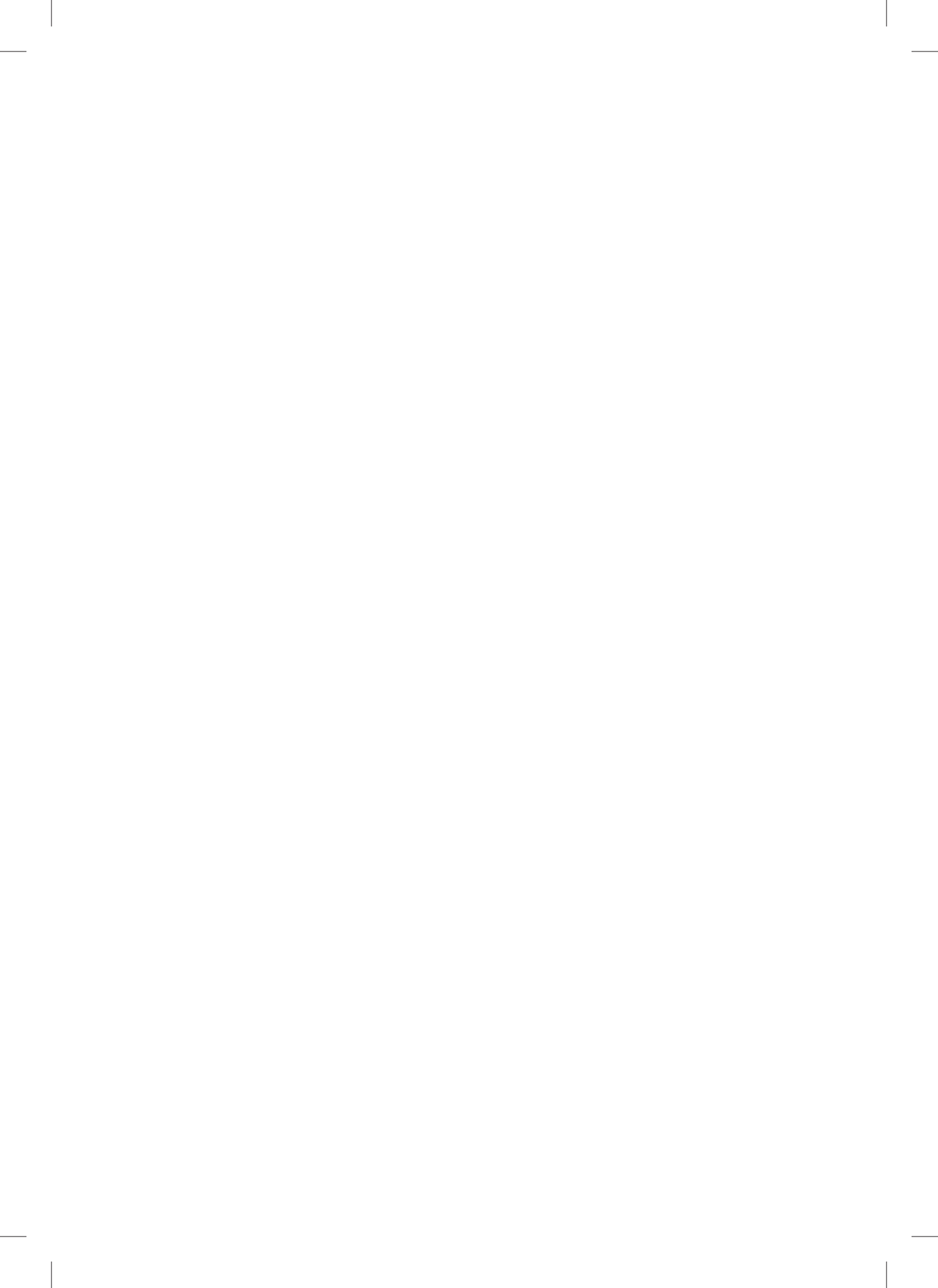

השיעור

חשיבותו ומעלתו
בהיו בן הישיבה

שיג ושיח מגדולי ראשי הישיבות
ומדבצי התורה שליט"א

השיעור

חשיבותו ומעלתו בחיי הישיבה

שיח קודש של גדולי ראשי הישיבות ומרביצי התורה שליט"א

על מפתן המעבר מישיבה קטנה לישיבה גדולה, אלפי צורבים צעירים, עומדים לעשות צעד קטן, שהוא גדול ומשמעותי מאד לעתידם, ובלבם תחושות ומחשבות על העתיד החשוב והמכריע של חייהם - הישיבה הגדולה!

אחד המוטיבים המרכזיים שסביבו שזורים חיי הישיבה הגדולה, בשונה מישיבה קטנה, הוא ה'שיעור כללי' ו'השיעורים היומיים' שהם הברית התיכון של חיי הלימוד הישיבתי.

במה שונה השיעור בישיבה גדולה מהשיעור בישיבה קטנה? ומה סודו הקסום והמחשמל של ה'שיעור כללי' בהיכל הישיבה? האם השיעור אכן הוא הכרחי לבנייתו הלימודית והרוחנית של בן הישיבה?

תשובות ותובנות יסודיות במהותו של השיעור בחיי הישיבה, ליקטנו מרב שיח מרומם, מעניין ומרתק, שערכנו לפני כשנתיים במעונו של **מרן הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א** ראש ישיבת סלבודקא וחבר מועצת גדולי התורה, לשם באו והתכנסו **הגאון רבי יגאל רוזן שליט"א** ראש הישיבה הגדולה "אור ישראל", **הגאון רבי אביעזר שפירא שליט"א** משגיח בישיבה הגדולה "קול תורה", **הגאון רבי שלמה אנגלנדר שליט"א** ראש הישיבה הגדולה "בית שמעיה", **הגאון רבי חיים קוק שליט"א** ראש הישיבה לצעירים "תורת רפאל", **והגאון רבי אריה לייב שפירא שליט"א** משגיח דישיבת 'פוניבז' לצעירים. כאשר את השאלות הציג והעלה בפני גדולי התורה הרה"ג **רבי אביגדור ברנשטיין שליט"א** ראש ישיבת תורת חיים בבית שמש ומקרבניטי הארגון העולמי דרשו.

הדברים שקלחו על שולחנו של הגאון הגדול ראש הישיבה דסלבודקא שליט"א, היו טבולים בבילי ניחוחות עתיק יומין שנרקח במסורת בהירה וברורה בהיכליהן של

הישיבות מדור דור, ובגלל תוקף בהירותם וחשיבותם נביאם כדברים וכניגונם, כפי שנאמרו בלשונם:

הרה"ג ר"א ברנשטיין שליט"א: אם נבקש להניח את האצבע על נקודת ההבדל בין הישיבה קטנה לישיבה גדולה, נדמה שהדבר הבולט הוא המעמד של השיעור. אם בישיבה קטנה, השיעור עמד במרכז הלימוד, הוא היה הציר שסביבו נע כמעט כלו היום וכל סדרי הישיבה. הכנה, חזרה, א' ב', שיעור עיון ושיעור בקיאות כל ישיבה קטנה וסדריה, הנה בישיבה גדולה הדגש מוטל יותר על הלמוד העצמי ופחות לכאורה על השיעור. הן לגבי השיעור עיון וכמובן לגבי שיעור בקיאות שמפנה את מקומו ללימוד עצמי. השאלה היא, איך בחור צריך להכין עצמו לשינוי הזה.

מִרְן הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַמ"ה הִירֵשׁ שְׁלִיט"א: יִשְׁנֵן יִשְׁיבוֹת שִׁמְעֵמִידִים מִגִּיד שִׁיעוֹר מִיּוֹחַד לִבְנֵי שִׁיעוֹר א', כְּדִי שִׁצּוֹרֵת הַשִּׁיעוֹר תִּתְאִים לְתַקוּפַת הַמַּעֲבֵר הַזֶּה. אֲבָל אֲנִי חוֹשֵׁב

אני רגיל לומר לבחור צעיר, שיתבונן סביבו ויראה האם ישנו ראש ישיבה אחד, או ראש כולל שזכה לכתרה של תורה, בלא לשמוע שיעורים בצעירותו מפי רבותיו בישיבה.

שנדרש להדגיש לבחורים את חשיבות שמיעת השיעור, כדבר שבונה את כל הצלחת הבחור בלימוד. ישנה אצל כל אחד ובכלל זה גם בחור צעיר נטייה להרגיש שהוא כבר מושלם ואיננו צריך להשלמה נוספת. כמובן שזו טעות גמורה. אני רגיל לומר לבחור צעיר, שיתבונן סביבו ויראה האם ישנו ראש ישיבה

אחד, או ראש כולל, שזכה לכתרה של תורה, בלא לשמוע שיעורים בצעירותו מפי רבותיו בישיבה. בחור צריך להבין שסברת התורה, יסודה בכללות התלמוד, ולכן ככל ששומעים מתלמיד חכם סברות כך זוכים לכוון לסברות לאמיתה של תורה. לבד הוא לא יוכל להשיג את מה שהוא יזכה לה על ידי שישים אזנו אפרכסת לדברי הרמ"ם וראשי הישיבה.

הגר"י רוזן שליט"א: אם אפשר מעט לחזק את הדברים. ניתן להגדיר את ההבדל בין המבט של בחור בישיבה קטנה על הלימוד לבין הישיבה גדולה. בישיבה קטנה הבחור לומד את הסוגיה מתוך השיעור, ואילו בישיבה גדולה הוא לומד את השיעור מתוך הסוגיה. בישיבה קטנה ההכנה לשיעור היא בסיסית ברמת הפשט של השקלא וטריא,

אבל את 'הסוגיה' הוא שומע בשיעור. ואילו בישיבה גדולה את הסוגיה הוא כבר לומד בכוחות עצמו וממילא את השיעור הוא שומע מתוך הסוגיה. בימי בחרותנו בישיבה שמענו שיעורים שנאמרו במשך שעותיים ויותר (הנהון של הסכמה מהנוכחים), כיום ספק אם בחור יאות לשמוע שיעור יותר משעה. בחור צריך להבין מה הוא בעצם השיעור, האם הכוונה לתוספת ידיעות מעבר למה שהוא השיג? כיום כשיש את כל ספרי המראה מקומות, עם כל ה'רעייד' שבסוגיה, כמעט ולא שייך להגדיר כך את מטרת השיעור.

אנו צריכים להגדיר מה הוא כן השיעור? התשובה היא, השיעור בא להקנות לבחור את

ניתן להגדיר את ההבדל בין המבט של בחור בישיבה קטנה על הלימוד לבין הישיבה גדולה. בישיבה קטנה הבחור לומד את הסוגיה מתוך השיעור, ואילו בישיבה גדולה הוא לומד את השיעור מתוך הסוגיה.

דרך העיון וההבנה של הגמרא, את מה שמכונה בעולם התורה 'לומדע'ס'. הדרך שבה בחור קונה את אותה דרך של הבנה,

משולה לחכמת הנגינה, כידוע ככל שאדם שומע יותר נגינות, כך נעשים כלי השמיעה השכלית שלו רגישים יותר לכל סטייה קטנה או זיוף קל של ניגון. כך גם בדרכי ההבנה של חכמת התורה, ככל שבחור שומע את ההגדרות בהבנת הסוגיות מרבותיו בשיעור, כך הוא זוכה בעצמו לקניין בהבנה עד כדי שהוא יוכל לאבחן ולחוש היכן יש סטייה מההבנה המזוככת. כאשר הוא ישמע הבנה שאינה ישרה זה יצרום לו, והבנה זו היא החכמה העילאית של תורת ד'. להקניה זו של השיעור אין תחליף, ומכאן שבחור לא יכול לוותר עליו, כי קניית ההבנה היא עיקר עמלו בימי בחרותו, וכפי שאמר הגאון הגדול ראש ישיבת סלבודקא שליט"א, כמעט ולא מצאנו תלמיד חכם שלא קנה את יסודותיו בשמיעה והקשבה מלאה לשיעורי רבותיו בישיבה.

הרה"ג ר"א ברנשטיין שליט"א: תורשה לנו הערת ביניים - נאמר כאן שבעבר בחורים בישיבות גדולות שמעו שיעורים במשך שעותיים וכיום בקושי נכונים לשמוע שעה, מה הוא מקור השינוי כאן, בסגנון השיעור, או בתכונת השומעים?

מין הגאון הגדול רמ"ה הירש שליט"א: ישנו הבדל מובהק, שיש בו אולי גם צד חיובי על דורנו. בעבר בחורים נכנסו לשיעורים מתוך מעט מאד ידע על ה'רייד' שבסוגיה. היה צימאון גדול לדעת ולשמוע את דברי הרב, מטבעם של דברים הצימאון הביא ליתר

התעניינות בדברי הרב, וממילא לא הרגישו בזמן המתמשך, התוצאה הייתה שדמות הרב ודרך למודו התעצבה בבניין התלמיד. המושג 'תלמיד' היה יותר מוחשי וחזק. אבל כיום את עיקרי הדברים כבר מכירים לבד מתוך הספרים, ולכן כל עניין השיעור הצטמצם מאד, וחסר בחלק של הצימאון לדברי הרב, וגם דמות ה'תלמיד' התעמעמה.

הרה"ג ר"א ברנשטיין שליט"א: הערת המשך: - אם כך אולי צריך לשבת על המדוכה, ולראות כיצד משיבים את עטרת ה'שיעור' לימים ראשונים. אם יורשה נוסף על דברי ראש ישיבת סלבודקה שליט"א שכיום ישנם שרואים עוד לפני השיעור את שיעורי המגיד-שיעור שהודפסו בספריו, או בכתבי תלמידים, ואז גם התוספת האישית של המגיד שיעור ידועה להם לפני השיעור, מצב כזה דורש התבוננות נוספת על השבת מעמד השיעור.

הגר"ש אנגלנדר שליט"א: אני רגיל להגדיר את המושג 'לומדע'ס', שהוא מורכב משלשה דברים: בהירות, ישרות, עמקות. את שלשת הדברים האלו כמעט ולא ניתן להשיג בלמוד

מתוך ספרים. ולכן, המחשבה שניתן להמיר את שמיעת השיעור בקריאה בספרים או אפילו בספרי המגיד שיעור בעצמו, היא טעות. אינה דומה קריאה לשמיעה כלל. כאשר שומעים את המגיד שיעור, את המהלך שנטווה, את הצדדים שמשללים, כששואלים תוך כדי אמירת הדברים, אזי הבהירות מתחווה, העקמימות מתיישרת, והרובד האמתי, הצרוף, של העמקות נחשף. מאידך זה נכון שלא כל מגיד שיעור מתאים לכל בחור, ולא כל מהלך בסוגיה מתאים לכל סוגי הבחורים, ישנם בחורים שהחשיבה שלהם היא חשבונאית, וישנם שיותר נוטים אל ההגדרה, ולכן בחור צריך להכין את עצמו, למצב שישנם שיעורים שהוא פחות יבין, לא קרה כלום, ירצה יברר אם החברים, ואם עדיין לא יבין ימשיך בתלמודו. אבל תמיד, תמיד, לא ימלט שיהיה לו איזה תועלת מהשיעור, באותו חלק שכן שייך לתחום הבנתו. וגם אם אינו חש חיבור אל הדרך של מגיד שיעור זה, אזי בוודאי יפיק תבונה ממגיד שיעור שיבוא אחריו.

הגר"א שפירא שליט"א: מספרים שתלמיד אחד שאל את מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל לשם מה נדרשים לשמוע שיעורים, האם בחור לא יכול לבד לחתור אל ההבנה? השיב

לו מרן הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל: בשביל לסלק את העקמומיות. אבל כמדומני, שיש כאן בשמיעת שיעור צד נוסף, שאיננו קיים כלל בלימוד מתוך ספרים. חז"ל אומרים שרבי אמר "האי דמחדדנא מחבראי, משום דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה, הוה מחדדנא טפי". רואים כאן שבמסירת התורה מרב לתלמיד יש כוח מיוחד שעובר בעצם ה"והיו עיניך רואות את מוריך", זה כוח של קדושת התורה שנוסף טעם מיוחד כשרואים בחוש את בעל השמועה עומד לנגדו, ולזה אין שום השוואה ודמיון בלמוד מתוך ספר. מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל אמר פעם, שאינה דומה שמיעת שיחת מוסר מפי האומר, לשמיעת השיחה ממכשיר 'טייפקורדר' (=הקלטה), היות שהדברים היוצאים מן הטייפקורדר אינם דברים היוצאים מן הלב...

מרן הגה"ג רמ"ה הירש שליט"א: נאמר כאן על כך שהבהירות היא יסוד ב'לומדעס'. צריך לחדד זאת, שבהירות של תשעים ושמונה אחוז היא לא בהירות. והנכון הוא שהשני

אני זכיתי לשמוע את מורי ורבי מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל שכל כולו היה חטיבה אחת של אהבת התורה בעת שאמר את השיעור... היו כאלו שלא הבינו את השיעור, אבל עצם זה שראו את ה'ברען' ואת הריתחא דאורייתא, זה פעל אצלם והשפיע על לימודם ויגיעת התורה שלהם.

אחוז האלו החסרים שנדרשים להשלמת הבהירות הם הקשים ביותר ורק מי שמשגי אותם זוכה להבנה הנכונה של התורה. מגיד שיעור צריך שיהא לו את הדייקנות הנכונה בסברה, ואם אין לו את זה,

הוא לא מגיד שיעור. אבל מה שאמרו לגבי החשיבות של שמיעת השיעור בכך שהוא רואה את המגיד שיעור עצמו, ראוי להוסיף על כך, שאמירת השיעור היא גם העברת ה'אהבת התורה' של המגיד שיעור, כשהדברים שמחים ומאירים כנתינתן. שמעתי מתלמיד של הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל, איך הוא תיאר את המראה המלהיב כשנכנס לאמירת השיעור, וכשהתחיל לומר את השיעור, נהרו פניו ממתיקות התורה ואהבתה. ניכר היה שהתלמיד קיבל מהשיעור מעבר לחידושים שנאמרו שם, את האהבת התורה, ופעמים הרושם נותר לאורך זמן הרבה יותר מאשר זיכרון הדברים. אני זכיתי לשמוע את מורי ורבי מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל שכל כולו היה חטיבה אחת של אהבת התורה בעת שאמר את השיעור. הדברים נאמרו כנתינתן - 'רואים את הקולות ואת הברקים'. היו כאלו שלא הבינו את השיעור, אבל עצם זה שראו את ה'ברען' ואת הריתחא דאורייתא, זה פעל אצלם והשפיע על לימודם ויגיעת התורה שלהם.

הגר"א שפירא שליט"א: בבחרותי, בעת שלמדנו בישיבת "קול תורה", יעץ לנו המשגיח הגאון הצדיק רבי גדליה איזמן זצוק"ל ללכת לשיעורו של מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל שהשמיע בישיבת "עץ חיים" בעת שביקר בארץ ישראל. כוונת המשגיח זצוק"ל לא הייתה לעניין החידושים שנאמרו שם, אלא כדי לראות בחוש את להבת אהבת התורה שהקיפה את מרן הגאון רבי אהרן זצוק"ל בעת אמירת השיעור.

הגר"א ל שפירא שליט"א: לרצון של בחור ללמוד בכוחות עצמו, יש גם גורם נוסף מאד פשוט, הרי לומדים באותו אולם עם בני הקיבוץ שהם לא שומעים שיעורים יומיים, ומטבעם של בני הנעורים שהם חפצים להשלים מידתם עוד קודם זמנם, ולכן נראה להם שהם כבר זכאים להיות בדרגה של בני הקיבוץ ובכוחם ללמוד לבד. אין לי ספק שאם בני השיעורים היו לומדים במקום נפרד, היה מעמד השיעורים בעיני הבחורים כפי המעמד של הישיבה קטנה. אינני אומר שזה הפתרון, אבל חשוב שבחור יזהה את נקודת החולשה שלו כדי להתגבר עליה. היה יהודי בשם רבי נחום שמריה ששונקין זצ"ל שלמד אצל מרן הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצוק"ל. הוא תיאר בערגה את הבהירות העצומה של שיעורי מרן הגר"א ווסרמן זצוק"ל, ובין דבריו סיפר שכל יום בסיום השיעור היה מרן רבי אלחנן זצוק"ל בוחן את הבחורים על השיעור, ומי ששלוש פעמים לא ידע את תוכן השיעור, היה נדרש לעזוב את הישיבה. אמנם הגילאים בישיבה היו אולי צעירים, אבל מספיק כדי להרגיש בכך קבלת מרות, אלא שכך היה היחס אז בישיבות לשמיעת השיעורים, זה היה מובן ומתקבל מאליו שידיעת השיעור הוא המדד להצלחת הבחור בישיבה.

הגר"י רוזן שליט"א: מעניין לציין שמרן הרב מפוניבז' זצוק"ל ניסה תקופה מסוימת להפריד בין השיעורים לקיבוץ, הם למדו בבניין של בית שצ'רנסקי, אבל הניסיון הזה לא צלח מכמה היבטים.

הגר"א שפירא שליט"א: בישיבת "קול תורה" היו כל השנים שיעורים בלבד ללא קיבוץ כלל, והבחורים התעלו מאד מאד. כשעברו להימנות על קיבוץ בכל הישיבות הטובות, נמנו מיד על הטובים ביותר. יתכן מאד שחלק מהמיוחדות הייתה שבהעדר קיבוץ, אזי השיעורים עמדו יותר במרכז ההשפעה של הבחור והוא עלה מדרגה אחר מדרגה. רבינו יונה אומר על הכתוב במשלי "להקשיב לחכמה אזניך" - "שתקשיב אזניך דברי המלמדים המורים על אמיתותם ועל בוריים ותכוון שמועתך בלא תוספת ומגרעת"...

דהיינו שצריך לדקדק ולכוון את השמועה של דברי הרב כאשר הוא מלמד תורה, ורק אחר כך לנסות להבין בכוחות עצמו.

הגר"י רוזן שליט"א: אין כל סתירה בין הלימוד העצמאי של הבחור לבין היותו תלמיד מקשיב, בחור צריך ללמוד כפי שהוא מבין, לשמוע את השיעור, ואחר כך, לאחר הדברים שהוא שומע בשיעור, לנסות לראות אולי אפשר לומר אחרת...

הרה"ג ר"א ברנשטיין שליט"א: תופעה רווחת בישיבות הגדולות היא חוסר ההספק, הגורם גם לרפיון מסוים ביחס לסדר א', בעוד שבישיבה קטנה זה היה הסדר העיקרי. כיצד ניתן לגרום לניצול טוב יותר של הסדר הזה?

הגרא"ל שפירא שליט"א: זה פועל יוצא של הפגיעה במעמד השיעור. כאשר לא מתקדמים בקצב של השיעור, אזי מתעכבים בלא סוף. ובשלב מסוים הרבה בחורים מרגישים שאין להם מה לעשות בסדר, להמשיך הם לא רוצים כי הישיבה לא אוחזת שם, וסדרים שלמים לא עושים דבר. הגאון רבי משה טיקוצ'ניסקי זצוק"ל אמר פעם למה בחור מאחר לסדר, בגלל שהוא לא מרגיש שהוא הפסיד משהו, גם אם הוא יגיע לסדר בסופו, או אפילו ידלג על סדר אחד, עדיין יפגוש את הציבור באותו "אי נמי" או באותו רשב"א מוקשה.

בהכוונתו של מרן הגאון רבי גרשון אידלשטיין שליט"א, ישנה בישיבת פוניבז' קבוצה גדולה של בחורים שלומדים בקצב של השיעור והם הספיקו את רוב מסכת נדרים. בבחרותי נכנסתי עם מורי אבי זצוק"ל אל ראש ישיבת מיר הגאון הגדול רבי בייניש פינקל זצוק"ל, לאחר שנכנסנו פנה אלי הגאון רבי בייניש זצוק"ל ואמר שבדעתו לייסד קבוצה בישיבתו שילמדו דף לשבוע, והוא מציע לי שאצטרף אליהם. אני, אמרתי, רגיל בישיבת חברון להספיק בקושי דף לשבוע, איך אוכל להספיק דף ליום. אמר לי הגאון רבי בייניש זצוק"ל "בעוד עשר שנים כולם יסכימו שכך צריך ללמוד, חבל על העשר שנים האלו"...

הגר"י רוזן שליט"א: בדור הזה ישנה חולשה מיוחדת לחידושים, על חשבון ההנאה של ההבנה בפשט. נוטים אל החידושים המופשטים כשלמעשה אין כאן לא ישרות לא העמקה ולא בהירות. אבד ונשכח העמל בהבנת ראשונים. ניתן לראות יותר בחורים

שעסוקים בספר של רבי שמעון שקופ, ופחות רואים בחורים שעמלים להבין את הראשונים. אולי הדבר נעוץ באווירה הרוחשת כיום בעולם לחדש ולגלות דברים חדשים, רבי יעקב ליפשיץ בספרו "זיכרון יעקב" כותב שעד בערך שנת ת"ר כל העולם היה באותו מצב, מי שתיאר את העולם בשנת תק"כ תיאר את אותו עולם של שנת ת"כ, כי לא היו שינויים בעולם, אנשים ידעו להעריך עקביות ועמל. מאז ישנה השפעה בעולם של חידוש תמידי, המצב הזה משפיע על כל אחד, המושג של "קשה עתיקתא מחדתא" העצים מאד, ולכן המעלה של העקביות נדחית מול הרצון לחידוש. אבל בתורה הדבר הזה לא נכון כלל, ההנאה האמתית היא בבירור דעת הקדמונים, התענוג האמתי הוא הזכות להבין ולדעת על בוריה את החכמה האמתית של חז"ל והראשונים, ואדרבה, אם היינו זוכים לא היה עניין של קושיה ואי הבנה כלל, אין פירושו של דבר שאין כאן את העניין של חידוש, להיפך, "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" היות שעצם החתירה אל האמת אין לך חידוש גדול מזה. וכידוע "שכל גדולי הראשונים והאחרונים ז"ל לא נשתבחו אלא בסברא ישרה", רק מי שזוכה לישרות נעשה כמעין המתגבר להבין ולהשכיל בכל התורה כולה.

הגר"ח קוק שליט"א: נקודת החידוש נמצאת בכל המציאות של החיים. בחור יכול להרגיש התחדשות ביראת השם, כאשר מתעלים כל יום ויום בעבודת השם של תפילה ותורה, אין תחושת חסר של חידוש.

הגר"י רוזן שליט"א: מוח"ז מרן המשגיח מפוניבז' זצוק"ל היה מדבר שלש פעמים בשבוע, וכל השיחות עסקו בתיביעה אחת: "אמונה" ו"אמונה", אבל היות וראו את דמותו שהוא חי את הדברים מחדש, בהחדשות בלתי פוסקת זה השפיע על הבחורים.

מרן הגאון הגדול רמ"ה הירש שליט"א: שורש הבעיה של ניצול הזמן והצורך בשמיעת השיעורים נעוץ בדבר אחד, בחור צריך לדעת שהלימוד העצמי הוא עמל על דברי הראשונים, להבין אותם לבד. לא לרוץ מיד אל ה"מראי מקומות", אלא לעמול להבין את דברי הראשונים עצמם מתוך מאמץ ויגיעה, רק זו היא הצורה לגדול בתורה. את הראשונים צריך ללמוד כמו את הגמרא, אבל אם את הגמרא עצמה לא לומדים כפי שצריך, אלא רצים מיד אל ה"מראי מקומות" איך נרצה שילמדו את הראשונים!?! לא לחפש לחדש, לבנות מהלך של שיעור פרטי... אלא דבר ראשון להתייגע על דברי

דבר ראשון להתייגע על דברי הראשונים, להבין אותם ולרדת לסוף כוונתם, ולאחר שדברי הראשונים מסוכמים ומחוזרים, ממישיכים את הגמרא, ומחכים לשמוע את השיעור, התוצאה היא שהשיעור מעניק יותר, והסדר לא נראה "ארוך מדי" ואין זמן לשאלות ותהיות "מה לעשות בסדר"...

הראשונים, להבין אותם ולרדת לסוף כוונתם, ולאחר שדברי הראשונים מסוכמים ומחוזרים, ממישיכים את הגמרא, ומחכים לשמוע את השיעור, התוצאה היא שהשיעור מעניק יותר,

והסדר לא נראה "ארוך מדי" ואין זמן לשאלות ותהיות "מה לעשות ב'סדר'..."

הגר"י רוזן שליט"א: הנהירה אל החידוש גורמת גם רצון לשמוע רק סברות מופשטות לא בירור והבנה אמיתית של הסוגיה.

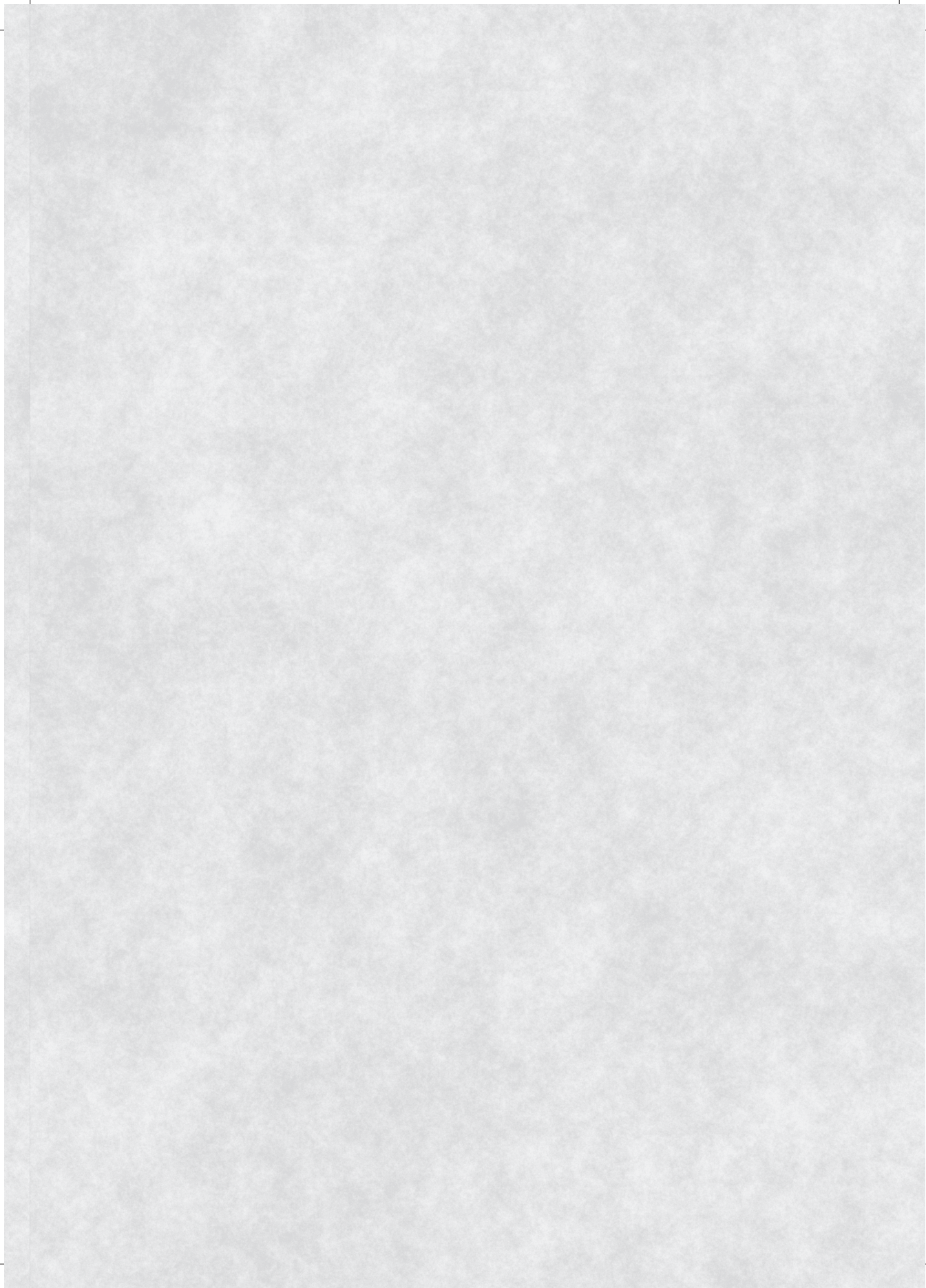
מרן הגאון הגדול רמ"ה הירש שליט"א פעם שמעתי בחור שהתבטא בכנות "הר"מ הזה הוא מגיד שיעור נפלא, הוא אומר סברות שאף אחד לא מבין"...

הגרא"ל שפירא שליט"א: הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצוק"ל אמר פעם בצחות: "כאשר אני מבין היטב את התירוץ שאני אומר, הם, הבחורים אומרים שאינני אומר כלום.. וכאשר אני אומר דבר שאני בעצמי, לא מבין את מה שאני אומר, הם, אומרים שאני אומר דברים עמוקים"...

הגר"ש אנגלנדר שליט"א: אומרים בשם מרן ה"חזון איש" שיש מי שחושב חמש דקות ומדבר במשך שעה דברים "שלא שמעתם אוזן מעולם", אבל למדן חושב שעה, ומדבר חמש דקות, מועט המחזיק את המרובה, והשומעים אומרים: "מה הוא חידש? אלו הרי דברים פשוטים"....

לסיים: איזו עצה ישרה יבור לו הבחור כדי להצליח בישיבה גדולה?

מרן הגאון הגדול רמ"ה הירש שליט"א (לאחר שתיקה קלה): "עשה לך רב וקנה לך חבר". וההקדמה לך, בחור צריך לומר לעצמו שכל העבר של הישיבה קטנה לא שייך לעתיד, גם אם היו לו הרגלים שונים שהפריעו לעלייתו, הוא מפנה את הכול ומתחיל התחלה חדשה, של שאיפות חדשות, לא לפחד משאיפות חדשות והצלחות חדשות. אבל זה בתנאי שיעשה לו רב, שיתיעץ על דרכיו עם רב ומורה דרך, ויראה לקנות לו חבר טוב ולהתרחק מחבר רע, ואז יעשה ואז ישכיל לעלות מעלה מעלה.

עשה לך רב

שו"ת הדרכות זהודאות בחיי בן הישיבה
ממרחן רב רבנן שר התורה
רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

זנוסף שו"ת
ממרחן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
ראש ישיבת הברון

נערך על ידי הרה"ג ר' הלל מן שליט"א
מרבני ישיבת נתיבות חכמה ירושלים

עשה לך רב

שאלות ותשובות הדרכות והוראות בחייו ועולמו של בן ישיבה
ממרן מרא דכולא תלמודא רב רבנן
שר התורה מאור האומה
רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

שאלות להלכה ולאורחות הישיבה' ובתוכם גם סיפור חייו של מרן זצוק"ל בימי
בחרותו בישיבות הקדושות.

א. בכדי לבנות מסגרת ישיבה ראויה, מהו הדבר הכי חשוב שיהיו בבחורים שבאים
להקים את הישיבה?
מרן הגר"ח: העיקר הוא יראת שמים.

ב. בישיבות רבות מצויים בחורים מוכשרים יותר ואחרים מוכשרים פחות, באמירת
השיעורים האם יש להתחשב בדעת החלשים ולמסור שיעור ברמה נמוכה, או למסור
שיעור ברמה גבוהה והחלשים יצטרכו לחזור להתאמץ להבינו?
מרן הגר"ח: לקחת בחשבון את החלשים שעליהם הישיבה, כי עיקר הישיבה בשבילם.

ג. ישנם בחורים שמועדים בהתנהגותם, אלו דברים זה בבחינת הנשמה תלויה בו
והישיבה חייבת לשולחם מהישיבה, ואלו דברים ניתן להבליג או רק להענישם
ולהותירם בישיבה?
מרן הגר"ח: בעיות ביראת שמים.

1. אלומות אור נוספות זכינו לקבל ממקורבו הגדול הגר"א מן שליט"א אודות דרך העליחה
לבן הישיבה בימינו.

ד. רבים שואלים אם יכולים הם להתמיד עד שעת ליל מאוחרת, ובכך יקומו מאוחר יותר להתפלל במנין מסודר, אך לא בישיבה?
מרן הגר"ח: צריך לשמוע בקול הישיבה.

ה.בחור שחש כי סדרי הישיבה קשים בעבורו, והוא רוצה ללמוד בסדרים אחרים, לעתים לילות על חשבון ימים, לעתים שעות אחרות, עד כמה הישיבה צריכה להתעקש על כך, ואימתי אין הדבר נורא?
מרן הגר"ח: לפעמים מותר לישיבה להרשותם זאת, בתנאי שלא ילמדו ממנו, ויודיעו שכאן זה משהו מיוחד שנתנו לו כן. לכאורה עדיף ללמוד מאוחר, אבל צריך לשמוע בקול הישיבה אם היא מחייבת להתפלל בישיבה.

ו. אלו הנהגות חייבים לעמוד עליהם בכדי להעמיד הנהגת הישיבה על תילה? האם להקפיד יותר על עבודת המידות, או יראת שמים, או שקידה ועמילות בתורה? ומה הסדר להעדיף בכך?
מרן הגר"ח: ראשית חכמה יראת ד'.

ז. בחורי ישיבה שיש להם מנהג אבותיהם בשונה ממנהג הישיבה, האם חייבים הם להמשיך במנהג אבותיהם, או שצריכים הם לשנות ולנהוג כמנהג הישיבה? ובאלו דברים מדובר?
מרן הגר"ח: כל אחד יכול לנהוג כמנהגו.

ח. אילו אופני חזרה חשוב שהישיבה תנהיג ללומדיה, או שכל ענין החזרה הוא כל אחד לעצמו, ואין הישיבה צריכה להתערב בכך, ובמידה וכן האם מותר להציע מילגה או שכר מסוים על שינון וחזרה על הנלמד בישיבה?
מרן הגר"ח: לכאורה לא צריך להתערב, וכל אחד ילמד מה שליבו יחפוץ. לענין מתן מילגה, כך היום יש שעושים, אך מרן החזו"א לא היתה דעתו כ"כ נוחה בזה ליתן פרסים על לימוד.

ט. ישיבה שמשקיעה בבניה רבות בלימוד העיון או הבקיאות, והבחורים חשים שזה מקשה עליהם, והם מעדיפים את הדבר האחר, האיך עליהם לנהוג, ומהי הדרך הטובה ביותר להנהגת הישיבה מבחינת לימוד העיון והבקיאות, הצורה וההספק?
מרן הגר"ח: אני למדתי בישיבה מה שרציתי. שואל הגר"א מן - ידעו שרבינו שאנני... תשובה: לא מוכרח, ואיך שהישיבה תנהיג זה טוב.

י. אלו שאיפות צריך שיהיו לבחורים עם כניסתם לישיבה שיקבלו הימנה, ואיך הם נצרכים לצאת את הישיבה עם נישואיהם, בכדי שיידעו מהי המטרה בעבורם לקראת חיי הנישואין? מרן הגר"ח: עיקר העבודה היא להיות ירא שמים, ואם תהיה יראה יהיה לו הכל.

שאלה: מה הרב יוכל לספר נקודות אור, משנות לימודו בישיבה בלומז'ה, כמה בחורים היו בלומז'ה באותו זמן ומי היו המובחרים? מרן הגר"ח: למעלה ממאה, כשבאתי לישיבה עוד היו רבי שמואל, רבי אלי' רבי זלמן וחבורתם.

שאלה: עם מי רבינו למד בחברותא חוץ מרבי ברל ויינטרוב? מרן הגר"ח: היו שביקשוני שאלמד עמם, היה ביניהם רבי חיים סרנא זצ"ל, למדתי עם רבי משה סאלאווייציק תמורה, ובאמצע הישיבה הוא נסע, ואמר לי שכשיחזור נשלים הלימוד, אבל הוא התחתן שם ולא חזר לישיבה. ובעולם הבא הוא יגמור את זה.

שאלה: בעוה"ב הוא יגמור ללמוד עם יבלחט"א רבינו לאחר המאה ועשרים? מרן הגר"ח: נזכה ונראה.

שאלה: רבינו היה נוסע לשבתות לבית, האם היו פעמים שנשאר בישיבה? מרן הגר"ח: כן, היו כמה שבתות שנשארתי בישיבה, וגם יום כיפור אחד, רציתי לראות מה זה.

שאלה: ומה עשה רבינו עם החשמל בשבת? מרן הגר"ח: מרן החזון איש אמר לי שאדליק לאמפ בשיעור כזה שגם בלא חשמל אני רואה.

שאלה: עם מי רבינו ישן בחדר בישיבה? מרן הגר"ח: היתה תקופה שישנתי עם רבי משה סאלאווייציק, רבי ברל ויינטרוב, רבי ישי מנדל.

סיפר הגר"א מן שליט"א לרבינו - שמרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן שליט"א סיפר לי, שבהיות רבינו עוד בחור בישיבה, אמר לו רבי משה סאלאווייציק - תראה שיגיע זמן שיעמדו אצלו בתור לקבל ברכות...

שאלה: האם רבינו הרגיש אז בישיבה שיש מרבותיו מישהו שהותיר עליו רושם מיוחד והשפעה?

מרן הגר"ח: מרן הגרא"מ שך ורבי אפרים בורדיאנסקי מאד נהנו מהשיעורים. וקבלתי מרבי אליהו דושניצר, וגם מרבי יחיאל מיכל גורדון זצ"ל שבא מארה"ב מאוחר יותר, נהנו העולם בישיבה, ועוד.

הרב מפוניבז' רצה שאני יעבור ללמוד בישיבת פוניבז' אבל מרן החזון איש לא הסכים, ואמר לי - אי אפשר לשבור את הישיבה בפתח תקוה.

הרב זצ"ל מפוניבז' היה לו עלי קצת תביעה, אבל לא יכולתי לומר לו שזו הוראת מרן החזון איש.

שאלה: מה יש להעדיף תפילה בותיקין בנץ החמה או תפילה בישיבה?
מרן הגר"ח: אחד שאלני מה עדיף, תפילה בישיבה שיש בה כוונה יותר, או תפילת הנץ בבית הכנסת שיש בה פחות כוונה, ואמרת לי שכוונה עדיף, שזהו חפצא דתפילה, ולא כן הנץ שהוא רק מעלה. ואמנם בישיבה יש גם ענין של סדרי הישיבה - אבל זאת הוא לא שאל.

בפתח תקוה התפללתי בישיבה ולא בנץ, רק בסליחות הלכתי לבית הכנסת הגדול, כי בישיבה היו אומרים סליחות ביום ואין לזה טעם, כל שבת נסעתי הביתה, ורק פעם אחת שהיתי בשבת בישיבה.

שאלה: האם חשוב להגיע לתפילה בישיבה על פני תפילה מוקדמת יותר?
מרן הגר"ח: בודאי שתפילה בישיבה עדיף, וחשוב שלא להיות מהמאחרים לבא לתפילה. היה גביר אחד שרגיל היה לאחר לתפילה, וכמה שהרב דמתא דיבר עמו ועוררו על כך, לא עזר בטענו כי סוף סוף הוא מגיע, ורק שמאחר מעט.

פעם אחת נפלה שריפה במפעל לריהוט שהיה שייך לו, ונשרף הכל. למחרת הגיע אל הרב ואמר לו: יודע אני למה זה קרה לי, יען ואני מאחר לתפילה.

לתמיהת הרב, הסביר את דבריו, הזמנתי מכבי אש והם באו, אלא שאיחרו מעט, ומהמעט זמן איחור זה נשרף לי כל המפעל, ללמדינו שגם איחור קטן הוא זמן חשוב וקבוע לתפילה בישיבה.

שאלה: מהי ישיבת שם ועבר, הראשונה שבין הישיבות המוזכרות בחז"ל?
מרן הגר"ח: יש ראיות שישבתו של שם ועבר היתה בבאר שבע, ואם כן כיצד לא פחד יעקב שעשו ימצאהו שם? וכנראה שזה היה בטוח אצלו, שרגלו של עשיו לא תדרוך על מפתן הישיבה.

ואמר הגר"א מן לרבינו: הרי כתוב ויצא יעקב מבאר שבע, כנראה שכאשר נכנס לחישיבה הוא לא היה בבאר שבע אלא בישיבה, על דרך מש"כ רש"י 'בתחומא' בבית המדרש, זהו התחום שלנו, ומחוצה לו הרי הוא מחוץ לתחום.

ובאמת שהיה אפשר לומר שמה שנאמר במקרא 'ויצא יעקב' נאמר אחר שגמר לימוד בישיבה, אכן העולם שואלים למה כתוב וילך חרנה, ולא נאמר ויצא יעקב לחרן, ואמרו על כך שהרי היה הפסק י"ד שנה, ונמצא ש'ויצא יעקב' הוא ענין אחד, ו'וילך חרנה' הוא ענין אחר, ובהכרח שיצא יעקב מיד כמש"נ.

מרן הגר"ח: זה נכון מאד.

שאלה: נאמר אצל אברהם אבינו שמימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהן, והרי כבר קודם לכן היתה ישיבה של שם ועבר?
מרן הגר"ח: אצל שם ועבר היה הבית מדרש רק לז' מצוות, ואילו אצל אברהם אבינו היה לכל התורה כולה.

שאלה: חכם אחד אמר שיש בית מדרש ויש ישיבה, בעוד שבית המדרש הוא מקום לימוד בלבד, הרי שה'ישיבה' היא מקום לחנך את כל מהות התלמיד עם סדר ומהלך. וגיסי הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל היה אומר בשם רבו הגרא"ל מאלין זצ"ל שצריך לדעת, שכאשר לומדים בישיבה, גם אוכלים וישנים בישיבה, כל המהלך הוא מהלך של 'ישיבה'.

מרן הגר"ח: גמא ערוכה היא בעירובין [עג] לענין עירוב של תלמידים, דאנן סהדי שאם היו מביאים להם ריפתא בישיבה, ניחא להו, הרי שגם היו אוכלים בישיבה.

שאלה: מהו סדר הלימוד בבין הזמנים שבהם הישיבות לא פועלות?
מרן הגר"ח: כמו בזמן עצמו בישיבה, כמה שיכול, עיקרו של בין הזמנים נועד שאז יוכל ללמוד מה שחפץ, ואינו משועבד לסדרי הישיבה. אני למדתי בבין הזמנים יותר טוב מאשר בזמן.

בגיל זה זוהי גירסא דינקותא, וכל יום קודם עדיף, גם בזקנות מה שלומד יום קודם זוכרים יותר טוב, אני סימתי ללמוד ש"ס בגיל י"ז, ואני זוכר יותר טוב את המסכתות שלמדתי קודם, כל המאוחר יותר - פחות.

שאלה: האם יש מעלה למקום בו שוכנת הישיבה?

מרן הגר"ח: סבכם הגה"צ רבי הלל ויטקינד זצ"ל שאל את מרן החזו"א היות ויש לו ישיבה בתל אביב ולא הולך כל כך, אמר לו החזו"א שיעביר ישיבתו לבני ברק, שאלו רבי הלל: הרי בבני ברק יש כבר הרבה ישיבות. ענהו החזו"א: אדרבה, בגמרא מנחות [פה] אמרו אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקול, למקום ישיבה יש מעלה לעוד ישיבה.

שאלה: מהו 'משכחו לבית המדרש', הרי פעם אחרת נאמר בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, ולא אמרו שיילך לביהמ"ד?

מרן הגר"ח: בית המדרש פירושו תורה, כי אם ישב בביתו לא ילמד, לכן ילך לבית המדרש, וודאי לישיבה, ואז תהיה לו תורה תבלין.

המסילת ישרים כתב שא"א להינצל מהיצה"ר רק ע"י תורה, ואף שבברכות אמרו לעולם ירגיז אדם יצרו הטוב על יצר הרע, נצחו מוטב לא נצחו יעסוק בתורה, ונראה שגם לפני תורה יש עצה שירגיז אדם - המסילת ישרים דיבר על 'רפואה', שאין רפואה זולת התורה, וזה כשהוא כבר חולה, אבל הדבר הראשון הוא שעל האדם להבין בשכל הפשוט שכל היצר הרע הוא הבל ושקר, ואם אינו מבין זאת אם כן הוא חולה, ואין רפואה למכתו זולת התורה.

שאלה: היכן למד רבינו בשנות בחרותו?

מרן הגר"ח: אבא ז"ל למד עמי חומש, ונביאים ראשונים, כי סבר שצריך לידע נ"ך, ולמד עמי רק הפסוקים בלא מפרשים. נביאים אחרונים לא למד כי זה לימוד יותר קשה, ואז עדיף כבר ללמוד גמרא. אבל אני ביקשתיו שילמד עמי ביחזקאל, מקדש העתיד, שהפסוקים קשים, ולמד עמי.

אחר כך למדתי לבד נ"ך עם רש"י ומצודות, המצודות היה קדמון, והוא פי' מצויין, כי רש"י מקצר והוא מפרש הכל.

אבא ז"ל למד עמי בילדותי הרבה מסכתות שאין לומדים אותם בישיבות, כגון מסכת פסחים, ואחר כך למד עמי זבחים מנחות וחולין, אמר שזה צריך לדעת. לפני בר מצוה למד עמי שתי פעמים כל הששה סדרי משנה, כי זה כולל כל התורה, בכל שבת למד עמי כדי לקיים מצוות ולמדתם וכו', עד שנחלה בי"ז תמוז, כחודש לפני פטירתו. כנראה שסבר שעדיין יש המצוה עמי.

כשהייתי לפני גיל בר מצוה אבא ז"ל למד עמי כל מסכת עירובין עם תוס', וכתבתי מחברת ליישב כל קושיות הגרעק"א ז"ל בגליון הש"ס. ואמר אבא ז"ל על זה: נו, גם ידע מה שאתה כותב, ובכל זאת הוא הקשה! יש כמה תירוצים טובים שהדפסתי בס' שיח השדה, ואת המחברת שלחתי לגניזה.

בבר מצוה שלי רצה שאערוך לבד את הדרשה, אבל לא יכולתי. ואז הראה לי את הרמב"ם וכו', כדי שאני אגיד לבד. הענין עסק בדין היסח הדעת בתפילין, ואחר כך הדפיס זאת, כי החידו"ת היו שלו.

בגיל 17 סיימתי פעם ראשונה ש"ס.

בימי בחרותי כשמרן הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל נהיה חתן אצל הגאון הז'בינקער זצ"ל נתמנה לר"מ בישיבת תפארת צבי, אני הייתי מתלמידיו הראשונים בשנה ראשונה של שיעור ו'. מאד נהנו משיעוריו, למדתי אצלו שנה, זמן אחד חצי השני של כתובות, וזמן אחד פעמיים מסכת נדרים מתחילה ועד סוף.

פעם בא להיבחן אצלו בחור יקר בשם נפתלי טפלי עמי בש"ק על כל מסכת נדרים וישבנו כמה שעות, ובחן אותנו מסוגיא לסוגיא. והבחור הנ"ל היה המובהר שבשיעור, הוא נפטר בהיותו בחור כבן ל', כשהיה בן י"ז שאלו החזו"א אם מסכים שידבר לו שידוך, הוא היה בעל מום וענהו שהוא מדי צעיר, אחר כך אמר שכל ימיו נצטער על זה, כי אם החזו"א מציע שידוך היה צריך לקבל ולשמוע, אחר כך הוצאנו ספר מכתביו 'זכר נפתלי'.

אח"כ למדתי זמן ב'בית יוסף' אצל אבא ז"ל, וכשגמרתי ישיבה קטנה, סבר אבא ז"ל שצריך אני לנסוע מהבית לפתח תקוה ללומזא שם למדתי י"ד שנה, ולא ללמוד אצלו בישיבת 'בית יוסף', כי ליד הבית אין זה טוב, נכנסים לבית וזה מפריע, אבל הזמן הראשון לאחר ישיבה קטנה למדו מס' יבמות בבית יוסף, ואבא רצה שאלמד אצלו מסכתא זו, כי יבמות זו מסכת קשה. ואמר לי ללמוד מס' יבמות ד' פעמים שזהו השיעור של הלימוד. רצה שפעם אחת לימוד הש"ס יהיה בעיון עם תוס', ורק אחר כך לחזור, ולמד עמי כמה מסכתות.

אבא ז"ל לא אמר שיעור על הדף, רק שיעורים כלליים, והגיע עד דף ס-ע, ואמר שישלימו המסכת לבד. פעם אחת מרן החזו"א מיילא מקום אבא ז"ל בשיעור כי היה חולה, והג"ר יחזקאל טויב זצ"ל כתב את השיעור הזה.

אבא ז"ל סבר, שהמתחיל מסכתא צרייך לסיימה, וטען ב' טעמים, א. כי הרי זה מעין נדר, דכשמתחיל מסכתא דעתו לגומרה והוי כנדר, וגם הוא חסרון כבוד שאינו גומרה ומניחה באמצע. לכן כשנסעתי לשיבה אבא ז"ל אמר לי תמיד לגמור המסכתא.

כשנסעתי לשיבה אמר לי אבא ז"ל - "מאכט נישט קיין תורה פריער ווייס ש"ס", [קודם עליך לדעת ש"ס, ורק אח"כ תחבר חידושי תורה]. אני למדתי עם כל בניי את הששה סדרי משנה. ועם אחד הבנים, אף הספקנו לגמור את כל הש"ס עד הבר מצוה, כל יום דף. איני יודע כמה זוכרים הם מזה, אבל רציתי שהגמרות לא תהיינה אצלם זרות, שתהיה להם ידיעה בכל העינים. החזון איש אמר: 'עד גיל בר מצוה צריך ללמוד הש"ס, ואח"כ צריך להתיישב ללמוד'. [דארף מען זאך זעצן לערנען].

אז עוד לא היו ישיבות בב"ב. אני זוכר, פעם הלכתי על הר בב"ב כשהיה שמם לגמרי, פגשתי את הרב מפוניבז' זצ"ל ואמר לי - פה עוד תקום ישיבה מקצה ההר עד קצהו השני.

שאלה: מה ניתן לומר על השקיעות והתענוג בלימוד בישיבה?

מין הגר"ח: לא היה דבר מלבד הלימוד. שמעתי שפעם אחת היה בחור שיצא מהישיבה לרחוב העיר, היה שם נהר וראה ילד עומד לטבוע והצילו, הלך הבחור וסיפר זאת מיד בהתפעלות למשגיח, לקחו המשגיח לאולם הישיבה, הראה לו את הבחורים היושבים ולומדים, ואמר לו - הם עושים מצוה גדולה יותר.

פעם אחת הגיע אלי מכתב מבחור אחד, אבל הכתובת היתה מיועדת לאבא ז"ל, ומסרתיו לו. הבחור שאל באיזה ספר מן האחרונים ללמוד שעל ידי כך יעשה שטייגען בלימוד. אבא ז"ל שאלני אם עניתי על המכתב, וכשעניתי לשלילה אמר לי: תכתוב לו ללמוד רע"א.

אני זוכר בלומדי בישיבת לומזא בפ"ת היה תלמיד שלמד עמי, וכשהיתה חתונה של א' הבחורים בירושלים ורבים לא נסעו ואף אני עמהם, שאל התלמיד למה איני נוסע, והשבתי כי אין לי זמן, אך הוספתי 'אבל לחתונה שלך אני אסע', הבחור עבר ללמוד בישיבה אחרת ואחר כעשר שנים עמד להינשא, ובא להזמין אותי, והזכיר לו הבטחת, אבל לא היה שייך בשום אופן שאסע באותו יום, ביקשתי ממנו שימחל לי, לאחר שנים

חיתן הנ"ל את בנו ובא להזמין אותי, ואמרת לי לו שאבוא כי הבטחתי לנשואין שלו לבוא ולא יכולתי, אף שעברו שלשים שנה וכבר מחל לי.

אבא ז"ל סיפר לי, שבמלחמה, קבוצת בחורי ישיבת נובהרדוק ברחו ממקום למקום, ומה הם עשו בדרך? כל יום היה אחד שהתחיל באמירת מאמר וכולם המשיכו אחריו, למשל, אחד הבחורים היה מתחיל במילה 'אין', והמשיך לומר אין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ, וכך הביאו כולם את כל המאמרים בש"ס שמתחילים בלשון זו.

ולמחרת היה אחד שהתחיל מאמר בתיבה 'יש' וכך המשיכו כל המאמרים שבש"ס בלשון זה.

עוד סיפר לי אבא, שבהיותם בנובהרדוק היה חוסר גדול במזון, ולחם לא היה בנמצא, אבל בשר היה לרוב. ובתשעת הימים כל יום היה בחור אחר שעשה סיום מסכת וכך יכלו כולם לאכול עמו בשר, אלא שאיני זוכר אם הדבר נעשה מידי יום, או בכל סעודה במשך היום, והיינו כמה פעמים ביום, זו שקיעות בלימוד של בני הישיבה דאז.

עם מי מראשי הישיבה נקשרתם בישיבה?

הגרי"מ גורדון זצ"ל הגיע מחו"ל בשנה האחרונה בהיותי שם, את שיעוריו אהבו לשמוע, הוא אמר טוב את השיעור.

ובבוא הגרי"מ קיבלו השיעורים מימד חדש, כי ראש הישיבה המריץ את התלמידים להתערב בשאלות בשעת השיעור, וסערת השקלא וטריא הפיחה רוח חיים נפלאה בישיבה.

פעם אחת אמר לי - הרי אתה מסתובב אצל החזו"א, תכתוב כל עובדה והלכה ממנו, כי אם לא כן אחר כך תתחרט, על זה לא שמעתי בקולו כי כשהיה החזו"א חי לא היתה כ"כ הרגשה בנחיצות הכתיבה, ואכן אני מתחרט על זה.

שמעתי פעם מהגרי"מ גורדון ז"ל, ששמע מחותנו הגר"א שולביץ ז"ל שהי' תלמידו של הגאון ר"י סלנטר ז"ל, שהגאון ר"י סלנטר ז"ל אמר לו, שכל אימת שנכנס לחשמלית לנסיעה מתעוררת אצלו שאלה של יחוד, ואם הי' מחליט שיש בה איסור יחוד, היה קופץ מהחשמלית, ומתעסק כל זמן הנסיעה בשאלת יחוד, ועד שמסיק משהו נעצרת

כבר החשמלית ויורד ומפסיק מלחשוב בזה, ואם הי' מעלה על הכתב כל החדושים על יחוד שחושב, אז היה ספר עבה.

בגיל י"ז שמעתי במשך שנתיים שיעורים ממרן הגרא"מ שך זצ"ל כשבא לישיבת לומז'א בפתח תקוה. רצינו אז לשלוח לו משלוח מנות אז למדתי עם הג"ר דב ויינטרויב שליט"א ש"ס, וכתבנו הערה על כל מסכת מהש"ס, עד מסכת בבא בתרא, ושלחנו לו.

מרן זצ"ל היה אומר הרבה בשיעוריו מהרב מבריסק ומהגרא"ז מלצר זצ"ל, ופעם אחת אמר שיעור שלם מהגרא"ז מלצר, ולא הוסיף עליו כלום, ואמנם רוב השיעורים היו חידושים משלו.

בספרו 'אבי עזרי' הלכות איסורי ביאה מביא הרב שך זצ"ל בענין מתעסק הערה מ'חד מבני הישיבה', זו הערה ממני כשדברתי עמו על מסכת שבת.

זכורני, פעם אחת שאלו הג"ר יצחק ווסרמן זצ"ל שאלה על השיעור שאמר, והודה מרן זצ"ל כי הוא צודק, אחר כך הלך לבחורים ואמר להם שר' יצחק שאלו, וכי הוא צודק. מסתמא היה לו מה לענות, אלא שרצה לחנך את התלמידים כיצד להתנהג.

שיעוריו של הרב שך זצ"ל היו משרישים בלבות בני הישיבה הכרת עמל התורה ושמחת התורה, פעמים רבות היה תמה תוך כדי דבריו 'האיך אינכם רוקדים משמחה בשמעכם סברא שכזו, הלא ראוי היה לתת עליה קידוש', פעמים רבות היה אומר לנו בישיבה, 'כשאינכם חשים את ההנאה והשמחה שבסברא, הרי אחת מן השתיים, או שלא הבנתם את הסברא, או שיש עליהם השגה, שאם לא כן צריכים הייתם לרקוד מרוב שמחה של תורה'.

מעלת התפילה בישיבה.

בישיבה בפתח תקוה התפללתי בישיבה ולא בנין החמה, רק בסליחות הלכתי לבית הכנסת הגדול, כי בישיבה היו אומרים סליחות ביום ואין לזה טעם. כל שבת נסעתי הביתה, ורק פעם אחת שהייתי בשבת בישיבה.

פעם שאלני אחד מה עדיף, תפילה בישיבה שיש בה כוונה יותר, או נץ החמה בבית הכנסת ופחות כוונה, ואמרת לי שכוונה עדיף, שזהו חפצא דתפילה, ולא כן הנץ שהיא רק מעלה. ואמנם בישיבה יש גם ענין של סדרי הישיבה.

השקיעות והתענוג בלימוד, מה ניתן לומר על כך.

לא היה דבר מלבד הלימוד. שמעתי שפעם אחת היה בחור שיצא מהישיבה לרחוב העיר, היה שם נהר וראה ילד עומד לטבוע והצילו, הלך הבחור וסיפר זאת מיד בהתפעלות למשגיח, לקחו המשגיח לאולם הישיבה, הראה לו את הבחורים היושבים ולומדים, ואמר לו - הם עושים מצוה גדולה יותר.

פעם אחת הגיע אלי מכתב מבחור אחד, אבל הכתובת היתה מיועדת לאבא ז"ל, ומסרתיו לו. הבחור שאל באיזה ספר מן האחרונים ללמוד שעל ידי כך יעשה שטייגען בלימוד. אבא ז"ל שאלני אם ענית על המכתב, וכשענית לשלילה אמר לי: תכתוב לו ללמוד רע"א.

אני זוכר בלומדי בישיבת לומזא בפ"ת היה תלמיד שלמד עמי, וכשהיתה חתונה של א' הבחורים בירושלים ורבים לא נסעו ואף אני עמהם, שאל התלמיד למה איני נוסע, והשבתי כי אין לי זמן, אך הוספתי 'אבל לחתונה שלך אני אסע', הבחור עבר ללמוד בישיבה אחרת ואחר כעשר שנים עמד להינשא, ובא להזמין אותי, והזכיר לו הבטחתי, אבל לא היה שייך בשום אופן שאסע באותו יום, ביקשתי ממנו שימחל לי, לאחר שנים חיתן הנ"ל את בנו ובא להזמין אותי, ואמרת לי ששבוא כי הבטחתי לנשואין שלו לבוא ולא יכולתי, אף שעברו שלשים שנה וכבר מחל לי.

אבא ז"ל סיפר לי, שבמלחמה, קבוצת בחורי ישיבת נובהרדוק ברחו ממקום למקום, ומה הם עשו בדרך? כל יום היה אחד שהתחיל באמירת מאמר וכולם המשיכו אחריו, למשל, אחד הבחורים היה מתחיל במילה 'אין', והמשיך לומר אין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ, וכך הביאו כולם את כל המאמרים בש"ס שמתחילים בלשון זו.

ולמחרת היה אחד שהתחיל מאמר בתיבה 'יש' וכך המשיכו כל המאמרים שבש"ס בלשון זה.

עוד סיפר לי אבא, שבהיותם בנובהרדוק היה חוסר גדול במזון, ולחם לא היה בנמצא, אבל בשר היה לרוב. ובתשעת הימים כל יום היה בחור אחר שעשה סיום מסכת וכך יכלו כולם לאכול עמו בשר, אלא שאיני זוכר אם הדבר נעשה מידי יום, או בכל סעודה במשך היום, והיינו כמה פעמים ביום, זו שקיעות בלימוד של בני הישיבה דאז.

הנהגות מיוחדות בימי הלימוד בישיבה בלומז'ה...

פעם אחת הגעתי מהישיבה הביתה, ואבא זצ"ל הגיש לי כוס תה. אמר לי החזו"א שלא אשתה, והוא משום דברי הגמרא בקדושין [לא, ב] "אמר ליה רב יעקב בר אבוא לאבבי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי היכי איעביד, אמר ליה מאמך קביל ומאבוך לא תקבל, דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה", ואף שנותן הכוס לבנו הרי מוחל לבן, אמר לי שלא לעשות כן, כי אין כאן מחילה בלב שלם.

היה לי פעם נס, שנסעתי להישיבה ב"כביש השחור", וכשאני עובר שם אומר אני "ברוך שעשה לי נס במקום הזה" בלי שם ומלכות, כי אמנם זה היה נס, אבל לא הגיע לסכנה.

כשלמדתי בלומזא הייתי מגיע כל יום ישיב הביתה מהישיבה בפ"ת, פעם אחת הלכתי לתחנה וראיתי מרחוק שהאוטובוס עומד, וסברתי שלא צריך לרוץ לקראתו ברחוב על דבר כזה. הלכתי ולא רצתי, הגעתי והאוטובוס לא המשיך בנסיעתו, כשעליתי התברר שהיתה בו תקלה, ובדיוק כשעליתי תיקונו ונסענו, זוהי השגחה פרטית.

כשלמדתי בישיבה היה קשה לי להמתין לעשרה לברך בזימון, ואמר החזו"א שיהיה בדעתי שלא להצטרף עמהם, ושאל אם גם לא יברך בג', ואמר אין כדאי לבטל זימון דג'.

פעם נשאלתי מזקן אחד בעת שלמדתי בישיבה בפתח תקוה מהי הכוונה בדברי הגמרא [ב"ב צא, א אמר רבה בר רב הונא אמר רב מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו, לשישים בנים ובנות ובכולן לא זימן את מנוח] אמר כודנא עקרה במאי פרעה לי, ומסיימת הגמרא וכולן מתו בחייו, ומהי הכוונה 'במאי פרע לי', וכי בועז היה צריך למזונות לחתיכת עוגה שהיה קשה לו להזמין את מנוח לשמחותיו.

אלא שהפשט הוא פשוט, לדוגמא אם החזון איש זצ"ל עושה שמחה, וכי צריך הוא להזמין כל העמי ארצות של העיר, איזה הוה אמינא יש שצריך להזמין, והנה מנוח עם

הארץ היה כדאיתא במדרש רבה רות [ה, י], ומדוע בכלל שיהא מחויב להזמין את מנוח, ואלא מה שאילו היה למנוח ילדים והיה מזמין את בועז לשמחתם, אז היה צריך הוא לחשוש שהלה יפגע, כי אם הוא הזמין אותי לשמחותיו, אזי גם אני צריך להזמינו לשמחותי, אבל כיון שלא היו לו ילדים, סבור היה בועז שאין שום הוה אמינא שעליו להזמינו, אבל בכל זאת הרי מנוח נפגע מכך ובוועז נענש על כך, שכל בניו מתו עליו בחייו, כי היה צריך להעלות על דעתו שמנוח עלול להפגע, ומכאן יש ללמוד שצריך זהירות יתירה שלא יפגעו אנשים במה שלא הוזמנו לסעודת החתונה.

ממרן ראש ישיבת חברון כנסת ישראל
הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

שׁו"ת לבני עליה

1. איזה תחבולה מומלצת כדי לקום לתפילת שחרית כל בוקר בזמן?

התחבולה לקום בתפילת שחרית בזמן, מבואר במ"ב בתחילת סי' א' עיי"ש באריכות דבריו. אך נראה להוסיף דברים בזה דיעו"ש בשערי תשובה שכתב, בשם הט"ז לבאר דברי השו"ע 'יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו', שעיקר הגבורה היא כנגד היצר הרע, ולפי"ז ביאר הא דיתגבר כארי, משום דבגמ' ביומא מובא שבזמן שהרגו ליצר הרע, ראו גור אריה יוצא מבית קדשי הקודשים, וכיון שהיצר הרע הוא ארי, צריך להתגבר כנגדו כארי.

ותמיד התפלאתי למה מוזכר ענין זה של 'צריך להתגבר כארי' נגד היצר הרע במיוחד לענין הקימה בבוקר, והרי היצר הרע עמוד עלינו כל היום כולו מבוקר ועד ערב להחטיא אותנו? ונראה הבאור בזה, כי היצר הרע יודע את סוד עבודתו של האדם, שאם מתחיל היום ברפיון ועצלות, ומיד בתחילת היום הוא מתגבר על האדם כבר הרויח היצר הרע את כל היום כולו, ולא לקום בזמן לתפילה גורם רפיון בכל היום כולו. ולהיפך התגברותו של האדם בתחילת היום, נותן לו את הכח לכל היום כולו, וכמו שבכל מלחמה ההכרעה היא בתחילת המערכה, כך הוא במלחמת היצר. ולכן עיקר המערכה וההתגרות נגד היצר הרע, הוא בקימה משנתו בבוקר.

בודאי שבן תורה שמבין את המשמעות של הקימה בזמן לתפילת שחרית, שהיא היסוד לעבודתו כל היום, ישתדל בכל כוחו להתגבר כארי, כיון שיודע שזהו היסוד לכל עבודת היום שלו בתורה ובמצוות.

2. מדוע מקפידים בישיבות הקדושות על ענין התפילה בישיבה?

הגישה היסודית במעלת התפילה בישיבה הוא, עפ"י דברי חז"ל "במקום רינה שם תהא תפילה", אמנם כשמדברים על התפילה בישיבה, יש בזה ענין מיוחד, כפי שקבלנו מרבותינו דמשמעותה של ישיבה אינה רק בלימוד התורה (אף שהוא בודאי

עיקר סדר היום) אלא גם בתפילה, דישיבה אינה בית מדרש ללימוד התורה גרידא, אלא הוא המקום שמעמיד את הצורה והמהות של הבן תורה, והתפילה היא חלק מסדרי הישיבה דאין תורה בלא תפילה ואין תפילה בלא תורה, וכמו שהאריך החזו"א באגרותיו.

מלבד זאת אי אפשר להכחיש את המציאות שאין דומה כלל תפילה בישיבה לתפילה חטופה בשטיבלאך, ואין אדם זוכה לצורתה האמיתית של תפילה אלא בתפילה בישיבה.

3. מהי דרך הלימוד הנכונה בסדר עיון?

ראוי לומר מילים אחדות אודות הלימוד העיוני בישיבות הקדושות שאין להשתבש חלילה מדרך הלימוד שקבלנו ממסורה מרבותינו ראשי הישיבות בדורות הקודמים, ומה שקיבלנו מרבותינו שעיקר הלימוד העיוני הוא קודם כל ללמוד היטב את פשט הסוגיא ולהבין כל פרט ופרט, מה היתה הסלקא דעתך בסוגיא, ומהי המסקנה באותה סוגיא, לדקדק היטב בלשונם של רש"י ותוספות שיש לכל תיבה ותיבה מדבריהם משמעות גדולה.

לאחר מכן יש ללמוד את עיקרי שיטות הראשונים ולדקדק היטב כדבריהם, מה שבהרבה מקומות גם במקום שהלכו הראשונים באותו הדרך, יש בדבריהם גישה שונה בהבנת הענין, ושם ראוי לראות בכל סוגיא את דבריהם של רבותינו שמפיהם אנו חיים. ובפרט מרנן הגרעק"א, הקצה"ח והנתיה"מ, רבותינו ראשי הישיבות מדור קודם, ומרנן הגר"ח והגר"ז שהעמידו את דרכי הלימוד בישיבות הקד', ודבריו המאירים של מרנא בעל החזו"א, וכבר הביא מרן הגר"ח מוואלוז'ין בספר כתר ראש, שעיקר חידושי תורה בדורינו הוא להבין ולהעמיק בדברי הראשונים כראוי.

לדאבון הלב, מצוי בדורינו, שחלק מהלומדים מעמיקים בעיונה של הסוגיא על פי הבנתם וסברת עצמם, בלא לדקדק זאת בדברי הראשונים, ואף בלי שיתאימו דבריהם עם דרכם של הראשונים במהלך הסוגיא.

וכבר הבאתי את דברי מרן הגר"ח מוואלוז'ין, שבדורינו אין לנו כח לחדש דרכים מעצמינו, אלא להתייגע ולהבין דרכם של הראשונים בסוגיא וכואב הלב על לומדים אלו שמכלים את זמנם היקר בעמלה של תורה בדברים שאין בהם שום תועלת כלל.

4. אני בחור שמתחבר למוזיקה, רציתי לדעת את ההנהגה הנכונה בענין זה, האם להמנע מזה או שאין בזה דבר רע?

השאלה אם יש דבר רע במוזיקה, היא שאלה קשה מאד, ואשתדל לבאר הדברים באופן הפשוט. מוזיקה היא עוד סוג של ביטול תורה כמו בילוי בשיחת רעים או בטיול, וכיון שלפעמים יש צורך לבחור להתרענן בשיחת רעים או בטיול, ואין מונעים זאת ממנו מחמת ביטול תורה, הרי גם מוזיקה היא בגדר זה שהוא כשאר צורך של רענון כבילוי בשיחה או טיול.

ואולם יש סכנה מיוחדת במוזיקה, שמי שנמשך לזה, נהפך אצלו המוזיקה לדבר שיש בו ערך, ומזה הוא עלול להמשיך מעבר לזמן הנצרך לו עבור רענון מוחו, וכבר בעינינו ראינו בחורים שנמשכו אחר מוזיקה ונגרמה להם ירידה מכל השקיעות בלימוד, ולכן היחס למוזיקה אינו רק יחס של הבילוי הרגיל של בחור צעיר הנצרך לרענון כוחותיו, אלא להכנס למערכת מושגים נוספת מעבר לחיי התורה, ועלולים להסחף ולהתחבר לזה באופן שסותר השקיעות בלימוד, ולכן גם מי שמרגיש צורך בעצמו לשמוע קצת מוזיקה, ידע ויבין שיש בזה סכנה בכל דרגתו הרוחנית, וישתדל מאד שלא להתחבר לזה ולדעת שאין בזה ערך כלל לדרך העליה של הבחור.

5. האם ללמוד תמיד רק עם חברותא מצויין, או שגם להשקיע בחברותא יותר חלש שרק בגללי הוא ילמד?

לא תמיד התועלת היא דוקא ללמוד עם בחור מצויין, כיון שלא תמיד בלימוד איתו באים לידי ביטוי עצמי, ולעומת זאת עם בחור שאינו מצויין לפעמים מגיעים בלימוד לביטוי עצמי, בעצם זה שצריך להסביר לו את הנלמד, שמביאו לידי כך שמבינים את הלימוד יותר, אבל כל זה בתנאי שאותו בחור יש לו כלי קיבול להבין את הנלמד, אבל כשאין לאותו בחור את הכלי קיבול להבנת הנלמד, בדרך כלל אין תועלת עצמית כלל בלימוד איתו, וזה רק מצוה לשם שמים, ובזה שמעתי כמה פעמים ממרן המשגיח דחברון הגה"צ ר' מאיר חדש זצ"ל, שיש בזה את הכלל של 'חייך קודמין', שאינו רק בחיים גשמיים אלא גם בחיים רוחניים, וכלשון הרמב"ם (הלכות רוצח ושמירת נפש): 'שתלמיד שגלה מגלין רבו עמו, משום שחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא החכמה כמיתה הן חשובין'. וידועים דברי מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שאין דברי הרמב"ם במקום שאינו עוסק בחכמה כלל, שהרי גם בערי המקלט היו לומדים תורה והיו שם גם רבנים הלומדים תורה, אלא מצד חסרון דרגה ברוחניות כמיתה הן חשובים.

אמנם צריך להוסיף בזה, שכבר כתב מרן הגרש"ש בהקדמה לשערי יושר, שכמו שיש ענין של 'עשר בשביל שתתעשר' בממון, כמו"כ יש ענין זה גם ברוחניות לתת מזמנו לאחרים כדי לקדמם בלימוד, וגם בזה יש את הסגולה של 'עשר בשביל שתתעשר', שבזה יצליח אף הוא יותר בלימוד התורה.

ושאלתי את מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל, כמה הוא השיעור של חיוב מעשר של זמן עבור הזולת? ואמר לי, שהוא מעשר כפשוטו, ואין חיוב יותר מעשירית מזמן לימודו, ולכן אף שודאי אין זה חיוב גמור, יש ענין של 'עשר בשביל שתתעשר', להקדיש עשירית הזמן גם ללימוד עם בחור יותר חלש, בזמן שמוצא לכך.

6. בחור שקם מאוחר, האם עדיף שיתפלל ביחידות ויספיק את השיעור, או שיתפלל במנין אף שיפסיד חלק מהשיעור?

שאלה זו קשה מאוד, כי שתי האפשרויות הם לא ראויות כלל, להתפלל ביחידות, זה דיעבד גדול של שעת הדחק ממש, וגם להפסיד שיעור הוא הפסד גדול מאד שיכול לגרום הפסד של הלימוד גם בימים שלאחמ"כ. ולכן מן הראוי להשתדל שלא להגיע למצב זה, ובשעת הדחק אם אירע מצב כזה, לכאורה ראוי להקדים תפילה בציבור גם אם זה יגרום הפסד של שיעור. אמנם במקום שיש הקפדה על הנוכחות בשיעור מצד סדרי הישיבה, אין לבחור את היכולת לזלזל בסדרי הישיבה, כיון שבזה שהוא נרשם לישיבה להתקבל אליה, הוא מקבל על עצמו ומתחייב לשמור את סדרי הישיבה, ואין לו זכות לזלזל בהם אפילו בשביל תפילה בציבור, וגם שגורם בזה רפיון לאחרים לזלזל בזמני השיעורים והסדרים.

7. איך אפשר לעבור את בין הזמנים מבלי לרדת ביראת שמים?

הסכנות שיש בבין הזמנים הם בשנים: האחד, הביטול מלימודו, שבזה גורם לעצמו להתרחק מהלימוד בבחינת 'אם תעזבני יום יומים אעזבך'. והשני, היציאה לרחובות העיר או לטיולים במקומות פרוצים, שזה גורם ירידה נוראה ברוחניות. ולכן הדרך היחידה לשמור את הדרגה הרוחנית בימי בין הזמנים, שלא יעבור אפילו יום אחד בלא סדר קבוע של לימוד, ולשמור על עצמו מכל משמר שלא לצאת למקומות שיש בהם קלקולים של הרחוב הנורא, שזה יכול לגרום לא רק לירידה ברוחניות אלא לאבד את כל המעלות הרוחניות.

וע"ז יבואו על הברכה ארגון 'איגוד בני הישיבות' שהוקם בירושלים והמשיך לכלל הקהילות בארץ, שדואגים להוציא את הבחורים לטיולים בבין הזמנים, במקומות שמורים ובאווירה תורנית שלא תגרם לבחורים ח"ו ירידה במעלתם הרוחנית.

8. אני מרגיש שקשה לי בתפילה לכוין בכל פירוש המילות, ויותר קל לי להשקיע בכונה בבקשות שלאחר יהיו לרצון, האם כך עדיף?

בתפילה ענין הכונה, הוא מעיקר התפילה, דתפילה בלא כונה כגוף בלא נשמה, ואין שום ענין להשקיע בכונת הבקשות שלאחר התפילה שאינם אלא בקשת צרכיו ולא שייך בזה כלל ענין של כוונות, אלא שככל שמכוין יותר יש מעלה בבקשה, אבל בתפילה זה עיקר התפילה ובלי כונה חסר בה עיקר התפילה.

9. האם יש מעלה בלסיים מסכת בישיבה?

אין ענין יותר גדול מללמוד מסכת ולסיימה, ויש מעלה מיוחדת לסיים המסכת בישיבה, וכלשון הגמ' בשבת (קטו) דאביי כי הוי מסיים מסכתא אמר עבידנא יומא טבא לרבנן, ופירש"י שם, שהיה ראש ישיבה ועשה יו"ט לכל בני הישיבה, ומבואר שסיום מסכת של אחד מבני הישיבה הוא שמחת כל בני הישיבה שמתגדלין על ידי זה.

10. כשבחור גמר את ההספק של הלימוד בסדר, ורוצה בזמן הנותר ללמוד דבר נוסף, מה עדיף ללמוד [מסכת אחרת שלא למד / יחזור שוב על החומר / יחזור על מסכת אחרת שלמד / ילמד הלכה או משניות וכדו']?

קשה לי להבין איך מוצאים זמן נותר, אבל אם בכ"ז יש לו זמן נותר, אם הוא בתוך סדרי הישיבה, ודאי שראוי לחזור על החומר שלמד ולא ללמוד דברים אחרים, ואם הוא מחוץ לסדרי הישיבה, שילמד לפי מה שמרגיש שרוצה ונצרך לו.

11. מה יעשה בחור שמתקשה להתרכז בשיעור?

אין בזה כללים ברורים, ואין דומה הקשיים שיש לאחד, לקשיים שיש לאחר, ולכן צריך להתייעץ עם הר"מ או המשגיח שמכיר את הבחור ואת קשייו ויכולתו, ולשמוע ממנו עצה טובה. והעיקר לא להתבייש לבקש עזרה ועיצה, וזה בכלל 'לא הביישן למד'.

12. איך מגיעים לשמחה בחיים?

בחור שמשקיע ורואה ברכה בלימודו, הוא בדרך כלל בחור שיש לו שמחת חיים, בחור שאינו רואה ברכה בלימודו הרי זה בדרך כלל (כי אם יש בזה גם מקרים יוצאים מן הכלל) כי לא השקיע כפי יכולתו, וכיון שאינו רואה ברכה, אינו בשמחה.

ולכן הדרך האמיתית להגיע לשמחה, היא להשקיע ולהתאמץ בלימודו, ואז בע"ה יראה סימן ברכה, ויהיה בשמחה.

13. בחור שמרגיש שצריך קצת להשתחרר, מה הדרך הנכונה לעשות זאת?

גם בזה אין כללים, כי לכל אחד יש את השחרור הנצרך לו, אבל העיקר לא לחפש את ההשתחררות ברחוב או במקום שיש בו אוירה של ריקנות, שבזה יכולים להגיע לירידה גדולה.

14. האם כדאי להוסיף וללמוד מסכת שלא במסגרת הישיבה?

בדרך כלל, אם רוצים ללמוד טוב את המסכת הנלמדת בישיבה עם בחור טוב, אין זמן להוסיף עוד מסכת, ובודאי עדיף לקנות את המסכת הנלמדת בישיבה, מאשר ללמוד עוד מסכתות.

15. מה הצורה הנכונה לחזרה על הגמרות שנלמדות? האם ללמוד עם רש"י ותוס'?

האם עדיף לסכם בע"פ מאשר ללמוד בפנים?

בודאי שעיקר התועלת בחזרה היא ללמוד עם רש"י ותוס', ובודאי שעדיף לחזור את הגמ' בפנים מאשר סיכום בע"פ.

16. האם וכמה זמן יש להקדיש לספרי מעשים מגדולי ישראל?

אצל בן ישיבה אין הסיפורים על גדולי ישראל בבחינת תכלית בפני עצמה, שכדאי להקדיש לה זמן, אלא שכל אדם צריך רענון, והרענון המשובח ביותר הוא הסיפורים על גדולי ישראל, אבל בודאי שאין בזה תכלית בפני עצמה.

17. בחור לומד גמרא שלא לומדים בישיבה, ואינו מבין משהוא, האם עדיף להתאמץ ולהתייגע או אפילו להשאיר הדבר בצ"ע, כדי להרגיל עצמו להתאמץ, או שיכול לעיין בגמ' עם פירוש?

בלימוד גמרא שלא לומדים בישיבה, בודאי ראוי להתאמץ להבין לבד ולא ללמוד בגמרות עם הפירושים, אבל כשמרגישים שהדברים לא ברורים, אין בעיה להעזר באחד הפירושים.

הישיבה בית חיינו

ציטוטים נבחרים במהות בנין הישיבה ומטרתה, מלוקטים מספר 'בתחבולות תעשה לך מלחמה' מאת הגה"צ רבי שלמה פלאי שליט"א

הישיבה הוא המקום שבו הבחור מוגן מפני מי המבול של חטא, כפירה, ושקיעות בהבלי העוה"ז הנמצאים בעולם. והוא גם הבית מקדש מעט של מקום השראת השכינה לעלות ולהתעלות, כדי שיקויים בו את דרשת חז"ל "ושכנתי בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" בתוך לבו של כל אחד ואחד.

הגר"א קוטלר זצ"ל אמר כי בדורינו חסר מאד ההשקפה והדעות של אמונה נכונה, ורק בישיבה ע"י לימוד התורה אפשר להשיגה, ואז כל ההרהורים והספיקות מתנפצים. והחזו"א באמונה ובטחון כתב כי החובה לייסד ישיבות לגדל בנים לתורה וליצירה של תלמידי חכמים מוכרת כחובה רבת ערך לדבר העומד ברומנו של עולם, לדבר שכל חי הדור תלויים בו. ובאגרות כתב, כי הם מבצרי עדת ישורון, כי הישיבה הקנתה לתלמיד את הדרך והמסילה לפנות את כל המוקשים אשר נזרעו לפנייהם בשדה החיים הסואנים שמחוץ לישיבה. וקומץ צעירי הצאן שזכו להקדיש זמנם ללימוד התורה הם המסמלים את עם ישראל האמיתי עם התורה.

מהות של ישיבה הוא הקביעות בעולמה של תורה, ועוצם קדושתו של הבית מדרש נמדד כפי גודל הקביעות בו וההתנתקות מכל הבלי העולם הזה. הישיבה מחדירה בתלמידים השקפות חיים טהורות, מקדשת את מחשבותיהם, ומרוממת את השגותיהם, והבחור קונה שם את קניני חייו להשקפת אמת ושאיפות נכונות, יראת שמים, תפלה, קיום המצוות, ושלימות בב"א לחבירו.

שנות הישיבה הם היסוד לבנין האדם לכל חייו, וכפי גודל וחוזק היסוד כך יוכל האדם לבנות את קומתו הרוחנית.

בהקדמה לספר נחלת צבי כתב, כל תלמיד הלומד בישיבה ביכולתו לצמוח ולגדול בתורה, ולהעפיל לגובהי שיא בשקידה, בלימוד העיון, וברכישת מסכתות, יחד עם קניית

אוצר של יראת שמים. הישיבה היא המקום שמגדלין בו לתורה, לתפלה, ולגמ"ח. אין קץ למעשה החסד שביכולתו של בחור לעשות בתוך הישיבה, ללמוד עם בחור חלש, לדרוש בשלומם וטובתם של חבריו, וכל תלמיד צריך לדעת את גודל אחריותו כלפי עצמו וכלפי הישיבה.

עוד מובא שם מה שהתבטא מרן הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל כי הישיבות הן המנוע של היהדות כולה, והעתיד של כלל ישראל תלוי בבחורים הלומדים בישיבות, אבל אין אפשרות להגשים את העתיד שתולים בבני הישיבות אם הבחורים לא ימסרו את נפשם ומאודם וכל חפצם לתורה ויראת שמים.

בספר חיי עולם ח"א פל"א כתב, בדורות הללו שהכופרים ופורקי עול הרימו ראש ומתנהגים כגוים גמורים בראש כל חוצות, והבנים והבנות רואים בחוץ רק רע כל היום, ומתנכלים אליהם לצודם ולהדיחם רח"ל, אם לא ישקדו האבות לחנכם על ברכי התורה קרוב לודאי שינתקו ח"ו מתוה"ק, ולזאת בדורנו השפל והעזוב כל היהדות וכל האמונה תלויים בלימוד התורה בעיון ושקידה רבה.

בספר גידולי מוסר כתב, בכל תקופת זמן בחיי האדם יש לאדם תפקיד מיוחד לו כפי כוחותיו הרגשותיו ותכונותיו. על האדם מוטל בכח הבחירה שיש לו להשלים את העבודה הרוחנית המתאימה לגילו, ולהרגשים של אותה תקופה. וזה כלול בדברי התנא "ואם לא עכשיו אימתו", כי העבודה של מחר היא אחרת מהעבודה של היום.

הגר"י אברמסקי זצ"ל אמר שבחור שמגיע לישיבה צריך לומר בכניסתו "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל, ואני ברוב חסדך אבוא ביתך", להודות ולהלל על הזכיה שהוא זכה להיות משבט לוי של דורינו, וכלשון הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל, כל איש ואיש וכו' אשר נדבה רוחו וכו' הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו וכו'.

ישיבה גדולה – תקופת ההתבגרות

(נלקט מחוברת הדרכה מחיל אל חיל)

ויישר כח למחבר שנהג בנו עין טובה ונתן לפרסם הדברים לזיכוי הרבים)

הבנה בסיסית לתקופה זו - "מתבגרים ועושים שינוי"

הקדמה: קודם שנפנה להדרכה באופן מעשי בכל הנוגע לתקופה זו, רצוי שנבהיר לעצמינו היטב הבנה בסיסית על התקופה בה אנו נמצאים - הוי אומר "תקופת הבגרות". "בגרות" זאת, מה היא אומרת? ומה מטרתה?

ומאחר שרבים טעו בזאת, והבינו זאת בתפיסה ילדותית שגרמה להם מכשלה רבה, על כן בס"ד נרחיב קצת את הדיבור בזה כדלהלן:

"בגרות" - מה זאת אומרת?

"בגרות!" זה נשמע איזו שהיא מלת 'קסם'. הרבה צעירים כבר מחכים לכך בכליון עינים, "מתי כבר יהיו מבוגרים?"

אכן כך! מעלות רבות יש ב"בגרות", אך צריך להכיר בכך כי ענין ה"בגרות" איננו דבר שמגיע מעצמו עם הגיל והזמן. אמנם נכון שצריך גיל וזמן מסויים כדי לרכוש זאת, אך בעיקר זקוקים לחכמה ומחשבה רבה כדי להגיע לכך. - שהרי עינינו רואות שישנם אנשים מבוגרים בעלי שער לבן, ובכל זאת הם נשארו 'תינוקיים'. - אמנם 'קולם' נעשה עבה, 'תנועותיהם' כבדות, אך מה לעשות שבכל הנוגע ל'שיקול דעת' ו'אחריות המעשים', הרי שנשארו ממש 'ילדים קטנים', מכל שטות הם עושים עסק וכו'. - אין זאת אלא 'ילדים קטנים' במסוה של זקנים. אי לכך אם ברצוננו באמת לרכוש בגרות אמיתית ונכונה, הרי ודאי ששומה עלינו להתבונן היטב מהי באמת "בגרות"? וכיצד היא מתבטאת באופן מעשי? א² - וכדרכה של חכמה ננסה קצת בקטעים הבאים לשאת ולתת בכמה אפשרויות שונות ומשונות להגדרת הנ"ל, עד שנגיע בעז"ה למסקנה ברורה.

2. והנה זאת כל בר דעת מבין שההתבגרות לא מתחילה להתבטאות בדיבור ב'טון תקיף' או ב'דיבור במילים קצרות' הבאות להראות שכביכול הוא 'מאד עסוק' וחס מלפרט ולהביע דבר

"בגרות" - באומץ לעשות דברים מסוכנים בחוסר זהירות!?

הנה את"ל שבגרות מתבטאת באומץ לקחת סיכונים ולעשות דברים מסוכנים העלולים להסתיים בנזק. הרי ודאי שאין זה נכון, שכן הרי עינינו רואות שדוקא המבוגרים בשכלם הם אלו שיותר זהירים מלעשות דברים כאלו (הן כשנוגע לגשמיית, וק"ו כשנוגע לרוחניות), ודוקא נערים צעירים (המדמים בעצמן שכבר השלימו את כל בגרותם) הם אלו שעלולים יותר להשתטות לעשותם - [מנסים ומנסים עד שנכווים] ב.³

'בגרות' - בריבוי ביקורתיות על כל צעד ושעל!?

ושמא נאמר שבגרות מתבטאת בעודף ביקורתיות על כל צעד ושעל. - גם הנחה זו נשללת מכל וכל, דכן עינינו רואות שאדרבא אנשים נבונים ומבוגרים בדרך כלל אינם פזיזים כל כך בהעברת ביקורת, ואדרבא פעמים רבות קורה שהם רואים בשיקול רחב ב' צדדים למטבע. - והן אמת שודאי דרכם של נבונים לבקר כשנצרך ולכך נברא 'חוש הביקורת', אך אינם משתמשים בו בפזיזות יתר על המדה.

'בגרות' - בתנועות חיצוניות!?

ושמא נאמר שבגרות תתבטא בהנהגה חיצונית בעשיית דברים מסויימים שרק מבוגרים ישנם שעושים זאת, כגון לעשן או כל כדו'! או שמא בתנועות ידים מסויימות או הבעת פנים רציניות וכדו' וכדו'. - הרי כל בר דעת יבין שזה ודאי לא נכון, והדבר דומה לילד

שלדעתו השואל יכול להתעמק ולהבין מדיבורו הקצר, למרות שמסתבר שהשואל ירגיש יותר בנוח שהלה קצת יאריך ויפרט בדבריו. - וכמו"כ ההתבגרות לא תמצא ביטוי בשום הנהגה של תקיפות יתירה או איזו שהיא 'שחצנות'.

3. [כאן המקום לציין כי מצוי עלונים ומאמרים המחולקים בבתי כנסיות אשר מעורב בהם דברים שאין רוח חכמים נוחה מהם, ו'החכם עיניו בראשו' להתרחק מהם כליל, ושלא לעיין בהם אף לרגע, ואפי' אם בדעתו להעביר עליהם ביקורת] וכבר אמרו שהטיפש לוקח את כל מה שנותנים לו בחינם]. וק"ו שיש להתרחק מכל מיני מרצים למיניהם אשר יש חשש שמעורב בדבריהם דברים שאין רוח חכמים נוחה מהם, וכאמור אפי' אם בדעתו להעביר עליהם ביקורת. - וכבר נאמר אל תפנו אל האלילים, ולצערנו נזקים גדולים ועגמות נפש מרובות נגרמו כתוצאה מחוסר זהירות מירבית בדבר.].

קטן שמנסה להיכנס לנעלי אביו ואמו ובזה הוא חש שהוא ה"אבא של כל האבות" - תופעה מוכרת בגיל הרך.

בגרות - בהפסקת שמחת חיים של הילדות!?

שמא נאמר שהתבגרות מתבטאת בהפסקת שמחת החיים של הילדות. - אמנם גם זה ודאי טעות מוחלטת, דוכי מה חסרון יש בשמחת חיים של הילדות, אדרבא הרי מבוגרים רבים מתגעגעים לזה כל ימי חייהם, ומה שבמבוגרים הוא פחות מצוי הוא עקב כל מיני נסיבות החיים, אך ודאי ששמחה זו אינה דבר שלילי ואינה נובעת מקטנוניות.

'בגרות' - בחוסר ציות!?

ושמא נאמר שבגרות מתבטאת בחוסר ציות והכנעה. - הרי שוב גם זה אינו, שכן אנו רואים שדוקא אנשים מבוגרים ושקולים נוטים לציית לרבותיהם, הרבה יותר מאלו הצעירים (או מאותם מבוגרים שלא התבגרו, המקיימים "נער הייתי גם נשארתי").

[עוד אסמכתא לכך (שאין בגרות מתבטאת בחוסר ציות) ראיתי בשם הגה"צ ר' אורי וייסבלום שליט"א שהביא ממה שאמרו בגמ' שכל ישראל כורעין רק באבות והודאה תחלה וסוף, וכהן גדול כורע כל הברכות אמנם רק בתחלה וסוף, ואילו המלך שהוא המורם ביותר הוא כורע בכל התפלה כולה. - וחזינן מינה שאדרבא ככל שאדם הוא יותר מורם, דוקא לו יותר ראויה הכריעה וההכנעה. וזה הפוך מדעת עמי הארצות].

בגרות - בקצת חוצפה בהשוואת מעמדות עם גדולים ממנו!?

שמא תאמר שבגרות תתבטא בכך שמתחיל להרגיש שווה בשווה בהשוואה לאנשים גדולים ממנו, - זה ודאי אינו כן, דהא אדרבא ככל שאדם יותר בוגר יש בו יותר דעת להוקיר ולכבד את הבוגרים ממנו או הגדולים ממנו בחכמה, ואם זכה להשכיל הרי שאף את כל אדם הוא משתדל להמליך עליו, (שהרי עתיד להישאל אם המליך עליו חבירו בנחת) ג.⁴

4. [אגב. לפעמים מצוי נטיה בגיל צעיר של חוצפה והתנהגות בזלזול המתבטאת בדברו שווה בשווה עם רבותיו או אנשים מבוגרים, הנובעת מכך שהצעיר מדמין בנפשו שבכך הוא גם יחשב לגדול, דכן נוהג שווה בשווה עם הגדולים, ופעמים רבות שזה נובע מנחיתות מיוחדת

אי לכך עדיין שומה עלינו לברר באלו דברים כן תתבטא הבגרות כדי לזכות להשתמש בה על כל מעלותיה, ולהלן ננסה בעז"ה להביא כמה נקודות בהם היא מתבטאת, - ותן לחכם ויחכם עוד.

בגרות - התייחסות ואחריות נכונה לכל דבר כפי הראוי לו!

נקודה אחת: שמעתי מאחד מגדולי המחנכים - 'בגרות' מתבטאת הרבה בהתייחסות ואחריות נכונה (בסולם ערכים נכון) לכל דבר כפי שראוי לו, הן בחלק ה'חשיבה' והן בחלק ה'מעשי'. - ונרחיב את הדברים: הנה "מבוגר" מתייחס לכל דבר באופן הראוי לו, - הוא אינו מתייחס לדברים חסרי משמעות אמיתית דהיינו שמבחינה פנימית באמת אין ראוי להתייחס אליהם. - אדרבא דברים אלו בכלל לא תופסים אצלו מקום. - [איך אומרים? "אל תהיה תינוק לעשות עסק מכל שטות"]. ומאיך גיסא - "מבוגר" מתייחס מאד ברצינות לדברים שבאמת יש בהם משמעות אמיתית, גם אם מבחינה חיצונית אינם בולטים במיוחד.

נקודה נוספת: "מבוגר" שוקל היטב את צעדיו לבל ימעוד, הוא פועל בעיקר כפי איך שנראה לו שיהיה מרוצה ממעשיו לבסוף, בלי להתייחס כל כך לנוחות של אותה שעה, כי הרי להאמת קביעת ההצלחה היא רק לפי התוצאה שלבסוף. (וכפי ששגור בפי הבריות 'צוחק, מי שצוחק אחרון').

"הוא" גם שוקל מאד מה יגרם בעקבות מעשיו, הוא חש אחראי למעשיו ותוצאותיהם, הוא אחראי ליישם המשימות שמוטלות עליו (או שלקה על עצמו) הוא חש יותר אחריות על סביבתו.

"מבוגר" גם אינו נמשך סתם אחר כל מה שנוצץ מבחוץ (הוא חש היטב "לא כל מה שנוצץ זהב"), איננו פזיז להחליט, הוא מחליט מתוך שיקול הדעת.

נקודה נוספת וחשובה: הנה דרכם של ילדים למצוא אנשים אחרים שאשמים לכשלונם ולמצבם, ובזה מוצאים מנוחה לנפשם, וחשים שפטורים מלתקן את המצב. - בניגוד מוחלט לכך אדם 'בוגר ונבון' עד כמה שיש בידו עדיין לפעול לתיקון מצבו הוא בכלל

שר"ל שרוי בה ומדמה בלבו שכביכול החוצפה והעזות תרומם אותו, - דבר שרחוק מאד מאד מלהיות נכון, וד"ל].

אינו מייחס שום חשיבות לכל התירוצים הללו, כיון שהרי משכיל להבין שסוף סוף הצלחתו ותיקונו הוא הדבר הנוגע לו בעצמו ולעתידו, וא"כ מה זה משנה לו אשמת אחרים בנתוניו, דאטו ימנע מלהציל את עצמו מחמת שאחרים הביאו אותו למצב העגום. - והדבר נוגע בין אם נגרר למצבו העגום מחמת התנהגות של אחרים, ובין אם זה נגרם מחמת טעויות שעשה בעצמו, או כל מיני טבעים קשים שההתמודדות עמם יותר קשה, ואו סתם בשל גורל מזלו.

[**וכשמדברים על התמודדות - יצויין שגם כאן הבגרות תופסת מקום נרחב בפן נוסף, דכן אדם בוגר נוטה יותר לקום ולהתייעץ בדבר שהוא מבין שהיעוץ יכול להביא לו תועלת, למרות הטרחה והאי נעימות הכרוך בכך, כיון שהוא מבין שמחיר הטרחה והבושה שווה את התועלת שיוכל להשיג. - ובמיוחד שהרי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים].**

בגרות - כוח שליטה ואחריות על מעשיך!

עוד מתבטאת "בגרות" - במיוחד ב"כח השליטה". מבוגר (באמת) שולט על רצונותיו שולט על הרבה מרגשותיו, - הוא פועל בעיקר לפי מה שהשכל מחייב, ולא נותן בשום אופן לרצונותיו שישלטו בו.

מעתה יאמר: אם נרצה לבדוק את עצמינו אם אנו באמת 'מתבגרים' נכון? המבחן לכך יהיה בהבחנה עד כמה אנו באמת מתחילים לפעול מתוך אחריות נכונה מתוך יותר פנימיות והתייחסות רצינית המתאימה לכל דבר כפי הראוי לו.

במיוחד תבלוט בגרותנו בתקופה זו של "מעבר" לישיבה גדולה, כפי הצורה שנכוון את צעדינו כדי לעשות שינוי לטובה בעצמינו, כי בגרות אמיתית בתקופה זו תתבטא בעיקר בכך שאנו באמת עושים שינוי לטובה. - ועל כך בס"ד בקטע הבא.

[**חשיבות** מיוחדת לתשומת לב להנ"ל ישנה לבחורים בתקופה זו של מעבר מישיבה קטנה לישיבה גדולה, - מאחר שעד עכשיו הורגלו ב"ק שיש פיקוח על כל צעד ושעל, ואילו מעתה פעמים רבות הבחורים צריכים לקחת את האחריות על מעשיהם בעצמם. - כל אחד הופך להיות אחראי על עצמו. - ועל כן חובה על כל אחד להפנים היטב שאין הכונה שמענתה חלילה הותרה הרצועה, אלא אדרבא מעתה שהתבגר יותר, אז יותר סומכים על היותו אחראי בעצמו לעשות כפי שחונך עד כה בהשגחת אחרים].

עושים שינוי

כאמור לעיל, אחד מן התפקידים המייחדים ביותר את תקופה זו של ה"מעבר" הוא מה ש"עושים שינוי".

יאמר ברורות: מי שאינו רוצה להשתנות ולהתקדם אזי טועה הוא בכל דרכו בישיבה - כי ישיבה זהו 'בית היוצר' לשינוי וקידום בכל התחומים, - הן באופן הלימוד בשקידה וב"מונחות בלימוד" [כי בן תורה אינו נמדד רק עד כמה יש לו עסק עם הלימוד, אלא גם בכמה אין לו ערך לדברים אחרים, דהיינו עד כמה כל עיסוקו ומחשבתו ומגמתו רק בתורה, בבחינת "רבנו של עולם אין לי חפץ אלא בך"], והן בהנהגה בדעות ובהשקפה. - [כמו שאמרו 'דעת בעלי בתים הפוכה מדעת תורה'. - הוי אומר לבן תורה ישנם דעות והשקפות משלו כנגד כל הזרם השטחי של הרחוב]. ובמיוחד ישיבה היא מקום להתעלות ביראת שמים נקייה.

יש לשים לב: עכשיו אנו נמצאים בהזדמנות מיוחדת לשינוי - 'מקום חדש', 'תקופה חדשה', וברובו גם 'חברה חדשה'. וודאי שגם 'מסכת' חדשה, כדאי לנצל הזדמנות פז זו.

הערה חשובה: יצויין שבדרך כלל כשבחור מתחיל לעשות 'מהפך' בעצמו ולהניח את ההרגלים הפחות טובים שהורגל בהם עד עתה, ולהיות בחור יותר נעלה וכו' - למרבית הצער ישנם כאלו שעניניהם צרה בכך ולועגים לו בכל מיני צורות שונות. - על כגון דא כבר אמרו 'ואל יתבייש מן המלעיגים עליו בעבודת ה'". וסוף דבר שלבסוף הוא זה שיהיה האדם המאושר. - כאמור לעיל "צוחק מי שצוחק אחרון". - וכאן יש להדגיש שבחור הפועל למען האמת הרבה יותר קל לו שלא להתייחס ללעג המלעיגים עליו בעבודת ד'. - גם הוא אינו נצרך כל הזמן למחיאות כפים מהסביבה על כל מעשה טוב וכל התקדמות. - כי יש לו מחיאת כפים עצמית בסיפוק האמיתי מבפנים ד.

עצות כלליים להצלחה בישיבה גדולה

(מחוברת מחיל אל חיל)

יש"כ למחבר על טובת העין לפרסום הדברים לזיכוי הרבים)

1) ראשית עשיה לשם שמים - כאמור ישנו טיפ אחד יסודי שהוא בדוק ומנוסה, והוא שככל שהבחור פועל יותר ל'שם שמים', עושה הדברים לשם פעלן, אז נוטה פחות להיחשף למשברים, כיון שיש לו הנאה בעצם העשיה, ולא רק אם מצליח לבסוף להניב פירות. - וגם הוא פחות נצרך למחיאאות כפים של הסביבה, כיון שהרי מעיקרא לא בשבילם הוא מתאמץ.

2) מדידת הצלחה רק לפי כוחותיו

להיזהר שלא למדוד את ההצלחה לפי מה שאחרים הצליחו או נכשלו, שהרי כל אחד עם כוחותיו שלו, והצלחה אמיתית פירושה שהצליח לפעול כפי הכוחות שבאמת ניתנו לו.

ידועה ההתבטאות שהתבטא ר' בונם מפרשיסחא - אינני חרד על כך שלא אגדל משה רבינו, אבל על כך אני מאד חרד "שמא אני לא אצא בונם מפרשיסחא", דהיינו אותו ר' בונם הראוי לצאת ממנו. - (כולל ניצול כל הכוחות הטמונים והחבויים שבתוכו).

3) שוב ושוב להתחיל מחדש

ידועין הדברים שבכוונה ברא הקב"ה תקופות חדשות, שנה חדשה, חודש חדש, שבוע חדש, יום חדש, כדי שתמיד יהיה את המרץ לפתוח דף חדש ולהתחיל מחדש. - וכתבו הספה"ק שכל סוף תקופה הוי זמן תשובה כגון בלילה קודם לכתו לישון (ובער"ש, ובער"ח ובסוף השנה בער"ה).

ובדבר זה ניתנת מתנה גדולה לכל בן עליה שראוי לנסות שוב ושוב להתחיל מחדש ולא להתייחס כלל אם בתקופה אחת לא צלחה כ"כ דרכו (הן בעשה טוב והן בסור מרע).

4) רכישת סיפוק ועידוד באופן הנכון

הנה כידוע שמהדברים הנחוצים ביותר לאדם כדי להמריצו להמשיך להתעלות, הוא ה'סיפוק' שחש במעשיו. כמו"כ גם האופן בו האדם יכול לבא לידי אושר ושמחה

פנימית הוא דוקא ע"י סיפוק אמיתי, (מאחר שהשמחה היא דבר שבנפש, והנפש לא תמלא אלא מסיפוק אמיתי). - אך דא עקא הנה פעמים רבות מצוי שאף אנשים שיש בידיהם הרבה דברים שהיה מן הראוי שיגרמו להם סיפוק, בכל זאת הם חשים חוסר סיפוק גדול. ויש לידע שעל פי הרוב אין זה נובע כלל ממקור אמת, אלא שדרכו של היצה"ר הוא להמעיט את מידת הסיפוק מכל דבר טוב. - וההסבר לכך הוא מאחר שטבעו של אדם שבמקום שהוא רואה שהוא מצליח ויש לו סיפוק בדבר, בזה הוא נוטה ונמשך להמשיך הלאה להשקיע, כי בזה הוא רואה את עצמו מתחבר לדבר ויש לו את מלוא המרץ להמשיך ולהתמסר לכך. - ואילו בדבר שהוא לא רואה ברכה והצלחה אין לו שום מוטיבציה להמשיך הלאה ולהשקיע בדבר. - לפיכך עינינו רואות שדרכו של היצה"ר שבכל דבר טוב שאדם עושה הוא מנסה לכל הפחות להוציא לו את הטעם הטוב שבדבר, ולהמעיט סיפוקו. - אם זה בטענה שמעשיו לא היו לשמה - או שגם גרמו איזה שהוא מכשול קטן, או שלא היו מספיק בטהרת הלב, או שסתם כך לא הועילו כל כך וכדו' וכדו'. ומאידך כאשר אדם עושה מעשה גשמי שם היצה"ר אף פעם לא מופיע להגיד לו שזה לא היה מספיק בשלמות. אדרבה בזה חפץ היצה"ר שאדם ימצא את כל סיפוקו. אדרבה, שימצא סיפוקו מעשיית אותם מעשים והעיקר שלא ימצא סיפוקו מעשיית מצוות.

[וביותר שלפעמים עדיף ליצה"ר שימצא סיפוקו במצוות הפחות גדולות שתפקידו לא נועד בעיקר להם, והעיקר שלא ימצא סיפוקו במצוות שהם עיקר תפקידו בעולם].

כמו"כ מצוי יצר הרע מיוחד הפועל רבות שאדם לא ימצא כל כך סיפוק ממה שהצליח להתגבר ולעמוד בנסיון, - בו בזמן שהאמת היא שכל התגברות שהיא על נסיון הריהי מצוה עצומה ושכרה רב מאד כמבואר בכל הספה"ק. - ובזה מגיע היצה"ר להקטין את הסיפוק בכל מיני אופנים, ופעמים על ידי כך שמבליט אצלו בעיקר את אותם פעמים שלא הצליח להגשים את שאיפותיו. - אך תפקיד האדם הוא אדרבא להפנים עמוק בליבו היטב היטב דוקא את טעם ההצלחה בפעמים שכן הצליח, ולראות את עצמו כ'מצליח', ואילו ביחס לאותם פעמים שנכשל די בכך שעושה תשובה ומתבונן בחכמה איך שלא ליפול חלילה שוב, אך חלילה מלהפנים זאת לליבו לראות עצמו כ'אדם נכשל'. - וכמאמר התנא באבות אל תהי רשע בפני עצמך. [ויעו"ש ברמב"ם בפירוש המשניות שביאר זאת שאדם הרואה את עצמו רשע קשה לו להיזהר מלחטוא

שוב כיון שמדמה בלבו דהא בין כה וכה הוא כבר רשע, ולפיכך הזהיר התנא אל תהי רשע בפני עצמך - וביחס למה שחלילה נפלת הרי שגדולה תשובה שמזככת אותך לגמרי, ושוב הנך צדיק].

ומאחר שפשוט שרצון ד' הוא שיעשה אדם כל שיועיל לו להבא להצליח ובזה הוא מתייצב על 'דרך טובה', - א"כ פשוט שלעולם יש לו להתייחס ולהפנים לליבו דוקא את ההצלחות בעבודת ד', וע"י כך יהיה לו את כל המרץ לפנות עם הפנים אל העתיד ולהצליח בס"ד.

ואי לכך שומה עלינו לשים לב דוקא כן למצוא סיפוק בכל נקודה טובה שיש במעשינו, ומשם נשאב מלוא הכוחות להוסיף עוד ועוד מצוות. - [ויש לידע שלפעמים דוקא זה שלא מצליח לעשות המצוה בשלמות מחמת כל מיני עיכובים וקשיים שיש לו בדרכו, דוקא הוא מצוותו ושכרו גדולים ביותר, כיון שבמצב כזה, הרי אין לו כל כך את התחושה הטובה, והדבר עולה לו יותר בקושי, ולפום צערא אגרא, וטוב אחד בצער יותר ממאה שלא בצער].

יצויין שלקייח סיפוק ודאי אינה צריכה לבוא דוקא ע"י עידוד מגורם חיצוני חברה וכדו', אלא בעיקר ממה שהאדם בינו לבין עצמו מחדיר לעצמו היטב עידוד וחיזוק עצמי וממלא את עצמו בסיפוק בכל פעולה של מצוה והתגברות וכדו' - כביכול הוא 'דופק לעצמו על השכם' כל הזמן ואומר לעצמו 'גדל', מפנים הוא היטב את ההצלחות ואומר לעצמו 'המשך' 'אתה יכול'.

והאמת שאם נתעמק היטב בדבר אז אדרבא נבחין שדוקא זהו ה"עידוד האמיתי", דאטו וכי העידוד האמיתי תלוי במה שהזולת חושב עלי? והרי ודאי שעידוד אמיתי שואב האדם דוקא ממה שהוא בעצמו משוכנע בטיב עצמו ומעשיו. - וא"כ להאמת לא היה צריך להוסיף (וק"ו שלא יגרע מאומה) דעת הזולת. - והן אמנם נכון שראוי לכל אחד לדאוג לעודד את סביבתו וכמאמר "ולאחיו יאמר חזק" כיון שגם דברים חיצוניים עשויים להשפיע על דעתו וכדרכו של אדם, אך סו"ס עיקר התועלת טמונה דוקא בכך שלבסוף האדם עצמו השתכנע בטיב מעשיו, ומפנים זאת כמנוף להמשיך עוד עוד.

כלי עליה בדורינו⁵

בדרכי העמידה בנסיונות התקופה בעולמו של בן הישיבה

דורנו דור שמתאפיין בסוג מסוים של נסיון שלא היה פעם. לא שיערוהו אבותינו ולא הכירוהו משגיחנו.

לא, אל תטעו. זה לא הולך להיות עוד מאמר על פגעי האינטרנט והאיפון וה"דומיו". על חומרת הדבר הזה כולם כבר שמעו, ומי שעדיין לא השתכנע אין טעם לשכנע אותו, והאמת היא שגם אין צורך לשכנע. "מה רע בזה", נו, באמת, מה רע בג' עברות.

לא זה הנושא של המאמר הנוכחי. הנושא הוא קצת יותר עמוק. השאלה שאותה צריכים לברר אחת ולתמיד היא, מה עומד מאחורי הנסיון הזה. מה המהות של המלחמה בו ומה הקב"ה בעצם רוצה מאיתנו בזה. הוא רוצה עוד חסימה? עוד פרנסה ל"נתיב"? עוד חותמת כשרות על סוג נוסף של אביזר? או אולי משהו קצת יותר.

מאחורי הנסיון של האינטרנט והדומה לו עומד נסיון עמוק הרבה יותר. יש כאן מלחמה על המהות.

מה שמאפיין את האדם יותר מכל זה מוקד ההתעניינות שלו. במה שהוא מתעניין - שם הוא נמצא. זה האדם האמיתי.

קראתי פעם מאמר נפלא של סופר חרדי ידוע. המאמר היה במקורו מכתב לאיש רוח מהציבור הדתי לאומי, והמכתב התפרסם בתקשורת הדתית לסוגיה. נושא המכתב היה האם אפשר לעשות הכלאה מהסוג החביב כל כך על אותו ציבור. האם אפשר ליצור דמות של בחור שמעריץ את רמטכ"לי ישראל לדורותיהם ובד בבד יודע, להבדיל, לפתוח רמב"ם. האם תיתכן מציאות של נער שמתעניין ואף בקי בקבוצות הכדורגל לשמותיהן ולמידת הצלחותיהן ב"שדה הקרב", ובמקביל בקי - להבדיל - גם בכמה עשרות דפים

5. מאמר זה הינו פרי עטו של הרה"ג יעקב בוצקובסקי שליט"א, שנודע בסידרת ספריו המיוחדת בעצתך תנחנ"י ב"כ, ו'חשבת דרכי'.

בנשים נזיקין. משפט המחץ שסיים את המאמר היה, שאכן יש נערים כאלו, אך משום מה עיניהם בורקות הרבה יותר כאשר מדברים איתם על רמטכ"ל מאשר כשמדברים איתם על אדם גדול בתורה.

לא נטפח לעצמנו על השכם כדרכם של כותבי מאמרים מסוג זה בעתונות החרדית - "ב"ה אנחנו כל כך נפלאים ומצויינים". לא, למרות שברוך ה' לא חסר לנו במה לשמוח. אבל כמדומני שהאבחון הכלל כך נבון הזה צריך לבוא לידי שימוש גם אצלנו, בעולם הישיבות בעידן 2015.

עולם הישיבות בדורנו מתאפיין בנגישות וזמינות לכל מה שיש לעולם הזה להציע. הלכו לבלי שוב התיאורים על הדלות בוואלוז'ין והעניות בברנוביץ', ואפילו הסיפורים הלא רחוקים מפוניבז' וחברון של לפני ארבעים שנה - גם הם הפכו לאגדה. אין היום בנמצא בחור שלא נוסע הביתה כל זמן חורף. בחור ממוצע מתקשר הביתה כל יומיים, ולחברים פעמיים ביום. כולם מחוברים, כולם מעודכנים, כולם מתלבשים טוב וכולם יודעים מה קורה בעולם הישיבות ובעולם בכלל.

אנחנו חיים בתוך העולם, ולכאורה לא מצופה מאיתנו - על כל פנים מרובנו הגדול - לחיות כמו בוואלוז'ין של פעם. אין לזה סיכוי והעולם שמסביבנו לא בנוי לזה ולא נותן את זה. כמובן תמיד יש אפשרות לגדול יותר מהסטנדרט ולפרוש ממה שמסביב יותר ויותר, אבל הכוונה כאן על החתך הכללי.

אבל גם לנו יש מבחן.

המבחן הוא מה מוקד ההתעניינות שלנו. על מה אנחנו ממקדים את תשומת הלב, את ה"פוקוס". כמה הראש נמצא בתוך הכובע וכמה הכובע נמצא מעל הראש. כמה צבע העניבה ומידת התאמתה לחליפה חשובה, וכמה השיר החדש של... או מי שלא יהיה תופס את תשומת הלב.

המבחן הזה יקבע האם נהיה גדולים בתורה, האם נגיע לאן שאנחנו שואפים באמת להגיע או נדשדש כל החיים באותה נקודה, פחות או יותר.

והנקודה שבה בא המבחן הזה לידי הביטוי הקריטי ביותר, מה שנקרא "להיות או לחדול" - הוא נושא העריות, שהתגבר בדורנו ובתקופה האחרונה בפרט והפך למבול מטורף.

הרמב"ם אומר שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה. זה אחד הרמבמ"ם הכי מוכרים. אבל יש בו עומק.

הוא לא אומר "מוח פנוי מן החכמה". הוא אומר "לב". לב זה מוקד הרגש.

אם הרגש, המשיכה, ההתעניינות, הם בסברה למדנית, בעומק נוסף בשטיקל ר' חיים, אז יש תקוה. אז התורה בהחלט מהווה פתרון למלחמת היצר. אבל אם רק המוח נמצא בסדר א' אבל הלב נמצא היכן שהוא נמצא, זה לא פתרון.

אם מוקד ההתעניינות הוא בהנאות וחוויות למיניהן, הדרך קצרה להתעניינות במסך המחשב ובעולם הדמיון הפרוע שהוא מלבה.

ידוע מהספרים הקדושים שהתורה היא התחליף הרוחני להנאת העריות. זה לעומת זה עשה אלוקים. כלומר, הנאה מלימוד אמורה לספק לאדם תחליף (כמובן תחליף גבוה ומרום) להנאת העריות. איך מבינים דבר כזה? דבר אחד ברור, שלימוד יבש ומשעמם לא אמור ולא יכול להיות מרפא ליצרא דעריות. מדובר כאן על לימוד מושך, שמגרה את ההתעניינות ותופס את הראש. ואז הוא יכול להיות תחליף. ולא רק תחליף, אלא משהו אחר לגמרי, שכובש את האדם ועושה אותו לאדם אחר.

וכמדומני שזה מה שעומד מאחורי הנסיון הנקרא "אינטרנט". זה לא משהו נקודתי. זה משהו כוללני, מבחן אישיות, בו הקב"ה בוחן האם אתה בכלל מתעניין במחשב ובנלוה אליו, או שאתה מתעניין בסטנדר ובמה שעליו.

הנושא הוא לא רק אינטרנט. הנושא הוא מוקד ההתעניינות. הקב"ה לא מבקש מבחור שיקבור את להט הנעורים ואת הסקרנות הטבעית ויכבוש את עצמו במכבש. הוא מבקש רק שיכוין את הסקרנות והלהט למקומות הנכונים, שיעזרו לעצמו לגדול ולצאת מה שבאמת כל אחד רוצה לצאת: תלמיד חכם.

כמה קל לדבר, כמה קשה לבצע.

ננסה לראות מה זה תלמיד חכם, למה בעצם זה דחוף לנו לרכוש את זה דווקא בשנות הבחרות, ומה עושים כדי להגיע לזה.

אלו שאלות שעל כל אחת מהן אפשר למלא ספר, אבל אף על פי כן ננסה לגעת בהן על קצה המזלג.

א. מה זה "תלמיד חכם"

כולם מכירים את הסיפורים על הרב אלישיב. על ההתמדה הנוראה ועל חוסר הענין הקיצוני בכל מה שאינו קשור לגמרא.

לדעתי, כל הסיפורים הללו, ללא יוצא מן הכלל, מדלגים על הנקודה המרכזית ואולי אפילו גורמים לעיוות שלה. הם מתארים מה אין לתלמיד חכם, לא מה יש לו. אין לו זמן לדבר עם אשתו וילדיו, אין לו זמן לנשום, אין לו אף פעם נקודת גמר שהוא יכול לציין "הנה הצלחתי לכבוש אותה", אין לו הנאה מהחיים הנורמליים.

מה כן יש לו? את זה לא מספרים, חוץ מלדווח על כך שהוא היה האדם הכי שמח עלי אדמות. אבל איך בדיוק קרה הנס הזה? תהיה הרב אלישיב (ואף פעם לא תהיה, כמובן), ואז תבין.

אז כל עוד אנחנו לא הרב אלישיב, לכאורה אנחנו לא מבינים מה בעצם כל כך טוב בלהיות תלמיד חכם. (חוץ מלהנהיג את הדור, כמובן...)

כמה שזה מוזר, זו המציאות, שבחור ישיבה סטנדרטי לא יודע להסביר במילים פשוטות מה בעצם טוב בלהיות תלמיד חכם (מבחינת עולם הזה, כמובן. מבחינת עולם הבא כולם יודעים, אבל זה לא מספיק). זכורני שלפני כעשר שנים מצאתי ספר כלשהו שניסה קצת להסביר את הנקודה, ועדיין לא היו שם מספיק דברים ברורים.

ננסה להגדיר קצת מה כן יש לתלמיד חכם, לפי המושגים שלנו.

כל האנושות מחפשת את הנוסחה לחיים מתוקנים. אינני מדבר על אותם אחוזים ניכרים שכבר עברו מזמן את הקו המבדיל בין אדם לבהמה וכל מה שמעניין אותם הוא הצלחת והמסתעף לה. אני מדבר על אנשים ערכיים שיש להם רצון להיות טובים.

מה זה טוב, מהו הטוב האמיתי, מה זה אדם טוב? אלו שאלות המציקות לכל מי שצלם אלוקים עדיין נמצא בו.

קיימת בעולם חכמה עליונה, שהיא האמת האמיתית והיחידה של החיים. היא זאת שאמורה להדריך את העולם לחיות על פיה ולעצב את חייהם כפי הנאמר בה. מי שמכיר את החכמה הזאת ומנסה ליישם אותה הוא האדם היחיד שאפשר לקרוא לו טוב. האדם הזה נמצא בפסגה שכל האנושות (התיקנית, כאמור) שואפת להגיע אליה.

יוצר החכמה הזאת הוא הקב"ה, והחכמה הזאת נקראת חכמת התורה, ומי שמכיר אותה ומיישם אותה נקרא בפינו בכינוי הקדוש "תלמיד חכם".

תלמיד חכם הוא אדם שעיצב את השכל שלו לפי ההדרכה של הקב"ה, המדריך שהוריד לעולם את הספר המלא בחכמה אלוקית, חכמה הנמצאת מעל הכל והיא האמת היחידה הקיימת בעולם.

כל מי שהשתלם בחכמה הזאת כראוי הפך לאדם אחר. יעידו על כך גדולי ישראל החיים עימנו ושאינם איתנו. כולם ללא יוצא מן הכלל היו אנשים ברמה אחרת לגמרי מכל מה שאנחנו מכירים.

גם אלו שלא הגיעו לפסגה, אבל הגיעו לדרגות גבוהות של ידיעת התורה, של שקיעות בה ושל חיים על פיה, הינם אנשים מרוממים שהאמת זועקת מהם. שהגדלות שלהם מקרינה על כל סובביהם.

אם אנחנו רוצים להגיע למשהו אמיתי, להישג בר קיימא בחיים, לא לחיות סתם ולמות בסוף, אלא לנצל את החיים האלו למשהו גדול באמת - הדרך היחידה היא רק שם: להיות תלמיד חכם.

"לא עם הארץ חסיד" זאת עובדה שרואים בשטח. מי שאין לו את הכלי הזה שעיצב את דמותו - לימוד התורה כראוי, מי שרק מנסה להיות צדיק וירא שמים ומדלג על השלב הזה של המעבר בכור ההיתוך של התורה, לא יוצא ממנו כלום. זאת צדקות עקומה.

החיים של ידיעת התורה והבנתה, של שקיעות בלימודה ושל אהבתה - הינם חיים מאושרים, חיים מלאי תוכן ושמחת חיים, ובעיקר - חיים אמיתיים. "חיים שיש בהם".

כל האמור הוא במבט של עולם הזה, כמובן. בעולם הבא הכל מכפיל את עצמו בעשרות מליונים.

ב. למה כה חשובות שנות הבחרות

כל המוכיחים בשער טוענים: "שנות הבחרות הינן השנים הכי יפות, בלי טירדות, בלי עול, בלי הפרעות. זה הזמן לרכוש ידיעת התורה והבנתה".

כמדומני שלא מעטים הם הבחורים שהקביעה הזאת מופרכת לגמרי בעיניהם, ובצדק רב. כי חיי הבחרות הינם חיים לא קלים.

לרבים מציק המעמד החברתי. חברי החדר בפנימייה, עכירות ביחסים עם ההורים, מעמד לימודי נמוך, לחץ לימודי גבוה, חוסר תקשורת גלויה עם הסביבה, חוסר בידידות אמת, קשיים רגשיים שונים ומשונים, יצר הרע שאינו מרפה, ועוד שלל בעיות.

לפני כמה שנים התבטאתי פעם באזני ר"מ חשוב בישיבה חשובה ומפוארת: "לפעמים ישנה הרגשה שחיי הבחרות הינם שדה מוקשים". אותו ר"מ הסכים לזה בכל לב.

מה בכל זאת הסיבה שחיי הבחרות הינם הזדמנות בלתי חוזרת?

נא לא להיפגע מההגדרה הבוטה:

בחור הוא אדם לא יציב.

ההגדרה הזאת לא אמורה להעליב ולא להמעיט בערכם הגבוה של בחורי החמד שלנו, העידית של עם ישראל שהקב"ה משתבח בהם. ההגדרה הזאת בסך הכל מעמידה את תמונת המצב של שורש המעלות שבמצב הבחרות - ומאידיך החסרונות.

אדם נשוי הוא אדם שריחיים בצוארו. עול אשה הוא עול כבד שמצמיד את האדם למקומו וגורם לו להתחיל לנסות למקם את עצמו בעולם. להחליט מה הוא ולאן פניו מועדות. הוא אב משפחה, ולמשפחה יש צורה ותוכן. אי אפשר לזרום וזהו.

לעומתו, בחור הוא איש שאחראי רק לעצמו, ואת חיי הפנימיים הוא חי לבד. זה גורם לו להיות חסר יציבות ופתוח לשינויים.

ניתן להמשיל זאת לבצק לעומת דבר אפוי. חיי הבחרות הינם מצב בצקי. הכל רך, פתוח לעיצוב, ניתן לשינוי. לעומת זאת מהנישואין והלאה האדם מתקבע, קובע את מצבו ואת צורתו, וזהו. זה מה שהוא וכעת לא ניתן להזיז משהו משמעותי, כמו שלא ניתן לעצב מחדש עוגיה לאחר שיצאה מהתנור.

באיזשהו מקום הבחרות דומה לילדות, מהבחינה הזו. הילד הרך הוא חומר ביד היוצר: מה שתגיד לו הוא יאמין, ומה שתשכנע אותו יכנס לו לעצמות כאמת מוחלטת. הוא חומר רך, והיוצר הוא - המחנכים, ההורים, הגננות, המלמדים וכו'.

גדל הילד ונעשה בחור. מעתה הוא אמנם עדיין פתוח לשינויים, אבל לא פתוח למשנים. כלומר, הוא חומר, אבל כבר אינו ביד היוצר. הוא חכם, יש לו חוש ביקורת ושכל, הוא כבר יודע ללמוד ב"ה, ולא כל מה שמכניסים לו מתקבל בברכה. יש לו חוש ביקורת מפותח.

מי כן היוצר שלו? הרבה מאוד - החברים, ובעיקר - הוא עצמו. הרגלים שהוא יחליט לאמץ, תפיסות חיים שהוא ישתכנע בהם - יכנסו לד.נ.א. שלו.

וזה מה שגורלי כל כך בשנים הללו. מי שמנצל אותם לאמץ תפיסת חיים של קשר עם הגמרא, של רצון עז להיות תלמיד חכם, של הבנה שתורה מעל הכל - ישאר מחובר לזה כל החיים. מי שלא - הפסיד. לא אמרתי, יש סיכוי גם אחרי החתונה, אבל זה משהו אחר.

המסכתות הישיבתיות זה משהו שנכנס לעצמות. אנשים יכולים לזכור במשך שנים את השיעורים הכלליים של הראש ישיבה שלהם, את ה"מצב" שהיה בישיבה כשלמדו כתובות, את הברען שהיה להם בסדר שלישי. משום שהראש בשנים הללו פתוח, כי אלו השנים של העיצוב, של הצמיחה והגדילה. מה שנכנס אז, הן מבחינה השקפתית והן עצם הלימוד - נכנס להיות חלק מהאישיות של האדם.

חז"ל כבר אומרים שהלומד ילד דומה לדיו כתובה על נייר חלק. הלב פתוח לקלוט רשמים, וכל דבר נקלט בעוצמה הרבה יותר חזקה.

כשבחור רוקד בחתונה הוא רוקד עם כל הרמ"ח והשס"ה. לעומתו אברך עושה טובה וגורר חצי סיבוב. זה לא בגלל שבחור הוא יצור יותר שמח, אלא בגלל שכשבחור נמצא בחתונה הוא נמצא שם לגמרי. עכשיו הוא כאן והוא פנוי בכל מאודו לחוויה. אברך לעומתו נמצא כאן עם כל מה שהוא וכל החיים הכלליים שלו. גם כשהוא בחתונה הוא לא כאן וזהו. יש לו עוד כמה דברים בראש.

וכך זה לא רק בחתונה אלא גם ליד הסטנדר. הבחור פנוי בכל כולו לחווית הלמידה. האברך - קצת פחות.

וזו הסיבה שבשלה כדאי לנצל את השנים הללו לרכישת התקדמות משמעותית בתורה הקדושה. אלו שנים שלא תחזורנה. מנסיון.

ג. כיצד נהיים תלמיד חכם

כאמור, קל לדבר וקשה מאוד לבצע.

הר של קשיים רובץ לפני כל אחד שמנסה ללמוד כמו שצריך. חברותות לא מתאימות, חוסר סיפוק, חוסר הבנה, הרגשה של דריכה במקום, שכחה מרגיזה ומתסכלת, ועוד.

אם למדנו דבר או שנים בישיבה, אנחנו כבר יודעים שבכל דבר צריך לבחון את השורש. בכל סוגיא שרוצים להבין באמת, הקונץ הוא לתפוס את הנקודה, את השורש והלב של הדברים. כששורש הסוגיא ברור רוב הקושיות והבעיות נפתרות.

גם בקשיים המפריעים לנו ללמוד ולגדול כמו שהיינו רוצים באמת, יש שורש אחד שאותו צריך להגדיר ולהעמידו על מקומו.

הנקודה המרכזית שממנה מסתעפות כל הבעיות, היא - חוסר ענין.

גם אם מישוהו מאוד רוצה להיות רופא בגלל שהוא מעריך את המקצוע של העזרה לאנשים, אם לימודי הרפואה עצמם לא מעוררים בו ענין - רופא הוא לא יהיה. ואם הוא מאוד רוצה לעזור לאנשים הוא יצטרך למצוא דרכים אחרות.

אם כשניגשים לגמרא יש חוסר ענין, אם התחושה היא שלא ברור בשביל מה רב אשי היה צריך לסבך אותנו בצורה כזו, או למה ר' שמעון החליט להגדיר את מעכשיו ולאחר ל' דווקא בהגדרה לא ברורה שכזאת - אם זו ההרגשה אי אפשר להתקדם.

השורש של ההצלחה בלימוד הוא - למצוא ענין במה שלומדים.

נו, חכמה גדולה. זה גופא השאלה: איך מוצאים ענין במה שלומדים?

הלימוד הוא דבר שאמור להיעשות בשכל שלנו. השכל שלי האישי הוא זה שלומד, והוא זה שאמור להתחבר ללימוד. אני לא אמור ללמוד עם השכל של ר' נחום או ר' שמואל. אני אמור ללמוד עם השכל שלי.

השכל של האדם אוהב שנותנים לו משהו שהוא מבין. לא משהו שר' שמואל הבין או משהו שהראש ישיבה טוען שזה מובן.

כמו שאי אפשר להאכיל אדם באוכל שחבר שלו אוהב ולצפות ממנו שהוא יעכל את זה היטב, כי אם הטעם לא מותאם לטעם האישי של הטועם הוא לא יכול לאהוב את זה כי חבר שלו אוהב, כך זה גם בלימוד. השכל אמור לטעום את הלימוד וליהנות ממנו.

ואת זה גופא איך עושים?

יש בזה שני חלקים, העיון והבקיאות.

בחלק של העיון:

הכלל הראשון הוא - לא לדבר סתם. לא להגיד רייד רק בגלל שכולם אומרים אותו. להגיד רק מה שמבינים. ומה שלא מובן להגדיר מה לא מובן. אין שום ענין בצפצוף מילים בעלמא. מצוות הבנת התורה היא מצוה על השכל, לא על הפה. ואם השכל לא מבין, מה יעזור שהפה יצווח כאוות נפשו שהוא מבין?

הכלל השני הוא - בהירות. כל דבר צריך להיות ברור עד הסוף. שיהיה אפשר להסביר את זה בצורה משכנעת. וכמו שהגדיר פעם אחד מגדולי ראשי הישיבות: "כשאני אומר קושיא בשיעור אני משוכנע שאין תירוץ, למרות שהכנתי את השיעור. כעת אני אוחז בראש של הקושיא".

הכלל השלישי הוא - להיות רציני. לא להגיד צדדים וצידי צדדים, חשבונות של לשיטתו וכדומה, שאתה עצמך לא היית מוכן לסכן עשר שקל על הצד שזה לא נכון.

אנחנו לא משחקים בצעצועים. התורה היא דבר רציני מאוד שהקב"ה בכבודו ובעצמו אמר אותו. הרשב"א לא כתב דברים סתם, חומר למגידי שיעורים. כשהוא כתב ספר הוא התכוין שיבינו אותו ויחזרו על דבריו כפי מה שהוא התכוין. הוא לא התכוין לתת חומר לכותבי חבורות שיבנו על מילותיו דברים שהם עצמם לא חושבים שהם נכונים.

לעמוד מאחורי מה שאנחנו אומרים, לזכור שאנחנו מתעסקים עם דברים רציניים ולבקש את האמת, ולהרגיש שמצאו אותה רק אם באמת מבינים אותה - זה הכל על רגל אחת.

בחלק של הבקאות:

כל אדם אוהב לדעת, ואף אוהב לראות שהוא מתקדם.

מי שקובע לעצמו הספק מסודר, יכול להגיע למצב של לימוד רוב או אפילו כל המסכת, מצירוף של שלשה סדרים עם שישי שבת.

לימוד בקיאות בצורה מסודרת הוא דבר שיכול לתת המון סיפוק. להבין טוב את הגפ"ת, להתמקד בראשון אחד ולציין בשולי הגמ' או במחברת את המ"מ המרכזיים שהתחדשו תוך כדי לימוד. אחרי זמן שלם עם כמעט מסכת שלמה ביד, יש סיפוק שאי אפשר לתאר אותו.

עצה נוספת חשובה מאוד היא לחזור כל יום בתחילת הסדר על מה שלמדו אתמול. כך הדברים נקלטים יותר טוב. ואז החזרה הבאה נעשית בסוף השבוע, לפני ששוכחים, והחזרה הבאה לפי הענין, לפני שמספיקים לשכוח.

כך מתרגלים ללמוד מהר, ולראות בעיניים איך אתה צומח לתלמיד חכם, מקבל שליטה בנשים נזיקין ומתקדם לאט אבל בטוח.

יש רעה חולה בלימוד של סדרי בקיאות, שמנסים לראות מה שורה בסטנדרים של הסובבים. לא מעיזים ללמוד בקצב משוחרר כפי שהלב חפץ. יש לדעת שזה חבל. זה זמן שלא יחזור, והסיפוק מרכישת מסכת הוא משהו שאין לו תחליף וחבל מאוד להפסיד אותו בשביל שיקולים קטנוניים שאין בהם תועלת אמיתית.

בעצם היסוד של הכל הוא דבר אחד: באנו להיות תלמידי חכמים. יש לנו ענין בזה והחלטנו להתמקד בזה. אלו הן השנים בהן נקבע העתיד שלנו.

